

CZÓBEL MINKA
UJABB KÖLTEMÉNYEK

BUDAPEST 1892
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2018
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-275-8 (online)
MEK-17712

TARTALOM

FÖLD VIRÁGA.

ANYAFÖLD.
VISSZFÉNY.
KUBIKOS NÓTA.
CSAK EGY SZÓÉRT.
VÁSÁR UTÁN.
CZIGÁNY TEMETÉS.
VASUT MELLETT.
A MAGYAR SZEM.
A POR.

BÉKÉSBŐL.

ESTELI IMA.
ÖRÖK ÉLET.
VIS INERTIAE.
NOCTURNE.

SÖTÉT KÉPEK.

A POKOL.
I. MI LETT BELŐLÖK?
II. A BAGOLY.
III. VÁROS VÉGÉN.
IV. EGY DARAB ÉLET.
V. A MŰVÉSZ.
VI. A BOSZORKÁNY.
VII. ELVÁLTOZÁS.
VIII. MENYASSZONY REGÉNYE.
IX. VIRÁGTÜNDÉR.
X. FEHÉR LEPÉK.
XI. A KIGYÓ.
XII. KERESZTEK.
A MAGÁNYOSAK.
I. FUTÓ BETYÁR.
II. VILÁGFI.
III. DIVATHÖLGY.
IV. APÁCZA.

SURSUM CORDA.

I. DÉLBEN.
II. KERESSEM AZ ISTENT.
III. JÓ ÉGIEK.

MAGÁNYBÓL.

MAGAM VAGYOK.

ÖRÖM.

KÉSŐ.

EGYSZER VOLT...

MAYA.

???

VÁLASZ.

NÉPDAL.

A VÁLTOZHATATLAN.

VÉGSŐ ÓHAJ.

FÉNYES MELEG.

VIRÁG-HULLÁS.

KÖD.

BÚCSÚ.

DAL.

NÉPDAL.

KORA REGGEL.

MULANDÓSÁG.

ÉJSZAKRÓL.

I. TÉLI SÉTA.

II. A MOZGÓ PART.

III. VENDÉGSZOBA.

A TÁNCZTEREM.

ZÚGÓ VÍZEN.

RÉGIEKRŐL.

HORVÁTH KLÁRA.

I. BEVEZETÉS.

II. ATYAI GONDOK.

III. PIROS SZEGFŰ.

IV. A FORDULÓ KOCZKA.

V. A TANÁCSKOZÁS.

VI. HAJSZÁLON MÚLT.

VII. AZ ITÉLET.

VIII. FEHÉR ÁRNYÉK.

IX. A REGGEL.

FESZTETICS JUDIT.

ORCZY LŐRINCZ SÍRJÁNÁL.

A KÖNYVEK.

ESTÉLY.

A KŐASSZONY.

SÁRDHY RÓZSA.

FÖLD VIRÁGA.

ANYAFÖLD.

Anyaföld, imádlak! hisz' egy vagyok veled,
Csak mint bármely fűszál: terméked, gyermeked.
Te oltasz a szívbe örömet, bánatot,
A test és a lélek erejét te adod.

Ha elsuhan rajtad a halálnak árnya,
Múló felhő - hiszen ezer virágszálba',
Ezer ember szívben ismét újra ébred
Az örök, változó, halhatatlan élet.

Te adtad - éneket ajakamra csalva, -
Hogy szívem érzését kiönthessem dalba,
Hogy a mi érzésből meg nem tér már benne,
Talán még más ember örömére lenne.

Annyi csak, ha van is, - énekemben érdem,
Hogy a magyar szívet szeretem és értem;
Úgy nagy nyugalomban, akkor meg csak hagyján,
Mint zúgó viharban, zivatarok napján.

Már hogy ne érteném? hiszen rokon vélem,
Már hogy ne szeretném? hisz' napom itt élem
E földön, melynek nincs párja e világon,
Melynek minden egyes kis porszemét áldom.

Drága jó anyaföld, de meg is van áldva,
Dúsan, szépen terem virága, dudvája;
Ha dudva, hát dudva - az is nyílik zöldön,
Boldog az élete - ha *ezen* a földön.

Áldott jó anyaföld! bele-bele mélyed
Életem gyökere - onnan száll az élet
Ereimbe vissza - kivirágzik szépen
Magányos szívemnek egy-egy énekében.

Érzem illatodnak reszkető páráját,
Ha tavaszi napon barázdákba szántják
Kebledet az ekék. - Erő száll belőle
Erő, élet, illat, a kék levegőbe.

Hogy kifakad rajtad hamvas színezettel
Tavaszi-üdeségben a harmatos reggel,
Hűvösebb sugárral, esti csillagfénynyel
- Mind az *én* életem, egyben a *tiéddel*.

Hogy ha visszahull rád hideg őszi szélben,
Sárgult fák levele, aranyeső képen,
- Késő már, hogy nézzük a leszálló napot -
Fáradt gyermekedet mélyen elringatod.

VISSZFÉNY.

Fehér holdvilágnak ezüst karimája
Világoskék égbolt nagy mezejét járja.
Elterül az alkony párás-ködös leple,
Az egész fennsíkot hullámával lepve.
Hullámszik a ködös esti pára-fátyol
Kis városka felett, ott a völgyben távol,
Óriás hegylánczot lassan beborítja,
Éles körvonalját lágyabbra simítja.
Esti alkonyatba virágillat téved,
Fűszeres illatja erős hegyi légnek.
Éles erős színben mezei virágok, -
Kövecses hegyi út, a melyen most járok
Vetés van mellette, de szegény a földje,
Nem nőhet a szeme, éretlen a zöldje.

Képzeltő gondolat, áldás-e vagy átok?
Este, hegyek közt is délibábot látok.
Pitypalaty szólalt meg, ösmerős hang szárnyán
Messze repül lelkem, hazafelé szállván,
Messze oda, hol az *én* nyelvem beszél,
Hol aranyos mezőn nehéz kalász érik:
Homok úton járok, mely szélesen halad
Poros két ákáczsor szürkés zöldje alatt.
Ákácztörzsek barna vonalán keresztül
A tágas nagy mező arany fénye rezdül.
Fényes, napsugaras, aranyos az alap;
Sötét árnyék rajta egy közelgő alak:

Csendesen jár, lassan, örül a napfénynek
Vidor sugárja van jó öreg szemének;
Hófehér hajfürtjét a szél el-elkapja:
Községünk agg, tisztos református papja.
Itt élt csendben vagy egy félszázadon által,
Meg volt elégedve élettel, világgal.
Várta évről-évre a körte érését,
Örömmel figyelte szívek ébredését;
Ha egy fiatal párt áldva össze adott,
Gyermekesen örült, dicsérte a napot.
Hogy ha nyugalmasan csendesen temetett,
Nem búsult, nem ítélte, a *múlt* élet felett.
Olykor szól: »Hisz' egyszer mindenki bevégi,
De a meddig lehet, jó a napot nézni.«
Gyermekded volt, bölcs volt, - most közeleg felém.
Vidám nyugalmas fény árad széjjel szemén.

Ugyan mit képzelek! - régen eltemették,
Hiszen láttam, mikor koporsóba tették,
Láttam, hogy borúlt rá fekete fedele;
Sok tavaszi virág hogy szállott le vele
Ingó köteleken, a jó meleg földbe,

Hogy csillant még vissza a koszorúk zöldje. -
Öreg füves kertbe' hullnak le az ágról
Érett piros körték, nem szedi a fáról
Jó öreg pap keze - idegennek érnek,
Lassan lehullanak, ha már fent nem térnek.
Eltakarja őket, elnyeli az árok. -
Máshoz folyamodnak a fiatal párok.

S én itt csak a köves hegyi utat járom,
Elöttem tündöklő délibábos álom,
Meleg napsugárról, aranyos mezőről
Messze földön fekvő, csendes temetőről.

KUBIKOS NÓTA.

»Árokvégi csizmadia,
Hol van a kend legényfia?«
»»Erős karú, bátor legény,
Földmunkára elment szegény.««

»Édes uram, rossz az álom,
Mindig Sándor fiam látom,
Bágyadt volt a tekintete,
Fehér galamb szállt felette.«

Messze földön, Szepességen,
Fehér felhő száll az égen;
Fehér felhő, ködös pára,
Dérharmat hull a virágra.

Dolgozik a magyar gyerek -
Vasút-töltést építenek,
Vasút-töltés lassan halad
A nagy erdős hegyek alatt.

»Fénylik minden szép reggelen,
Mégis olyan fáradt szemem,
Fáradt vagyok - nem akarom, -
De nem bírja már a karom.

Ha itt volnál édesanyám,
Milyen gondod lenne reám;
Betakarnál minden éjjel
Puha dunna melegével.

»Nincs takaróm, fázom belől,
Hideg szél fú a hegy felől,
Reggelfelé, hajnal után
Lángba borúl mindkét orcám«...

Temetőben sárga agyag
Frissen hantolt dombra tapad,
Nedves nehéz barna rögök
Széjjelhintve a fű között.

Az új sírnak szomszédjában
Régibb hanton kék virág van,
Kék virágba szállt a lélek
Halott felett hajt az élet.

Vékonyra szőtt napsugarak
A kőfalon besiklanak,
Zöld levelek hogy fénylenek
Szürke mohos kőfal felett!

Kalinafa telt bogyója
Mintha parázstűzből volna
Piros lesz a napfény tőle
Az átlátszó levegőbe.

Nem láthatja már a napot
- Akár milyen szépen ragyog -
Ki távolból itten maradt
Idegen föld halma alatt.

Kivirúl a sírhant zöldön -
Egy asszony sír messze földön:
»Csak legalább köztünk lenne,
Csak legalább *itt* pihenne!«

»»Ne sírj, édes feleségem,
Egyforma jó, hidd el nékem,
- Akármilyen hegye-völgye -
Mindenütt az Isten földje.««

CSAK EGY SZÓÉRT.

A táj felett átlátszó est ragyog
Kigyúlnak lassan mind a csillagok,
Az üvegtiszta, halvány-zöldes égben.

Rövid hullámú szellő száll a légben,
Nagy, ellankadt mezőn röpti át
Fáradt virágok kéjes illatát.

Lankasztó, forró munkahét után,
Fehér, meszelt ház széles udvarán
Egy félszemű vén czimbalmos körül
A föld kifáradt népe összegyül.
Lassú a dallam, álmodó a nóta. -
Tánczolnak szépen, illedelmes módra.
Lesütött szemmel, komolyan a lány
Bátrabb mozgású legény oldalán.

Piros szoknyák ütemben inganak.
Forog, tánczol sok élettelt alak.
A hét munkáján megbágyadt szemek
Felfrissülő sugárban fénylenek.
A ház falához dőlve egy legény
Szivarra gyújt - arczába száll a fény,
Fellobbanó pirosas gyufavégről;
Piros lángtól a táj sötétre kékül.
Egy más fiú jön, az is oda áll,
Szól: Nézd János, szép lány ám a Rozál,
Milyen nagy, széles, s mi gyönyörűn járja;
De János oda veti: nagy a szája!
Piros hullám száll fel a lány nyakán,
Meghallá a kicsinylő szót talán?
Egy pillantása metszőn oda vág,
Lesütött szemmel tánczol majd tovább.
S gondolja: még azt hittem, hogy szeret!
Ez egy szóért az Isten verje meg!
Ejh mit, az egy szó, ha csak egy szó lenne!
De ha egy hosszú évnék kínja benne.
Hisz' tudja a falu egy éve már,
Hogy ez a lány csak *egy* legényre vár.
Irtó méregként hull vissza szívére
Őrült szerelme, sértett büszkesége.

A táncz feloszlott, ki-ki haza tér,
Rozál keskeny fehér ösvényre ér
Ott áll - szét néz - széles keblét takarja,
Keresztbe font, két izmos barna karja.
Keskeny szűrő szemét az égre vetve,
Hosszan bámul, merően, önfeledve
Körülte csillagfénynek sugara,
Gyalogbodzák bódító illata.
Megcsillan a hullámozó esti fény
Halvány fűzfák csipkés szegélyzetén. -
Jóságos Isten! hogy megtelt az éjjel
Illatpárával, rejtett szenvedélylyel.
A lány csak áll, nézése lángra gyúl,
Hevült orcája mindinkább pirul.
Előbb csak néz, majd gondolatra váltja:
»Az Isten orvosszert tett fűbe, fába -
»E szép virág! - csodafa a neve, -
»Bolondítót rejt magja, levele;
»Ha megszedem - úgy mondják - nem sokára
»Biztos halál, vagy szerelem az ára.«
Lehajlik a szűrős bokor felébe,
Csodás virág rajt', - fényes kelyhe mélye,
Fehér illat szállong szét a virágról.
Ezüstbe játszó bársonyos havából,
Nedűs levélzetén inogva szállnak

A zöldbe olvadt kékes esti árnyak.
Gyümölcse száz merev tövistől védve,
Halvány zöld foltot vet az esti légbe.
Hogy tépi a lány a csodafa ágát!
Éretlen magját, ezüstös virágát,
Köténye már levéllel tele szedve.
Kezén szétfolyt a növény zöldes nedve;
Meg lesz számlálva annak élte napja,
Ki ezt a nedvet bájitalnak kapja
S mintha a mérget arató leányba
Mérges virágnak lelke általszállna.

Hej János pajtás, nyugodt-e az álmod?
Nem láttál fehér csodafa virágot?
A kis templom tornyába', oda át
Még nem hallottad a kuvik szavát?
A boltban láttam egy fehér gyolcs véget, -
De jó lesz az majd szemfedőre néked. -

VÁSÁR UTÁN.

Nyári este - repül a por, - fú a szél,
Lankadt száron kavargó falevél,
Nagy a meleg, álmosító hulláma
Tolakodik, - repül a por utána.

Nagy homokos vásártéren visz az út,
Szekér nyomán, sárga homok összefut,
Felkavarog, - puha sima felhője,
Visszaterül a sivár dombtetőre.

Megy a szekér, robogását ki hallja?
Nesztelenül süpped a lágy talajba
A ló lába - kemény patkó nem nyomja,
Minek is vón' itt, a puha homokba'?

Kis döczczenés, - megcsikordul a kerék,
Napraforgó üres szárát nyomta szét.
Zizgő zöreje - tépett papir darabja
Csavarodik, a mint a szél felkapja.

Kidobva a vásártéri utcára,
Nyújtózkodik szálak szerint hosszára
Kék alapú, sárga-babos rongydarab,
Mellette egy elhajított rossz kalap.

Kopogtatnak, - a bódékat verik szét,
Egyiknek már le is szedték tetejét,
Hogy a deszka lehullott a jobb végen,
Csorbát tépett a nyugati kék égen.

De halványkék, - mályvaszínű az alja,
Felette egy aransugár vonalja,
Tündöklő nap a domb mögött leszállott,
Csak itt-ott vet még az égre világot.

Sátor előtt szekeren már a ládák,
Egy van még bent, félig nyitva, - s azt várják,
Boltos-legény tartja gyalult tetejét.
A portékát zsidóasszony rakja szét.

Sárga kendő visszacsúszott nyakára,
Por szállott fel síma, sötét hajára,
Kimelegült, - fényes, piros a képe,
Csomagot tart fehér, vastag kezébe'.

Selyemkendő, tarka szövet egymásra,
Megvizsgálja: egyenlő-e hajlása?
A ládába rakja drága kincs gyanánt,
A csíkosat, a babosat egyaránt.

Barna, fehér, kék és piros kelméket
Mind elrakja. - Esteledik, sötét lett,
Esteledik - sürgetik már, - nincs készen,
A sátorból kivész a szín egészen.

Lecsendesül a vásártér. - Elszéled
Belőle már a szín, a hang, az élet.
Csak a porban - boldog, rongyos gyermekek
Bányáskodnak, vásárfiát keresnek.

Keresgélnek, - ott ülnek már jó régen,
Zászló gyanánt, girbe-gurba bot végen
Rongyot húzgál az egyik, míg a társa
Tíz ujjával a homokot felássza.

Nem hiába, - örömében felnevet;
Széles szája elhúzódik: mit lelek!
Görbe gyűszű, tán a ragya kiverte?
Ezer apró fényes lyukkal kiverve.

Gyertyavilág a vásártér legvégen:
Egy elkésett vendég még a csapszékben,
Huszár gyerek, - a homályból kiválik,
Nyírott fején piros sapka világlík.

Csaplárosné csinos barna menyecske,
Poharak közt legnagyobbat keresne, -
Bogárszeme hogy a fiún fennakad,
Oda nyújtja a vastag zöld poharat.

»Eszem azt a szivárványos szemedet!«
A menyecske elfordul, de felnevet:
»Jön a zsandár - jaj de késő, kend lássa,
Ha még baj lesz, - úgy is van már rovássza.«

Jön a zsandár; kakastollas kalapja
Sötét színt vet elfakult ég-alapra,
Szőke haja kikondorul alóla,
Hejre legény, de jól illik a lóra!

A menyecske minden veszélyt elfeled:
»Azért adott a jó Isten két szemet,
Nem egy rózsza nyílik e szép világon,
Ha kettő is, - *egyszeribe* meglátom.«

Süt a gyertya kerek piros arczára,
Napcsókolta gömbölyű két karjára
Süt a gyertya, - élénkebb lesz világa, -
Kék zubonyra, a zöld zsandár-ruhára.

Repül a por, eltakarja a képet,
Elaludt a gyertyavilág, sötét lett,
Fakó homály terült lassan a térre,
Csillag sem jött még a halvány zöld égre.

CZIGÁNY TEMETÉS.

Széles nehéz ásó, - nyele síma, görbe, -
Csorba kerek éle bemélyedt a földbe.
Hogy a sárga nedves homokot felkapja,
Mint az érett szilva, hamvas lett a lapja.

Egyik ásonyomot másik után rendén
Hányja egy nagy ember, - sem fiatal, sem vén -
Arczán a munkának ezer barázdája,
Nem sokat mosolygott a jó Isten rája.

Nem is volt nyomorúlt, megélhetett épen,
Csakhogy nem sok öröm volt az életében:
Munka, munka, dolog, nem is gondolt másra,
Most hogy egyéb nincsen, ezt a vermet ássa.

Csikorog az ásó, sűrűbb a hant földje,
Kerek fehérlő folt van a sárga földbe';
Porladó koponya meszes fehérsége,
Szétvágja a szerszám gömbölyödő vége.

Ez is csak ember volt, - régen itt pihenhet,
Most felette ássák az *újabb* sírvermet.
Hol a gondolatok egykor fogva voltak:
Némaság, por, homok, - csöndesek a holtak.

Felkap az esti szél egy-egy holt levelet,
Sűrűsödik a köd az őszi táj felett,
Csavarodik fehér, ingadozó fátyla,
Ákácgalyas, benőtt temető árkába.

Távoli harangszó, ködsűrített légben
Ingadozva szállong a sivár vidéken.
Jön-megy egy hulláma az ércszülte hangnak:
Szomorú bűgása falusi harangnak.

Temetődomb alatt elhaladó léptek:
Nehéz csizmás lábak sűrű sárba lépnek.
Közelednek lassan, nyolcz-tízen lehetnek:
Szegényes alakok - csak szegényt temetnek.

Dísztelen a menet, úgy a koporsója,
Szúette deszkából durván összeróva,
Durva suhogással szélit körülfogja
Fekete szemfedő keményített fodra.

Mint valami csolnak hullámzó vizeken
Inog a koporsó a hat erős kezen
Izmos barna karok, nagy rúdokon tartják
Lépésük folytával ide-oda hajtják.

Mennek, énekelnek, felértek már végre
Fejfákkal ültetett halom tetejére.
Leszáll a koporsó, remegő kötelen,
Árnyékot kap tőle a nyitott sírverem.

Czigány volt a halott, muzsikus fajtából,
Brúgózni úgy, a hogy, megtanult apjától,
Sógora, testvéri majd hozzá kerültek,
Kis fiával együtt öten hegedültek.

Tudott még ő banni téglá-, vályog-, sárral,
Nyáron így keresett öreg asszonyával,
Puha, száraz pelyvát taposta a sárba,
Ez a tudománya sem vesztetett kárba.

Oda áll kis fia a nyitott sír szélre,
Gyöngyháznál fényesebb nagy szeme fehére,
Barna szemcsillaga pedig könybe lábad,
Égő tekintete homályosul, bágyad.

Vedlett hegedűjét emeli most vállhoz,
Sárgás-piros fáját felszorítja állhoz,
Csak két húr van rajta, zsineg a két másik, -
Az élelmes cigány még ezen is játszik.

Játszik érzéstelen, sir a száraz fája,
Búcsút hegedül le az édesapjára,
- Tompán omlik a hant, a húr sivít, harsog, -
Hegedüli neki a - Rákóczi marsot.

VASUT MELLETT.

Szép vetéssel beborítva
Hevesmegye földje,
Jó az Isten, - bő aratást
Igérget a zöldje.

Széles Alföld zöld vetését
Vasút szeli által,
Ottan száguld a gőzkocsi
Nehéz mozdonyával.

Barna legény tinót őriz -
Vagy két-három állat,
Nem sok kárt tesz - itt a szélen
Legelhet magának.

Fehér habos, gyenge felhő
Világos-kék égen,
Azt bámulja, azt figyeli
A legény már régen.

Majd a földre visszahajlik
Szeme pillantása,
Mintha álmát zavarná meg
Vasút robogása.

Pásztor gyerek ül mellette,
Oda veti ennek:
- Se szomorún, se nem vígan -
»Kövesd felé mennek.«

A MAGYAR SZEM.

Jobb s rosszabb versekben
Szóltam egyszer-másszor,
Mennyire szeretlek,
Elmondtam már százszor.
Széles magyar Alföld
Csodálatos népe,
Szemedben tükrözik
Drága hazánk képe.

Hegyi lakos szeme
Mereven kitágul,
Mert mindig csak csúcsra,
Kősziklára bámul.
Fátyoltalan, nyitott,
Belátható mélye,
Nincs benne a magyar
Nyugodt szenvedélye.

De más a magyar szem,
Égő szikrájára
Álmatagon borúl
Hosszú szempillája.
Tekintete messze
A síkságot járja,
Visszapillant múltnak
Ködös távolába.

Végtelen a puszta,
Álmokkal van tele,
Álmokat hint múltunk
Hervadó levele.
De ez álmokban van
Jövő tettek magva,
Álom s tettszomj van a
Magyar szívnek adva.

Szép, szép a magyar szem,
Árnya van és mélye,
Benne távol Kelet
Nyugodt szenvedélye.
Harcz- vagy szerelemben
Ha egyszer fellobban,
Éget, hamvaszt, gerjeszt,
Villámoknál jobban.

Nagy Magyarországon
Bár merre is jártam,
Ez álmatag szemet
Mindenütt találtam.
Magyar bor, magyar szem,
Magyar tett és álom,
Nincs hozzád fogható
Kerek e világon.

A POR.

Repül a por az őszi táj felett,
- Hamvas, kavargó, könnyű fellegek -
Felkél a hazatérő nyáj nyomán
Az utak széles, hosszú vonalán,
Nagy csordák fehér sokasága benne,
Mintha egy hadsereg dobogva menne,
Most gyors, rövid mozgással átvágja
A falu göndörszörű disznónyája.
Sötétebb színben, simább mozdulattal,
A vidám, fürgé ménes haza nyargal,
Aztán libák, fehér szárnynyal repesve,
Gágogva. - Csak mindinkább száll az estve.

Árnyképekként már elvonultak mind.
Csak por az úton s néma csend megint. -
A láthatáron nyárfák koronája,
Levélzetük égő világos sárga,
Kék ég lapjáról élesen leválnak
Finom metszésű, izzó sárga ágak.
Aranykévüket dob a por felébe
Estsugarak hosszúra nyújtott vége.
Csak száll a por arannyal áttört leple
Az őszi tájat hullámával fedve.
Hideg fénynyel keresztül csillan rajta
Egy nádas tó víztükre, színes partja.
Szétszórt vályogkunyhók a nádas mellett,
S nyár folytán gazdagra vadult kis kertek:
Nagy napraforgó lehajtott fejével,
Zöld csodafa, mesés levélzetével,
Távol kelet varázslatos virága,
Élesre rajzolta, gyümölcse, ága,
A szerb tövis, piros álkörmös szárai
Dúsan fejlődve egymás mellett állnak.
Virágok ingadozva hajlanak:
Bűvös színek a por-fátyol alatt,
Világos álom elmosódott képe;
Arany csillám a rózsaszínű égbe'.
Minden felszálló elrepült parányba'
Az anyaföldnek egy-egy édes álma:
Rég elvirult növényzetek pora,
Elhamvadt nemzedékek tábora,
Szétomlott sziklák foszlott törmeléke. -
Csak száll a por a finom esti légbe,
S örökre egyesülve benne téved
Az elmúló - kifogyhatatlan élet.

BÉKÉSBŐL.

ESTELI IMA.

Zúgó imádság száll fel az éghez,
Feldobja a népség - ki-ki mit érez -
Az álmot, a vágyat a csillagos égre:
»Elérem hát mégis? elérem-e végre?«
Az álmok, a vágyak fakadnak, elmúlnak
A csillagos égről mind vissza húllnak.

Zúgó imádság száll fel ott távol
Hullámozó város lázas zajából.
Követelően, daczosan szállnak
A csillagos égre sok nyugtalan vágyak.
Lázongó kérést nagy ég feliszsza
S csillaghullásként szórja majd vissza.

Kicsinyes önzés, hiúság álma
Kérő zsvájban az égfelé szállna:
»Csak *nékem* adjál, oh mindenség atyja!«
Az örök Isten megadja? nem adja?
Az álmok, a vágyak fakadnak, elmúlnak,
A csillagos égről mind vissza húllnak.

De ott a távol, széles pusztaságon,
Imádság lesz a lét, való az álom.
Az éj homálya lassan elterül -
Lenn pusztaság, a csillagok felül.
A tiszta, átlátszó kékes sötétbe'.
Behalt a színek árnyalatja, fénye,
Csak a nyugati távol láthatáron,
Mint egy szétfoszló, elmerülő álom,
A rég letűnt nap egy sárgás sugárja,
Sötétkéék égen rést nyit halvány sávja.
Egy perczre csend, majd ismét újra ébred
Titokteljes varázsú földi élet:
Itt elsuhan egy elkésett madár,
Fészkén váró tollas párjáho' száll.
Mind életteltőbb lesz az éjszaka,
Felcsillanón kél a tücsök dala
Ezernyi hangban; a széles mezőn
Rezgése átfut, halkán, érthetőn,
Gyöngéd a hang, hullámozik fel s alá,
Mintha selymes fátyol borítaná
S az esti lég sötétes távolát
Az anyaföld illatja lengi át.
És száll a hang és száll az illat véle
A harmathulló, csillagfényes égre.

Egy ember áll a puszta közepében,
Sötétes árny alakja a sötétben,
Egy pásztor. - Nyája régen elpihent,
Nem szól, csak néz - körülte esti csend.
Az esti csendben élet hangja téved,
Egy nagy egészszé vált a földi élet.
Nincs kérdés benne: hogy mi lesz a holnap?
Vágy és remény szép nyugalomba olvad.
A pásztor csak néz, nagy nyugodt szemén
Nincs vágy, se kérdés, álom csak s remény.
Még annál is több, megvan, mit remél:
Nyugalma, boldogsága - érez, él.
Párjára gondol, lassan felnéz végre
A harmathintő csillagfényes égre.
Egy szó kél ajkán, halkán, hirtelen,
Lágyan kimondja: édes Istenem!
Elszállt a szó, feloszlott a homályba,
Tücsök dalba, kakukfű illatába.
Illathullámon, hangon síklik végig,
Emelkedik, a földön túl az égig.
Alakot öltött itt a lét imája,
Egy élő ember egyetlen szavába',
Nem lázong, nem sivít, nem kér, nem kérdez,
Bizalmasan, nyugodtan szól az éghez.
Felszállt a dal, fel az imádság régen.
Csillagsugárban fénylik fenn az égen.

ÖRÖK ÉLET.

Csendes szőlők között, homokos útszélien,
Jegenyefák törzse világít fehéren,
Fehéren, magasan egy csoportban állnak,
Világoskék égről élesen leválnak.
Csipkézett levelök reszkető sötétje
Csomós foszlányokat tép a halvány kékbe.
Alattok a szőlő dúsan hajtó zöldje
Szélesen terül el a jó anyaföldre.
Finom vonalain a zöld levélzetnek
Sugarak siklanak, árnyak integetnek.
Csillog minden levél, sima érczes fénybe',
Napsugár fonódik minden inda végbe,
A zöld fénytengerben szürkés foltok állnak:
Elmosódott rajza egy-egy gyümölcsfának.
Gyümölcsfák aljába álmódó virágok:
Hamvas lilaszínű, lágylevelű mákok.
Minden egyes sugár, minden egyes levél
Élet terjedésről, boldogságról beszél.
Csak egy fonnyadt inda elhúzódtott szála

Hajlott ki az útra, - halálra van válva.
Tán bogár kirágta? kapa megsértette?
Ha ez szegény elvész - ezer nő helyette,
Szórványos a halál, de örök az élet.

De jó nap van ma, hogy útam erre téved!
Minden virít, terjed, nyugalmasan, szépen,
Tán a jó Isten is jobb még e vidéken?
Falu felé mentünk, Kopog falujába,
Szomorú kis lány áll udvar kapujába'.
Borús fátyol lebeg tekintete felett:
Falu gazdag lánya, szegény legényt szeret.
Ajka mosolygása keserű-beszédes,
Mind a legényé lett, a mi benne édes.

Nehány házzal tovább friss rétéssel várja
Egy csinos, jó asszony urát vacsorára,
Ma is csak úgy várja, mint tizenhat éve,
Mikor kezét tette az ura kezébe.
Tizenhat év alatt semmi sem változott,
Nem fogyott el a méz, a mit *akkor* hozott.

Vidámságot érzék menten szívem táján,
Hogy beljebb kerültünk Molnárék portáján:
Fiatal házaspár, madár módra élnek,
Örülnek a napnak, nevetnek, beszélnek.
Fürge kis menyecske, úgy elcsicseregte,
Hány legény koptatta csizmáját érette.
Hogy ült Berta Pállal egy meleg subában,
No, de persze régen, még kis lány korában.

Leszállóba volt már a nap karimája,
A midőn kiértünk egy csendes tanyára.
Távolban a falu, meg a szőlős kertek,
A ház körül széles nagy búzaföld terjed.
Életláza itten lecsendesül - alszik,
Csak a búzakarász halk zizgése hallszik.
Búza, dudva, virág, minden virúl zöldön,
Szívárvány az égen, nyugalom a földön.
Kint ül Éliásné csendes háza előtt,
Legkisebb gyermekét csókolta az előbb.
A nagyobbik fia ottan jön apjával,
Tehenüknek hoznak zöld sarjút egy háttal.
Éliás szemei a vendéget nézik,
Nyugodtan jön, lassan, nem siet, nem késik.
Megy előbb a kúthoz, megmossa a kezét,
Úgy nyújtja ki felénk.

Higgadt okos beszéd
Hangzik ajakáról. Csendesen hallgatom -
S a múltakba téved borús gondolatom:
Mások is szóltak így, sok ilyen beszédet
Hallottam, mit szívem megérezett, megértett.

Árván maradt szívem, elszéledtek tőle,
Ki idegen földre, ki a temetőbe.
Magamra maradtam - még sem egész árván,
Találok még - ezt az áldott földet járván, -
Kiknek nyelvét értem, a kik hozzám szólnak,
- A mi elpusztúl ma, feltámadhat holnap -
Hogy ha szemem már a napot nem is látja,
A szép csendes alkonyt majd a hajnal váltja.
Újra felkél a nap a búzaföld felett -
Hisz' örök az élet, örök a szeretet!

VIS INERTIAE.

Két oldalt zöld-vetéses széles tábla,
A búza már fésűs kalászát hánynya
Napfényben úszik az egész vidék.
Ezer sugárral ömlik szerte szét
A reszkető aranyporos meleg,
Duzzadnak, nőnek a kalászszemek.

Keskeny töltésen, széles földeken
A gyorsvonat robog nagyhirtelen
Az életből, mit magával ragad,
Viszi, röpíti, mint a gondolat.
A harmadosztály egyik ablakán
Kinéz egy csinos, szőke tótleány,
Mellette egy sötét barnára égett
Napfényes arc - honvéd fiú. - Mi végett
Van ő most itt? - A piruló leány
Ki térdén ül s nevet, az tudja tán?

Egy más szakasz lány-bársony támlányára,
Egy nő-alak dől vissza, néma gyászba'!
Leomló fátyol gyászkalap felett,
A halvány arcban fáradt bús szemek.
Két vékony férfi ül még szembe véle,
Halkabbra tompul harsány hangjuk éle.
Közömbös tárgyokról gyorsan beszélnek,
Talán a néma csönd zajától félnek.
Öntudatos nagy széles alakok
Fedik a mellékosztály ablakot
Közöttük még halványan, szintelen
Nehány alak. Az élet-küzdelem
Megtörte őket, szívüket kiszedte
Lelkük szövetjét hamuvá égette.

Megy a vonat, nagy mozdonya ragadja,
Száguld vele az élet egy darabja.
Keretéből kivéve összehányva,
Rohan az ismeretlen pusztaságba.

Csak egy pont van, mely nyugton megpihen
E lázas surranásnak röptiben:
Podgyász-szakaszban hosszú deszka-láda:
Halott leány nyugalmas úti-ágya.
Koporsó van a deszkákon belül,
Fehér vánkoss benn, üveglap felül,
A deszka rése közt besiklanak
Hosszúra font fényes napsugarak,
Körül szövik a deszka sárgás szálát,
Félig meghervadt koszorúk virágát.
A koporsóról lesiklott a földre
Egy cziprusfűzér. Kékes sűrű zöldje
A podgyászos-kocsin röptíti át
Elfonnyadás mély, fanyar illatát.
Homályos a kocsi, csak a sugár,
Mely fenn az ajtónyíláson beszáll
Reszket, hullámszik virágok felett
Egy inda szála lassan integet.
Ott hajladoz egy hervadt rózsaszál.

Megy a vonat, robog, repül tovább.
Két oldalt elmaradva, visszakésve
A búzaföldek hullámszó vetése.
Most házak mellett siklik a vonat,
Özönlenek a déli sugarak
Világító meszelt fehér falakra
A fény úgy ömlik vissza a vonatra.
Nehéz körvonalát az égre vetve
Egy szélmalom itt öröl, önfeledve.
Kisértetes négyes vitorla-karja
A léget, fényt egyhangúan kavarja.
Úgy ömlik szét a sugaras meleg
Vetések, házak, szélmalomok felett.

De a holt lány csukott, merev szemén
Át nem hatol a forró déli fény.
Nyomul mindinkább viaszos keze
Lélegzetvesztett jég-mellére le.
Egy éles fütty - zúg a vonat megint
Tovább robog - a koporsó meging.
S a benn zárt mozdulatlan nyugalom
Repül, rohan örült, gyors szárnyakon.
És itt a fényes tiszta napvilágban
Egy nagy nehéz, merev, sötétlő árny van.

NOCTURNE.

Zavargó földi életünk
Jó, mert jobbat nem ismerünk.
Csendes halál, rossz nem lehet,
Bevégzi majd az életet.

A holnap jó - mi lesz velem?
Nem várom és nem kérdezem,
Meg nem lassítom léptemet,
Sietni - nem, azt sem lehet.

Miért sietni? - majd elér
A vég - a láthatár fehér -
Fehér csillag mely ott ragyog,
Nem láthatom már a napot.

Nem láthatom, az éj leszállt -
Ki félné az éjt? a halált?
Édes a dal, ha az egész
A végsor összhangjába vész.

És a tövis, mely még ma sért,
Mi lesz, ha egykor véget ért
A földi élet? - oda lent
Virág, tövis egyet jelent.

A földé mind, tövis, virág,
A fakadó s a száraz ág;
Ki nézne a jövő felé?
A *lét* s a *nem lét* Istené.

SÖTÉT KÉPEK.

Előszó.

I. Mi lett belőlük.

II. A bagoly.

III. Városvégén.

IV. Egy darab élet.

V. A művész.

VI. A boszorkány.

VII. Elválkozás.

VIII. Menyasszony regénye.

IX. Virágtündér.

X. Fehér lepék.

XI. A kígyó.

XII. Keresztek.

A POKOL.

(Vizió.)

(ELŐSZÓ A »SÖTÉT KÉPEKHEZ«.)

Egy szörnyű álmom jött több éjjelen,
Mely újra s ismét újra megjelen.
Az Úr, ki menny- és földet alkotott
Vélem a végtelenbe láttatott.
Előttem milljó csillagok sora,
Le nem írhatnám szépségük' soha.
Bámulatos, de szörnyen idegen:
Véges élet körül a végtelen.
Egyszerre csak, mint gyermek, a ki lát,
Tárt karral hívó szerető anyát,
Kinek keblén nyugvó helyét lelé,
Nézésem száll egy zöld csillag felé.
Tavasza volt rajta, fakadó tavasz,
Gyümölcsfák ezre virágot havaz,
A légből édes illat és a fán,
S bokor sűrűjén zeng a csalogány.
Virággal tarkált fényes zöld gyepen,
Gyermezsereg, viruló-szinesen.

A csalogánynak bűbájos dalán
Ott elmereng egy ifjú és leány.
Tisztes agg férfi ül egy ház előtt.
Nap fényli be arcán a mély redőt.
Itt nyugalom, amott a szerelem,
Láttára éled ellankadt szívem.
»E csillag a paradicsom talán?«
Megdöbbenek az Úr komoly szaván:

»Nézd jobban, ott boldogság nem honol,
»Föld-nek hívják, s e csillag - a pokol.«

Látásom élesebb lesz, a virány
Elhalványul, vért látok föld porán,
Verejték, vér és átkos áradat,
Mely könnyüként a szívekből fakad.
Küzködve lép, ki él, egymás után,
Mint szántó mély barázda szűk nyomán.
Sajnálja, a vergődő kis rovar,
Melyet durván ekevas feltakart;
Szánja az elpusztuló életet,
De - szűk az út - kímélni nem lehet.
Nevezzem még a könnyforrásokat?
Betegség, bánat, bűn és - gondolat.
Szenved, ki elhagyott magányban él,
Még jobban, ki másoktól jót remél.
Legjobban az, ki igazán szeret,
S könyezni látja a kedves szemet.
Od'adná néki szívét életét,
Kintől megóvni ez mind nem elég.
Szenved - hisz ő is csak a föld fia -
S a »másiknak« ezt némán látnia!
Falucsendjében hány, de hány sóhaj!
S város utczáin mit jelent e zaj?
A szenvedő, de mámoros tömeg
Ámítóját itt koszorúzza meg.
Forrongó dühvel ont próféta-vért,
Ott művész fejről tépi a babért.
Ki felemelő kezet nyújt neki
Aztat legkeserűbben gyűlöli.
Szegény tömeg! mi szenvedő beteg,
S szegény értök haló nagy egyesek!
Szívem megborzad, ajkam felkiált:
»Uram, nem szánod a világ sorát?«

»Szánom őket, de mit tegyek velök?
»Tökélyre még nem képes életök.
»A boldogságnak magasbb csillagán
»Elpusztúlna még fajuk is talán.«

És újra kérdem: »Oh hát nincs remény,
»Örök a kárhozat e földtekén?
»Egyetlen megváltó csak a halál,
A »semmi« mely a »minden« végén áll?
»Tökélyesülést csak a »faj« remél,
»Vagy az egyén is jobb életre kél?
»Ha porszem is örökre megmarad,
»Elpusztulhat az eszme, gondolat?
»Az érzelem, mely egyes szívben élt,
»Jobb része, mely hitt, szeretett, remélt?«

Felébredek. - Méhdongás száll felém,
A légben illat, bűbáj, tünde fény.
Fakadva színesednek kerti fák
Tavaszz rájuk halvány zománczot ad.
Oly édesen szól természet szava,
Miként ha zengne az Úr szózata:
Világ-kormány nem néked adatott,
A véget bízva, nyugton várhatod.
A harczot álld meg, tûrd az életet,
Hisz én vagyok az örök Szeretet -
Ha percze csak, de néha lehatol
A menny a földre - s menny lesz a pokol.

I.

MI LETT BELŐLÖK?

Vázlat.

Az egyhangú nyomort, mely itt a földön
Elárad - már megúnta a nagy ég,
Teljes boldogság lehetőségére
Ő általa két lény alkottaték.

Két lény, mely egymást feltalálva, értve,
Az égi üdvnek teljes sugarán
Elszállva, még a ködborított földön
Szerelmet, boldogságot lelne tán.

Szép volt a nő, és jó, nemének dísze,
Oly büszke szép, oly bátor és szelíd,
Lelkének fennhéjázó szárnyalása
Növelte szíve gyöngéd bájait.

A férfi méltó, hogy parancsolója,
Ura, királya mindene legyen
Kicsinyes önzés, nyomorúlt hiúság
Mindkettőjüktől távol, idegen.

Meglátták egymást, szívök lángra lobbant.
Itt a titok, - hát még se' - nem lehet?
Hát földi ember soha meg nem csalja
A nagy, irigykedő természetet?

Mért vált el útjuk, mi kuszálta össze
Párhuzamos egyenlő vonalát?
Mi kéz bogozta bonthatlan csomóba
Megálmodott boldogság fonálát?

Mi? - hát ki kérdi? Semmi - egy csekélység,
A távolabb jövőbe bízta,
Kezök közt addig elfolyt, széthullámozott
A visszahozhatatlan pillanat.

Egy perczre csak - szívök felett özönlött
 A végtelen, a boldogság, a fény
 Egy perczre csak - feléledt itt a földön
 A mindig újra ébredő remény.

És aztán? még mi történt - éltek, éltek,
 Kár a mesét tovább is mondani -
 Rideg valóságnak kellett az álmat
 Könyörtelen kézzel szétbontani.

Keleti volt a nő; rabszolga vásár
 Kelet szép hölgyének rideg való.
 Gazdag török ház ajtaja bezárult,
 Nincs róla többé jel, se hiradó.

A fátyol és a rács kizárt előle
 Világot, életet, sugárt, napot,
 Csak csöndes esti szellő hozta-vitte
 A mámorító jázmin-illatot.

Csak csöndes esti szellő vitte-hozta
 Vágytól nehéz, fuldokló sóhaját,
 Aztán - ő is csak úgy mint mind a többi
 Festé szemét, száját, körmét, haját. -

Még néha-néha álma visszarebbent,
 Elszállt az is majd, mint az esti fény,
 Élt még, de már nem fájt az élet néki, -
 - Egy érzéketlen drága szép növény.

De hát a férfi, kinek hősi lelke
 Tettekre, küzdelemre, harczra kész?
 Mi büszke sors, dicső vég, várhat arra
 Ki lelkesülő, bátor és merész!

Igen, dicső sors! - Szólott a tömeghez,
 Mely meg nem érté - elhangzott szava -
 Hamis próféták ámíták a népet,
 Övé maradt a börtön éjszaka.

Majd kényszermunka, melyben teste, lelke
 Megváltozott, megtört, elkényszerült,
 Kétségbe'sés hosszú nagy éjszakája,
 A melyre hajnal többé nem derült.

Meghaltak végre, végre mind a ketten,
 A fátyolos nő és az árva rab.
 Lesz-e e földön hozzájuk hasonló,
 Nagy és nemes - és mégis boldogabb?

II. A BAGOLY.

Borongó őszerdő díszét leszedte,
Lombvesztve, árván állnak mind a fák,
Egy-egy kinyúló galy megtépi zordul
Repülő ködnek fehér fátyolát.

Hideg hó hulló, egyre hulló pelyhe
Elnyomta már a megfakult avart,
Iramló szélvész fehér hótömegből
Hegyes-völgyes, dombos fúvást kavart.

Mi volt ez most? egy villám, késő ősszel?
Nem, - puskacsőből áradott a fény,
Vadászat van, - izgalmas ősijáték, -
Játszó az ember, vad a nyereség.

Megélénkül az erdő, hangja támad,
Nem elhagyott már és nem hallgatag,
Hajtó-gyerekek pirosuló arcokkal hozza
Fúvásra át az elejtett vadat.

Már összegyűltek. Úri szép vadászok,
Nehézkes hajtók, vidor gyermekek,
Harsány kacaj, vidám beszéd hangjától
Visszhangzik a hideg nagy rengeteg.

Egy elkésett fiú jön még a hóban,
Nehéz csizmáit alig huzza már,
Apjának bélelt ködmöne lóg róla,
Fején kendő, kezében egy madár.

»Mi ez? mi ez? körülveszi a többi,
»Azt *tudtuk* már, elvesztél valahol,
»Ni, hisz még él. - Csak nekem add a tollát,
»Hol lelted?- De szép szürke kis bagoly.«

Szép kis bagoly. - Ma először vadászó
Suhancz-fiú nagy büszkén lőtte le.
Majd próbálják: hogy él-e? Ránczигálják,
Kezők kitépett tollával tele.

Az állat csak néz, sárga bölcs szemével,
Nem csapkod szárnycsapással, nem sivít,
Csak lassan, némán a gyerekek kezébe
Mélyebben vágja éles karmait.

Rég, rég volt a vadászat, hej azóta
Sok jó s rossz nap múlt el fejem felett,
Láttam a szenvedés sok száz alakját,
De nem feledtem e jelenetet.

Mi szánalmas, mi szörnyű volt, mi fájó,
Megborzadék; s mégis úgy érzém,
Uram bocsáss, - mintha tanúja lennék:
Hogy hal meg egy kiváló bölcs egyén.

Nem a martyr édes, boldog halála,
Kit mennybe visznek égi angyalok,
Nem is a hősé, ki felett a mámor
Dicsőségszötte napja felragyog.

Nem, de a bölcsé, a ki halni készül,
Mert másképp nem lehet, mert halni kell,
S földünknek tartozó végső adóról:
A szenvedésről semmi, semmi jel.

III. VÁROS VÉGÉN.

Az idő már őszre hajlott régen,
De szomorúság még nincs a légben.
Boldogság, élet, nyár fénysugárja,
Perczre megállta,
Aztán jó csendes, hó alatt nyugvó
Fehér halála.

A zöld réten csergő patak halad,
Elsikamlík rengő füvek alatt,
Nedves füvek közt fel-felcsillámlík,
Ide is látszik,
Napsugár réten, kavicsos úton,
Tornyokon játszik.

Meg-megakad cserép-tetők szélén,
Szél-kakason, dupla kereszt élén,
Rátüzel égőn, nagy torony gombra,
Aranyba vonja,
Sugárfüzérbe hegyeket, rétet,
Várost befonva.

Hűvös árnyék, - kapu alá lépek,
Kicsiny város utczáiba nézek.
Küzdő szegénység, látszat adója,
Titkát itt óvja,
Szolgaság bérét, világ szemének
Küzdve lerója.

Keskeny szoba nyílik az utcára,
Virág hajlik három ablakára.
Törött cserépben szegfű és mályva
Égő virága,
S árnyékban hervadt beteges, szürke
Rozmarin ága.

A szobában ernyedő damasztal
Megterítve egy kis kerek asztal.
Párolgó fémes csészékben állva,
Hí lakomára,
Étházban költött, hosszú kereset
Sanyarú ára.

Leány-gyermek, hátrafésült hajjal,
Kis kutyától óvja ügygyel-bajjal.
Maga is nézi: »jönnek már? - nem még.«
A kik megennék,
Kik híva vannak, a kiket várnak, -
Késik a vendég.

Ódon barnás, kopott karosszékben
Éltes asszony ül, csak úgy, mint régen.
Felemelt feje, büszke tartása,
Hervadó mása
Régi úrnőnek, mint készült hajdan
Vendéglátásra.

Elnyűtt, szürke selyemruha rajta.
Zsebóráját kis aranyláncz tartja,
Szép gyöngyös tűvel mellére tűzve.
Kis kezén keztyű,
Fonnyadt alakja, ó divat szerint
Keskenyre fűzve.

Mellette áll lánya - képmása,
Szürke alak, - durvább kiadásba.
Nyakán korál-tű. Pamutruhája
Úgy illik rája.
Kezét durvára, veresre festé
Napi munkája.

Hangjában is jelzi egy lehellet:
Az, életért alkudozni kellett.
Alkudozik hát, mi mást is tenne?
Más úgy se menne!
A szegénységet ő nem tanulta,
Született benne.

Egy lány - rajt' nem hagyhat nyomot hátra
Sem gazdagság, sem szegénység átka.
Barna finom kéz, virág az arcza
Lényének báját,
Szeme szikráját ki nem olthatja
Élet nagy harcza.

Tépett fátyol gyönyörű kis fején,
Félő kérdés szép nagy barna szemén.
Barna batisztból babos ruhája.
Sötét hajára
Ráborul zölden elavúlt násznak
Kopott virága.

Anyjái volt régen. - Hervadt. - Semmi!
Mondá: hiszen kár vón' újat venni.
Feltűzte lánya szép homlokára
Menyasszony-fátylát.
»Anyád, nagyanyád boldogok lesznek,
Kezed az ára.«

Ha nem hozzá illő a vőlegény,
Amaz gazdag, ő pedig oly szegény!
Az öreg úrnő egy könnyet ejtett,
Bár sokat sejtett,
Jövendő jólét csábító álma
Mindent felejtet.

IV. EGY DARAB ÉLET.

Ismertem egy szegény asszonyt,
Beteg volt már évek óta -
Betegségről, szegénységről
Ütött-kopott régi nóta.

Ura elhalt, gyermekei
Sohsem voltak, egymagába
Tehetetlen, bénán, gyöngén
Csak tengődött a világba.

Munka előtt, kora reggel,
Testvérbátyja-felesége
Ölbe vette, leültette,
Kis padra a ház elébe.

Ott esett rá hideg eső,
Ott süttött rá nap, ha égett.
Ottan múltak feje felett
Hosszú hetek, hosszabb évek.

Onnan nézte, hogy fejlesztett
Növényeket a kikelet,
Hogy szedte le borongós ősz
Egyenként a falevelet.

Nézte: barna száraz galyon
Levél-bimbó miként fakad,
Elnézte a kis udvaron
Kizöldülő fűszálakat.

Csend, néma csend volt körülte,
Mindenki a munkát járta,
Csak lassanként hosszabbodott
Napszálltával feje árnya.

Öröme volt, hogy ha meleg
Verőfényes tavasz-napon
Körülötte a baromfi
Sürgött-forgott az udvaron.

Zölde fejű tarka kacsák
Jöttek felé nagy sietve,
Széles, lapos, sárga csőrrel
Az út fűvét csipegetve.

Sípogó kis pelyhes libák,
Hogy gázoltak gyenge lábon
Keresztül a kút melletti
Állott vizű pocsolyákon.

Néha hosszú kútostoron
Meg-megingott a nagy vedér,
Csintalanul meglegyinté
Elillanó tavaszi szél.

Ha, mint fényes ezüst felhő,
Galamb szállt a háztetőre,
Mebámulta hogyan fénylik
Fehér tolla, piros csőre.

Napraforgó-kerítéstől
Kis padjáig út volt járva,
Kis keskeny út, kitaposta
Ezer hangya nyüzsgő lába.

Hosszú hosszú nyári napon
Úgy elnézte a hangyákat,
Hogy vonszolgat nehéz terhet
Ez az erős, eszes állat.

A mint lassan alkonyodott,
Elzúgott a feje felett
Kemény röptű, síma, fényes,
Éjjel járó bogár-sereg.

Majd kigyuladt arany fényben
Egy csillag a másik után,
Az ég magas, halvány színű,
Üvegtiszta boltozatán.

Fogy a meleg, hűvösödik,
Rövidebbek már a napok,
Minden reggel szórja az ég
A fehérlő dér-harmatot.

Nehéz sűrű cseppje alatt
Elhalványul a fű zöldje,
Megritkul az ákáczgaly is,
Kis levele hull a földre.

Végre már csak száraz galya,
Tövis-ága maradt még fenn,
Éles, barna, kemény színű
Vonalakat húz az égen.

Az asszony még mindig ott ül,
Kis padján az eresz alatt;
Élvezi a legutolsó
Halvány, bágyadt napsugarat.

Színtelen lett már az udvar,
Csak amott az árok mellett,
A tyúkfajta, fakó bozót
Között, összeseregelt.

Tarka tyúkok, minden színben,
Szürke, barna, kendermagos,
A kakas, láng-sárga szárnyával,
Piros taréj, de haragos.

Leveletlen bürök-kóró,
Összeborul a kép felett,
Mint egy finom, színehagyott,
Napon fakult selyem keret.

Ezt is elnézi az asszony -
Majd a tél jön - úgy sem látja,
Ha a hideg beszorítja,
A kis füstös szűk szobába.

Hogy ha majd a kis ablakot
Jégvirágnak pelyhe fedi,
Szegény asszony, ki sem nézhet,
Csak a tavaszt emlegeti.

Eljön az is végre, végre,
Újra kiül a ház elé,
Lassan, lassan, de csak mégis,
Folyik élte, végefelé.

Nem kívánja, nem is bánja,
Csak eltűri, csak elvárja,
Mint eltűri, ha rá esik,
A nap fénye, lombok árnya.

Szegény asszonyt látogatni
El-eljártam, néha-néha,
Mindig vidám mosolygással
Nézett elémbe a béna.

Megkérdeztem: hogy van? mint van?
Jobban van-e? - »Na még mehet,
»Nincs rossz napom, meleg is van«,
Volt rendesen a felelet.

Tovább kérdém: unja magát?
»Dehogy, miért? - hiszen látok!
»Megszoktam már, megszerettem
»Úgy a hogy van, a világot.«

Hogy ha láttam, észrevettem:
Szenvedése kínzóbb, nagyobb,
Csak azt mondta: majd elmúlik,
Jó az Isten, ad jobb napot.

Vigaszt vinni jártam hozzá,
Vigaszt hoztam magam tőle,
Több kellett az *én* szívemnek,
Mint az övének belőle.

Idegen föld halmát jártam,
Mikor egyszer hírét vettem,
Hogy az asszonyt eltemették,
Kit oly nagyon megszerettem.

»Jól járt szegény!« - mondták többen,
De én tudtam ott is, távol,
Hogy egy csendes, majdnem boldog
Élet múlt ki a világból.

Sírlát most is a napsugár
Arany fénynyel hintegeti,
A míg itt élt e világon,
Jól esett a napfény neki.

Kis homokos sírdomb felett,
A perje közt, hangyák járnak
Olyan sokszor nézegette,
Membámulta a hangyákat.

Ákáczhajtás vékony galyán
Énekelnek a madarak,
De sokszor is elhallgatta,
Szerette a madarakat.

És ő maga? ki oly csendes
Türelmes volt életében,
Még csendesebb, türelmesbb lett,
Nyugszik, pihen némán, szépen.

V. A MŰVÉSZ.

Művész! kinek kegyetlen sors haragja
már bölcsőjében homlokára véste:
Hogy élte kín legyen, zavart az álma,
és átkos, átkos minden szívverése.
Mért jársz e földön árván, számkivetve?
ha nincs egy hely, hol lehajthasd fejed'.

Ha más csillag hazád, itt mit keresnél?
kortársad megkövez s majd elfeled.

A jobb szívű *elnézőbb* tán erántad,
»szegény bolond«, szánó mosolylyal mondja,
Hajlik feléd, de rá nem ér - az élet
már elsodorta tőled - más a gondja.
Az idegen csak rémülettel szemlél,
s mert meg nem érti köves útadat,
Ki szívedhez legközelebb, legdrágább,
egyenként lassan mind, mind elszakad.

Minden örömvirága életednek
idő előtt fonnyadva hull a földre,
Körülted porladozva omlik össze
elmúlt reménység száraz, hervadt zöldje.
Más szenvedő találhat boldogságot, -
de nem változhat a *te* életed,
Mert földi vágyak elhaltak szívedben
s az eszményképet el nem érheted.

Mért vállalád magadra e keresztet?
mért bűnhődöl, ha nincs kiválóbb vétked,
Mint eszményképed? - rántsd le, dobd a sárba -
örvendj, vigadj s tán boldog lesz még élted.
Keress pénzt, gazdagságot minden áron,
mert pénz előtt meghajlik a tömeg,
E bálványért *elnézik*, megbocsájtják
lángelméd, sugárzó eszményidet.

Csak egy szíved van, benne szenvedése
egy nemzedéknek hogy találna helyet?
Miért viselnéd mások bűnét, átkát,
saját fájdalmad, élted kínja mellett?
Miért nem örvendhetnél ifjú szívvel?
nézd a tavaszt, hát néked nem virít?
Ne fürkészd lényegét, mulandóságát,
szídd illatát, élvezd gyümölcseit.

Nem - Isten átkozott boldog követje,
számodra nincsen földi értelemben
Sem boldogság, sem nyugalom, sem béke,
szerelmet nem találhatsz földi szemben,
De néha egy percz örült boldogsága
megváltja kintől terhes éltedet.
Menj! - hisz' számodra nincsen visszatérés,
nincs választás - kövesd eszményedet! -

VI. A BOSZORKÁNY.

Szárnynyal jött a világra.
Már kis gyerek korába'
A csillagokra vágyott,
Nem tudta földi szemmel nézni a világot.
Szelid, jó volt a szíve,
Az arcza ifjú, szép,
A bogárnak sem ártott,
S őt mégis folyton, folyton üldözik.

Szüelője, mig tehetett,
Két szárnyát rejtegette
Kíváncsi szem előtt,
Vállára húzta hányszor szép kis leánykájának
Az óvó keszkenőt.
Takarta - mindhiába -
Csak folyton nőtt a szárnya,
S a félénk gyermeket
Kerülte mindig a gyermeksereg.

Egy kis társnője éppen
Kezét tartá kezében,
Csókolta ajkait:
»Mi szép vagy, jó vagy, édes!«
Egyszer csak félelemmel ijedve felsivít:
»Oh a boldogtalan,
»Nézzétek, hiszen néki szárnya van!«

Egy másszor a leányzó
Hajlik beteg felé,
Ki láz-forró párnáin
Nyugtát nem lelheté,
A lány ajkához tartja
A hűtő poharat,
A beteg nyúl utána - de örült rémülettel
Szívéből ily sóhaj fakad:
»Távozz, boldogtalan!
»Segítség! hiszen ennek szárnya van!«

Szeretett végre ő is,
Mint más ifjú leány,
Csak hogy szerelme hívebb.
És tisztább volt talán.
Az ifjú, hogy meglátta,
Igézőnek találta,
Karját tárta felé,
Örült, hogy eszményképét végre fellelé.
De im, egy jó barátja
Suttogva mén utána:
»Nézd csak, boldogtalan,
»Imádottadnak két nagy szárnya van!«

Nem volt már maradása,
Pusztába' lőn lakása,
Elúnta a világot,
Csak nyugalomra vágyott,
S kit Isten, ember, elhagyott,
Ápolta a beteg fát, virágot, állatot.
Mit nem lelt a világba',
Itt elhagyott magányba',
Önként hajlott felé
A szeretet, a hála sebirtó balzsamával
Lágyan körül vevé.
És bár a környék népe
Mindig rettegte, félte,
Sok eltévedt szegény
Éledt fel, háza, szíve melegén.
De fáradt árva lelke
Nyugalmat nem talált,
Kereste - mindhiába -
A teljes boldogságot vagy társát, a halált.

Egyszer - miért? - ki tudja,
Magányos vándor-útja
Város felé vezet.
De mit jelent a téren e gyülekezet?
Felzúg a hangya-fészek:
»Jön a boszorkány, nézzed!
»Hamar égessük el!
»Mert városunkra jötte szörnyű jel.«

Már készen áll a máglya,
Piros, csavargó lángja
Kék füst közzé vegyül,
Sűrűbb a füst - a széles téren elterül.
Elégtek már a szárnyak,
Testéből a leánynak,
Minden mi felmarad:
Marék hamu s egy szirkós égett csontdarab.

Egy útas arra térve,
Kérdé: mi volt a vétké?
Mért égettétek el?
A kíváncsi utasnak ezerhangú üvöltő
Nagy néptömeg felel:
»Megérdemlé - éltén kiváló szörnyű folt:
»Hisz' szárnya volt!« -

VII. ELVÁLTOZÁS.

Az orvosok kimondták már, hogy nem lehet
Foltozni ezt a szálszakadt, nyűtt életet.
Mákony vegyíték, gyógyszerek, kis asztalon -
Egy pókháló-befonta légy zúg a falon,
Külömben a homályosult füledt szobát
Idegfeszítő csönd zaja zsibogja át.
Érezhetőn hull' csöppenként a pillanat
Idő medrébe - hallhatón folyik, halad.

Merev csöndben, az ágy mellett egy nő virraszt.
Kifáradt. - Szíve nem kíván többé vigaszt
Csak vár, csak vár türelmesen: mást mit tehet?
Hisz tudja jól, itt változás *csak egy* lehet.
Az ajtó nyílik, nesztelen, vigyázva lép
Az ágy felé egy ifjú lány, friss, szende, szép.
Egy percze csak a résen át beszállt vele
A külvilág fénysugara, élet lehe.
Zárul az ajtó, jó a lány - elnyelte már
Alakját, hangját egyaránt a csönd s homály.

Hajlik egy másik árny-alak a nő felé:
Az orvos. Szól: »Pár cseppet még tehet belé
A gyógyszerből«, - s feléje tart egy poharat
Majd újra csend - a nap leszáll, a percz halad.
Most hirtelen nagy változás - a nő remeg,
Egy pillanat csak - s már »halott« lett a »beteg«
Megnyúló arcját hamvas árny teríti le,
A takaróra visszahull hideg keze.

Köztük volt, még egy percz előtt, itten, közel.
Elszállt, eltűnt. - Hol, merre van? - nincs semmi jel.
Mint hosszan nézett tárgyról a visszfény kihat,
Még láthatják az alakot, vonásokat.
De ő maga, ki volt, ki élt, eltűne már
Hanyatlik egy mélység felé, hol nincs határ
Csak némább még a csend s homály. A pillanat
Az élők s a halott felett - halad, halad.

Az ajtót nyitják, felrántják az ablakot,
Beengedik a rég kizárt zajt és napot.
Sirás, beszéd - betódul mind a szolganép,
Hangos léptök kopog, tolong: ki jó előbb?
A bútrokat rendezgetik. Parancsot ad
Egy főbb cseléd; jól hallani harsány szavát.
A temetés hogy szép legyen, ez fődolog,
Ő elmúlt már, - de a világ tovább forog:
Bámul, zokog, majd nyugtot lel zajong, feled,
S az élet árja összecsap a holt felett.

VIII. MENYASSZONY REGÉNYE.

»Tudjátok már? Bertát Iván megkérte.
»Lám szíve vágyát végre im elérte!
»Ki hitte volna, annyi év múltára
»Hogy ily szerencse vár még e leányra?
»Milyen boldog lehet!«

A szót így kapja
Egymástól ismerős- s rokonság hadja.
És a boldog menyasszony? - Ajakán
Fáradt mosoly - miért oly halavány?
Szereti a fiút - szerette régen,
Mikor a nap is fényesebb volt az égen.
Lány-szerelem! mi szenvedélyes lángja!
Mert füst sohasem vegyül a tiszta lángba.
Csak illat, dal, virágokból van szöve:
Egy napsugár viruló rózsatóre.
Elömlő fény reszket minden virágon,
Minden harmatcsöpp egy-egy édes álom.
Madárdal, jázmin-illat száll a légbe,
Mosoly- s imádsággal vegyest az égre.
Királynő lett a lány, álmodva jár,
Övé minden virág, minden sugár.
Oly szép, oly jó, oly szent volt: szeretett
Míg egyszer -

A tavasznak vége lett,
Elfonnyadt a virág, a nap lehült
Az élet elborúlt, lecsendesült.
Az ifjú a tavasz mulását nézte
De meg nem érté, nem is vette észre.
És most, eszébe jött, sok év után:
Mi szép, mi jó, mi kedves e leány!
Tán öntudatlanul szívébe vágott
E kérdés: mért hervadnak a virágok?
Vagy a letűnő elmúló nap fénye
Varázslatos kéjt hintett két szemére.
Lelkére szállott sovárgó ígézet
Hogy elsodorta tőle már a végzet
Mi az övé volt teljes - édesen.

Hogy elborúlt, homályos-kétesen,
Most már kereste a kedves szemet.
De a leányt csak nem érthette meg.
»Hiszen szeret!« - gondolta, és kezét
Megkérte - nem volt köztük sok beszéd.
Örömragyogva áldták a szülők
A boldogító, gazdag, drága vőt.

.....
Sok csillogó kitárt ablaknak fénye
Világít a sötétkék távol éjbe.

Zenehullámmal egyesül a fény,
Úgy ömlik szét a fák levélzetén.
Ráhull a sűrűlombú kerti fákra
Belevegyül virágok illatába.
Az ablakfény az égig száll talán
A csillagok lenyújtott sugarán?
És a zene hullámszik közel-távol,
A mint lefoszlik hegedűk húrjáról.
Bokrok sűrűjén dallam egyes szála
Most fenn akad, mintha pihenni szállna,
Az esti szellő hordja szerte-szét
A fényt s az édes mélabús zenét.
A házbent bent nászünnepegy vigalma
Pezsdül fel hangos szóba', tánczba', dalba',
De holnap esküvő, -

Beállt a csend,
A dal, a táncz, a násznép elpihent.
A víg, a mámorító est után
Boldog menyasszonyt védi a magány.
Mi véste homlokára e redőt?
Mély csend. - Utolsó éj a nász előtt!
Most felsohajt a lány: »Én Istenem
»Csak azt tudhatnám, hogy nem vétkezem.
»Hisz' vőlegényem boldog legalább,
»Neki elég, mit szívem *mostan* ad.
»Elég! - de hogy ha gazdagabb vagyok,
»Hogy ha szerelmem hőbb, valóbb, nagyobb -
»Nagyobb *lehetne* - mért is tudja meg?
»Hisz' hű vagyok, szívem *mást* nem szeret.
»Oly hű vagyok, és mégis - megcsalom.
»Megöl a kín, a lassú fájdalom.
»De mért? - hogy egyszer *másképp* láttam őt,
»Mért keserítné ez az esküvőt?«
Gondolkozik, de nem lel semmi véget,
A gondolat zavart, úgy fáj, úgy éget.
S most asztaláról felvesz' játékképen
Egy kis hegyes tört - ott marad kezében -
A penge vékony, hajszál-finom éle:
»Hátha a kérdést megoldhatnám véle?
»Meggzúnne minden kétely, tévedés.« -

Az üteren lassul az érvérés:
Egy keskeny vékony csík pirosuló rése
A puha fehér bőr sejtjébe vésve.

.....
Elszállt a földről a halvány leány
Szép harmatos nap kora hajnalán.
A háznál vége minden nászörömnnek.
Vendégek most temetkezésre jönnek.

IX. VIRÁGTÜNDÉR.

Álmodni jártam zöld erdőbe
Virágzománczos szép mezőre:
Pelyhes fűszál, harangvirág, -
Érzem a fenyves illatát.
Gyantás illathullám a légbe',
Aranyba szőtt a mennybolt kékje.
Vendége van minden virágnak,
Kelyhökbe tarka pillék szállnak,
Szárnyuk lágy, bársonyos röptével
Harmatcsepp gyöngyét szórják széjjel.
Hosszú fűszálak inganak,
Ösvényt nyit egy görnyedt alak
Füvek barnás-zöld tengerébe.
Majd elrepül a tünde fénybe,
Ruhája rongy, megtépett lába,
Szemén titkos varázslat átka,
Arczára mély redőkbe vésve
Egy élet vétke, szenvedése.
Ősz hajzata repül a széllal,
Üldött vadállatként néz széjjel,
Ijesztő rút minden vonása,
Nincsen hajléka, nincsen társa,
Vagy czimborája tán a sátán?

Fonott kosár van görnyedt hátán,
Színes kékébe nagy kosárba,
Erdő s hegy harmatos virága,
Nagy csillagok nyíló fehérje,
Vadszegfűk bíboros sötétje.
Sárgás izzó nagy fürt alatt,
Halvány lilaszín árnyalat.
Erdő virága a keret,
A dúlt, korhadt, vén arcz felett,
Színösszhang, bűbáj tünde fátyla
Borúl kopott, zilált hajára.
Rongyos ruhája minden ránczát
Napsugár szálak általjárják.
Egy ódon templom kőfalán
Kivésett torzalak talán?
Ki tudja, van-e lelke, szíve?
Borzalmas szép alakja, színe.
Ezer sugárral fényli be
A borzalom költészete.
Felém jön, szemben áll velem.
Hol, merre jár? megkérdem.
Felel: »Rabló fiamnál háltam,
Útközben virágot találtam,
Majd a kastélyba felviszem,

Örülni fognak, úgy hiszem.«
Nevet rám: »Pár krajczár az ára,
»Mi jó lesz este pálinkára!
»Csak én tudom, én ösmerem,
»Legszebb virág, hogy hol terem.
»Emeztet itt magamnak szedtem,
»Mert kék színét mindig szerettem.«
Keres kosárja fenekén,
S egy kis bokrétát nyújt felém
Kék encziánból: - »Fogja hát!«

Többé sohsem hallám szavát.

Egy ől volt csak dermesztő télbe'
A kóbor asszony menedéke.
Beteg volt - megfagyott talán?
Három királyok hajnalán.
Nem kérdé senki, hogy mi lelte?
Nyugodni szállt, ha volt is lelke.

Az erdön ismét itt a nyár,
Harmatdís- s színpompába' jár.
De mintha százezer virága,
Egy megkésett alakra várna.

X. FEHÉR LEPÉK.

Tegnap tél volt - csak egy éj telt bele
S eljött a nyár lankasztó melege,
Éjszak szele irányt változtatott,
Délről hozá a langy fuvalatot.
A nagy város megtelt már kora reggel
Hullámzó fénynyel, tikkasztó meleggel.
Ezer sugárral ömlik szét a fény
Házak falán, utcák kövezetén.

Fogat sikamlík az aszfalt felett,
Lágyan gördülnek a nagy kerekek,
A nap tüzeben felcsillámlanak
A mázos vékony küllő-sugarak.
Itt-ott megvillan a kocsi - belül
Egy halvány arcú éltés férfi ül.
Sovány halántékán a haj kopott,
Fáradt nagy szemmel nézi a napot:
Rokáz tanár, a hírneves sebész,
Ki most a hintó ablakán kinéz,
Prémgallér van felöltője felett -
Nem várta még e szörnyű meleget.
Egy-két műtét a kórházban elébb,
Aztán csak el - falun üdébb a lég,

Árnyas a lombos kert, szellős a ház,
Nő- s gyermekekkel oda mén Rokáz.
Napfény özönlik zöld vidék felett,
Ezer levélben kél a kikelet
Új ébredésre - fűbe, fába száll
Élet hulláma, dalt zeng száz madár.
A bokrok alján illatos havát
Terjeszti szét ezernyi gyöngyvirág,
Ezüstös nárczis, kékes liliom
Virúl a sarjadzó zöld pázsiton,
Szórják a mámor édes illatát,
Nehéz fürtű lilaszín orgonák.
Álomhozón zúg a bogársereg,
Az illatos fényes zöld kert felett.
Oly szép e kert, - valódi földi éden -
Vasárnap van, harangszó száll a légben.

A hírneves tanár is ünnepel:
Kertjét beteg népség árasztja el.
Vasárnap, *ezt* jó szíve így kívánja:
Szegényeknek szolgál a tudománya.
Itt bíztat, majd egy sebet vág fel ott,
Mig a betegsereg eltávozott,
S virági, fái közt örvendve jár
Rokáz, a nagy, a hírneves tanár,
De most a szép zöldséges kertbe néz
S boldog nyugalma indulatba vész,
Mert hamvas-zöld palántjait belepte
Egy raj fehér átlátszó szárnyú lepke.
Irtás-vágy ébred az orvos szívében:
Pusztítani kell e lepkét mindenképen!
Kosárba szedik a kertész-segédek
Parancsára a fehér szárnyú népet.
Nem állja meg Rokáz, hogy ő csak nézze,
A pusztításban néki is lesz része.
Hosszú, finom, szép ideges kezével,
A pilléket egyenként nyomja széjjel.
Lecsípi körmével mindnek fejét,
Vonagló szárnyukat úgy szórja szét.

Egy jó barátja, ki mellette mén,
Szól: öld meg, mért kínlódjék így szegény!
De a tanár ismét elégedett,
Mély csengő hangon lágyan felnevet:
Mindegy, hadd el, annak már úgy is vége. -
Illathullám, gyönyör, napfény a légbe'.
S a napvilágba kísértetként szállnak
Halk röptű, tépett, fehér lepkeszárnyak.

XI. A KIGYÓ.

(Soyez doux pour tous les êtres.)

Cazalis.

Rászáll a nap sugárja
Sok ártatlan virágra,
Mi harmat hullt az éjjel
Ragyogva ömlik széjjel
Bársony-lágy zöld mohán.
Tündöklik erdő széle
Harmat sugáros fénybe
Vasárnap hajnalán.

Az égről visszavetve,
Levélzetén feledve,
Kelyhén minden virágnak
Átlátszó kékes árnyak
Aranysugár között
Pókháló-könyű leple
Szivárvány-gyöngyöt szedve,
Harmatba öltözött.

Gyönyör, nyugalmas béke,
A földön és a légbe.
Örömré hí a reggel
Nyíló virágszemekkel
Felébredt életet
Pihenni zöld magányba,
Napsugaras világba
Mi édes élvezet?

De im, egy ingó ágon
Ijesztő éjji álom!
A napsugárba tévedt,
Rémteljes szörnyű képet
Napfény sem mossa el?
Viruló életárba
Halál sötétlő árnya,
Enyészet-küldte jel:

Vadrózsa nyíló bokra -
Megölt kigyó rádobva.
Meginzó hosszú teste
Erőtlen, összeesve.
A szétzúzott fejen
Aludt vér nyúló szála
Lesiklik a virágra
Piroslón, fényesen.

Kigyó, pokolnak társa:
Halálthozó marásra,

Bűneért fel nem oldták
Megölték, eltiporták
A gondos emberek.
Hüvelye árnyékképen
Illathullámú légben
Inogva tévelyeg.

Egy árny csúszott a fénybe
Halál lehelletére.
Aranyporos szemével
Nyugalmasan néz széjjel
Sok ártatlan virág.
Ki látna szörnyű dolgot?
Tovább forog a boldog,
Élettéljes világ!

XII.

KERESZTEK.

Világító, párás a kora reggel
Fényes napsugár küzd a fellegekkel.
Zöld, hosszú selymes füvek hajlanak
Szivárványszínű harmatcsepp alatt.
Az illatos, friss földön tova széled
Álomból ébredő, mosolygó élet.
De im, - a házak lassan nyílnak,
Kilép belőlük egy, - két, - száz alak.
Remélkedik mind, áhitja a célát;
Mi célát? hogy ismét egy új napra ért?
Mit ér örömtelen, fanyar remény,
Ha zöld hajtás nincs aszszott gyökerén?
Borúlni kezd - hogy nyílik mind a ház.
És minden egyes arczon ott a láz,
A kérdés ott van mindegyik szemén:
»Uram, teremtem, mért csak éppen én?
»Oh mért csak én, csak éppen én vagyok
»E szép viruló földön elhagyott'?«
És járnak-kelnek, mosolyognak egymásra,
Csak hogy a többi fájdalmát ne lássa,
Mind külön úton, külön cél után.
A cél az est, vagy a holnap talán?
És minden, minden egyes fej felett
Egy nagy nehéz sötét kereszt lebeg.
Homályosulni kezd a nap világa
Homályt vet rá a sok keresztnek árnya.

A MAGÁNYOSAK.

I.

FUTÓ BETYÁR.

Csak az erdőt járom,
Soha sem lesz párom,
Falu közelében
Nincsen maradásom.

Mint az üldött farkas,
Fázva, szomjan, éhen,
Tekergek, csavargok
Idegen vidéken.

Csak magam kerestem,
Hogy hibába estem,
Veszendőbe indult
Azért lelkem-testem.

Nehéz volt a balta,
Csiszolt volt az éle,
Mért került épp' akkor
A kezem ügyébe?

Mért nevetett másra? -
Szeme ragyogása
Hűtlen galambomnak
Életem romlása.

Most már mit tehetek?
Vissza nem mehetek,
Igaz ember többé
Soha sem lehetek.

Oda becsületem,
»Gyilkos« lett a nevem,
Legyen hát a névhez
Méltó az életem. -

Gyertyaláng fényleti
A csárda ablakot,
Nem ösmer ott senki,
Ha bekopogtatok.

Hogy ha ösmernének,
Úgy is szeretnének,
Magamfajták ottan
Gyakori vendégek.

Csaplárány ajakán
Kínálja a mézet,
Édes csókja, bora
Felejteti késztet.

Ide no hát véle,
Ha nagyon kínálod.
- Jaj, siessen kelmed,
Jönnek a zsandárok. -

Ez sem lehet párom,
Csak az erdőt járom,
Sivár életemnek
Sivár végét várom.

II. VILÁGFI.

Értékes képek, szobrok és
 rézmetszetek,
Selyem párnák, lágy félszinek -
 ez a keret.

Nemes arczélú ifjú, ki
 ittén pihen,
Vidámulást keres talán
 emlékiben?

Átlátszó keskeny homlokán
 a kék erek,
S lágy-pelyhű ajka jelzi, hogy
 még csak gyerek.

De mély szemén derengő, bús
 nagy gondolat
Láttatja, hogy ez ifjú élt,
 hosszan, sokat.

Fáradtak mozdulatjai,
 fáradt szemek,
Mindent megúnt, mert mindent már
 átérezett.

A verseny-naptár lapjait
 forгатja még,
De felsohajt: mit bánom én. -
 Jóságos ég

Hogy érdekeltek egykor e
 szép paripák!
Fogadtam még ma is, mert ez
 izgalmat ad.

Majd nézi a nagy műbecsű
 szép képeket,
De gúnyos ajka hirtelen
 nagyot nevet:

Ez is csak, mint a többi, mind
szép buborék.
Agyam, szívem új érdeket
hol lelne még?

Elmém fásult, lelkem sivár,
megmérgezett
A fájdalom, a gondolat,
az élvezet. -

Egy keskeny fénykép ott hever
kis asztalán:
Szelid arcú, tekintetű
bájos leány.

Ezt nézi most az ifjú és
el-elmereng:
Te még szeretsz, szánsz engemet,
te szép, te szent!

Egy csók csak, tiszta ajkadon! -
nem - nem lehet! -
Koldus - ki mint én, ösmeri
az életet.

Érzelmekben koldus vagyok,
pénzben szegény,
Már holnap széjjelfoszlik itt
e pompa, fény.

És nékem semmim nem marad,
csak a tudat:
Hogy én magam, én rendezém
így sorsomat.

De ha a holnap veszve van,
éljünk ma még,
Hajótörésem romja csak,
de épp' elég.

S az ifjú, kinek semmi már
nem hozhat írt,
Egy száraz táncosnénak küld
gyémánt - zafírt.

III. DIVATHÖLGY.

Suhog a legyező kezében,
Arczába' láng, szemébe' tűz,
Titkos varázs tekintetében,
Mely visszacsal, majd távol űz.

Körülte délszaki növényzet,
Bibor, selyem, lágy fátyolok,
Miről csak eddig művész-képzet
Fény- s színösszhangban álmodott.

Hajéke, öltözéke fodra,
Mind egy kiváló műremek,
A tolldísz, mely vállára dobva
Fehér keblén piheg, remeg.

Tudatos minden mozdulása,
Egy drága műremek maga.
Kiszámított, kimért varázsa,
Mosolya, lágy csengő szava.

Hármas hullám vegyül a légbe,
Az illatár, a fény s zene,
Bódító mind, magába véve,
Hát egybeolvadt lényege!

Ringó, keringő dallamára
Szép hölgy tánczos karján lebeg,
Nagy élvezetnek mámorába'
Büszkék, miként az istenek.

A férfi most felébe hajlik:
»Szeretlek én szerelmesem!«
Az asszony szívén átnyilallik
Egy kérdés fájón, édesen:

»Elélném hát a boldogságot,
»Mely több mint mámor s bár mi más?
»Szerelmünknek mi vetne gátot?« -
Izgatja ez a vallomás.

Rezdül egy húr a nő szívében, -
De győz a percznyi élvezet,
S a férfi remegő kezében
Tart most egy szép *hideg* kezét.

Már mások hajlanak feléje,
Tudatják véle, hogy mi szép,
Elmúlt az érzelemnek kéjje -
De hát mért is nem szólt elébb!

A bálkirálynő otthonába'
Gyöngy- s ékszerét leoldja mind,
Széles csiszolt tükör-lapjára
Hosszan, fájdalmasan tekint.

Magam vagyok - másképp lehetne,
Nem vétkem és nem érdemem,
Hogy szívem, bármiként tehetne -
A boldogságra képtelen.

IV. APÁCZA.

Jön a tavasz, már nyílnak a virágok,
Hiába zárják ki a külvilágot,
Az egyenes, meszelt kőfal felett
Beözönlik az egész kikelet.
Az élet nedve száll fel fűbe, fába,
Ébred a melegülő föld porába'.
Elterjed légben, vízben, közel, távol,
Föllebbent már a szürke téli fátyol.
Mély árnyú, bársony-zöld lesz a vetés,
Hamvas színekben jó az ébredés.
Megnedvesülő ágán száraz fának
Hány árnyalatja rózsaszín-lilának!
Hangyák mozdulnak, egyes méh repül
Még itten is e kőfalon belül.

S amott tovább a nyíló résen át
Látom a város nyüzsgő távolát.
Ébrednek mind az első napsugárra,
E tenger-élet!

érzem - mind hiába!

Télen jobb volt.

A feszület előtt

Imádtam a megváltó szenvedőt.

A tágas templom jéghideg kövén
Elnémult, megfagyott vágy és remény.
De most! -

mindegy - magam kerestem így.

Egy szó köt csak, de e szó égi frigy.
Szívemben a sok bennfűlt szeretet
Régen megmérgezte az életet.
Szavam hideg volt, bár égett szívem,
Nem értett és nem kedvelt senki sem.
Ha hallám kis testvérim víg dalát,
Gyöngédség áhítatja rezge át,
De csak hogy el ne áruljam magam',
Gúnyos, hideg lett nézése, szavam.
Szelíd szó mindig ajkamon fagyott,
Éreztem, tudtam, hogy magam vagyok.
Elhagytam tűzhelyet, rokont, családot,
Beteg szívem vak szenvedélylyel vágyott
Egy istenibb, hőbb szeretet után -
És mostan itt körülvesz - a magány.

SURSUM CORDA.

I. DÉLBEN.

Álomlátó dél, áhítat órája
Erdő mélyén hányszor meglestelek!
Midőn a földre újra vissza szállnak
Az elfelejtett régi istenek.

Éjfélnél csendesebb a déli óra:
Vad elpihent már erdő hűs ölén,
Nesz nélkül, halkan, némán terjed-árad
A mámorító tünde déli fény.

Illathullám merül a fényhabokba,
Csönd-, illat-, s fényben áll a rengeteg,
Virágok ezrén, fák sűrűjén által
Özönlik szét a fényes nagy meleg.

Fűszál ha intve, hajladozva bólint,
Ha bársonypille légi útra kél,
Csak annyi hangja van mozdulatának,
Mint árnyéknak, mely holdfénynyel beszél.

A nagy Pán al'sza csendes déli álmát
Virágarczú nymfák veszik körül,
Mosolygva őrzik bűvös fuvoláját,
Mig ő a selymes fűben elterül.

Egyik pirosuló ajkához emelte
A bűvös hangszert - de csak újra csend -
Az ajk mosolyg tovább, a hangszer néma:
»Urunk a nagy Pán alszik, álma szent.«

Hűs borzalom vegyül a déli légbe.
Távol morajként; meg nem fogható
Hangzűrzavart hoz az iramló szellő,
Szemét kinyitja a nagy álmodó.

Most álma megvalósul: ím előtte
Mi szép e földön művész szívben élt,
Mi küzködő lelkekben, vigaszt osztva
Mint eszménykép irgalmasan beszélt.

Mind, mind eljő hozzá, mellette áll már
Bölcsesség s szépség istenasszonya,
Üdvöt lehellő csendes fuvalomtól
Megrendül a nagy erdő távola.

Egy sugárzóbb, magasztosabb jelenség
Áll kívül még a bűbájos körön
Szelíd hangon szól az ember szívéhez:
»Tied a föld, a boldogság, öröm.

»A földnek édes tiszta boldogságát
»Nyújtják feléd ez isteni kezek,
»Hogy boldogságtok édig felhatoljon,
»Én, megváltótok, még többet teszek.

»Nektek adom, - hogy szívetek megértse
»A mindenségnek örök Istenét, -
»Viruló édes földi boldogsághoz
»A szánalom s lemondás gyönyörét.«

Szól, s elmerengve nagy szelíd szemével
Jóságosan néz a nagy Pán felé,
Ki fuvoláján, reszkető örömben
Erdő legszebb dalát most fellelé.

Testvéri csókként lágyan olvad össze
A Megváltó s nagy Pán tekintete.
A dallam hangzik - elvonul az erdőn
A láthatatlan Isten szelleme. -

II. KERESEM AZ ISTENT.

Imádkozom Hozzád erő, elme, élet -
Teljes életemben csak kereslek Téged.
Szívem forró vágya, hivatása itt lent:
Emelkedni, szállni. - Keresem az Istent!

Gyöngé Te előtted az erény, a véték.
Különböző módon tisztelnék a népek:
A láthatatlanban - szemlátható képen.
Neveznek százezer különböző néven,
Egyik tulajdonod más felébe teszik,
Egyiket tagadják, másikat felveszik.
Minden szó lényeged csak egy csekély része,
- Az egy, osztatlan fényt földi szem hogy nézze? -

Kereslek, kereslek, természet ölében,
Emberi elmében, emberek szívében,
A nagy végtelenség titokteljes fátylán
Érezlek keresztül - Te utánad vágyván.

Néha lényegednek kivillanó fénye
Égő tüzet gerjeszt szívem közepébe',
Képesíti szívem minden nagyra, jóra,
- Elhamvad a szikra, elmúlik az óra. -
Hitnek, szeretetnek, reménységnek vége,
Körültem az úrnek hideg sötétsége.

Mig belőle újra bizodalom támad.
Élek, élek! hiszen: vágyódom utánad!
Újra csak kereslek templomban és mezőn,
Emberi lakásban, elhagyott hegytetőn.
Eszmény, világosság! hol lellek meg Téged?
Keresem az egy nagy, örök Istenséget!

III. JÓ ÉGIEK.

A nagy Pán jó, sípjával hí örömré
Virágot, fűt, fát, embert, állatot,
Piros rózsát szór - hinti életünkbe
A dalt, a fényt, az édes illatot.

És jó Urunk, az áldott Jézus Krisztus,
Ki nemessé tevé az életet,
Ki égi szeretetnek balzsamával
Meggyógyítja a szenvedéseket.

Szerelme láng, szájalma tiszta csillag,
Igéje hamvas liliomlevél,
Megérti minden szenvedő e földön,
Kicsinyhez, nagyhoz egyformán beszél.

És Buddha jó, bánat s öröm helyébe
Nyugalmat nyújt engesztelés gyanánt,
Nemlét fátylát kegyelmesen borítja
Ürömré, fájdalomra egyaránt.

MAGÁNYBÓL.

MAGAM VAGYOK.

Magam vagyok! E földön nincs velem rokon,
Vigyen bár útam tüskén, vagy virágokon.
Szerelmi csillag én felém sohsem ragyog. -
Magam vagyok!

Magam vagyok! Egykor pedig tudott szívem
Szeretni forrón, lángolón, tisztán, híven.
Rajongó álom, ifjú kép - mind elhagyott -
Magam vagyok!

Ha fáj az élet, fáj a szív, jó - túrni kell -
Öröm- vagy búról arczomon nincs semmi jel.
Csendes nyugodt lesz a folyam, ha befagyott -
Magam vagyok!

Nem tudhatom, nem kérdezem: mi az oka,
Panaszra meg nem nyilott még ajkam soha.
Szívem így, ha nem boldogabb, - tisztább, nagyobb,
Magam vagyok!

A szerelem csak egyesé, de szeretet
Mindenkié. - Szeretem a természetet,
Az embert is, ha szenvedő, - ha elhagyott, -
Magam vagyok!

Egy fájó büszke szó kísér völgyön, hegyen,
E szó hangzik keresztül a természetén:
Magam, ha élek, és magam, ha meghalok. -
Magam vagyok!

ÖRÖM.

De régen is nem láttalak,
Te tünde égi szép alak:
Küzdő, halandó életén
Felcsillanó édes remény!

Midőn a percz megáll veled
Már nem *remény*, *öröm* neved,
Egy láz, egy mámor, - semmi más.
Egy felviruló hervadás.

Egy nyiló-hulló szép virág,
Mit csak a percz kegyelme ád.
A bimbó, még fakadni kész, -
Virága már a porba vész.

Nem változó bár lényeged, -
- Elmúlt a percz, - elszáll veled,
Hová? ki tudja hol hazád?
Mi más alak borúl reád?

Jöjj vissza, jöjj! tekints felém!
Terjeszsz fényt éltem bús egén,
Ha perczre bár, csak lássalak:
Szép, boldogító pillanat!

KÉSŐ.

Hí az élet, csalogatnak
Szép virágok, tarka képek,
Mind hiába, - kapzsi kézzel
Rózsa helyett tövist tépek.
Nincs, mi többé felriaszson,
Szívem fáradt, tette, vágyra,
Csak sötétebb lesz az alkony, -
Késő már a boldogságra.

Csábítón szól a reménység:
»Ha fukar volt jóban élted,
Megjöhet még - majdan - egykor,
Legszebb perczét még nem élted.
Vagy ki tudja, már közelbe?
A reménynek nincs határa.« -
De mi haszna, hogy ha késő,
Késő már a boldogságra.

A sors hozza most elémbe
Szívem forró, büszke vágyát,
Melyért egykor odadobtam
Életem legszebb virágát.
Önként hajlik im fölémbe
Csillogó nap fénysugárja -
De ha késő, mindörökre
Késő már a boldogságra.

EGYSZER VOLT...

Egyszer volt, hol nem volt -
Mi van szép a múltba?
Hogy vissza nem jöhet,
Hogy idejét múlta!

Egyszer volt egy virág, -
Elmúlt a tavasza,
Nem viríthat többé
Idegen tavaszra.

Volt egy fehér felhő
Odafenn az égen,
Fuvalom elkapta,
Széjjelmosta régen.

Volt egyszer egy sugár,
Széjjel áradt fénye,
Örök, határtalan,
Nagy végtelenségbe.

Soha többé azt az
Egy sugárt nem látod,
Hiába keresnéd
Azt az *egy* virágot.

Egyetlen egy út van,
A mely hozzá vezet:
Hamvas, ködös, édes,
Fájó emlékezet!

MAYA.

Ködpárák hullám-fátyolán keresztül
Napsugár szivárványos fénye rezdül
Hajnal friss szellő hordja szerteszét
Vad menták illatos lehelletét.

Zöld pázsitot kiszínezi a reggel
Ezernyi fénylő, csilló harmatcseppel.
Fű fűszálhoz símúl szerelmesen,
Ezer madárhang suttog édesen.

Erő, életvágy száll a mindenségbe,
Az örök élet, melynek nincsen vége.
A reggel üdesége megkapott,
Megérezem azt a *legelső* napot.

Mikor a tiszta napfényes világba'
Nem létezék még salak vétke, átka.
Nincs már betegség, halál, vétek, átok,
Áldást lehelnek harmatos virágok.

Még nem foszlott le ébredő világról,
A hajnal-tiszta hamvas szüzi fátyol.
Lángsugarakban ömlik e világra,
Mindent-teremtő szeretet világa.

Úgy érzem, mintha én lennék e fénybe'
Föld első öntudatra ébredt lénye,
Minden virág mosoly'gva int felém,
Ez ifjú szép világ mind az enyém.

Enyém, enyém! mert összefűz az élet,
Nagy mindenség, hisz' egy vagyok tevéled!
Egy percze im a végtelenbe látok,
Szerelmem átölelte a világot!

???

Miért kísértesz ősi kérdés:
Miért az élet oly nehéz?
Mosoly miért repül az ajkra,
Ha végre is csak könybe vész.

Madárdallal mért csal virágot
Föld felszínére kikelet,
Ha már ott leng enyészet hamva
A fakadó bimbó felett?

Szívünket mért, oh mért ámítja
A hit, remény s a szerelem,
Ha múltó minden érzeményünk,
Csak szenvedésünk végtelen?

VÁLASZ.

Mi tart körülölelve
E földön idelenn?
Mi lényemnek hazája?:
Magányos végtelen.

Aztán tovább szövődik
A rejtélyes talány:
Mi van ott fenn az égben!
A végtelen magány!

NÉPDAL.

Szólsz most hozzám, meghallgatom szép szavad,
De virág már soha többé nem fakad,
Fel nem virúl a szívemben szavadra,
Késő, késő, hagyjál inkább magamra.

Ezer piros rózsa nyílt az ágon,
Harmat fénylett a liliom-virágon,
Vihar tépte, leszedte a levelet,
Virágtalan a szív, mely már nem szeret.

Nem nézted a neked nyíló virágot,
Csak jártad a nagy idegen világot,
Idegen lett szavad, meg se hallanám,
Ilyen késő minek is szólsz te hozzám?

A VÁLTOZHATATLAN.

Csendes sötét éjjel, meglepett egy álom,
Idegen az élet - holtak után vágyom.
Barátok, rokonok voltak körültem,
Éltem javát velök de rég' eltemettem.
Csendes sötét éjjel vissza-visszajárnak
Emlékek, visszhangok, ködbe olvadt árnyak.
Virágos kertekbe hívnak, csalogatnak,
Mennék - de már késő - úgy is vége annak.
Egyedül, egyedül kell a pusztát járnom,
Nem tehetek róla, hisz' nem választásom.
Azt hiszitek, hogy nem szívesebben lennék
Élet-asztalánál vígadozó vendég?
Mint így, a sötétben, tágra nyitott szemmel
Nézni, miként szenved féreg, állat, ember.
Segédkező kézzel hajlanék hozzájuk,
Visszataszít szemök, visszariaszt szájuk.
Néma kérés szállong mindegyik szeméből:
»Kimélj meg legalább száanalom terhétől!«
Behúnyom szememet, inkább ne is lássam,
Mindhiába - örök, hozzám kötött társam:
Saját szenvedésem, mások szenvedése.
Ezer tövis mélyed minden szívverésbe.
Sötétség, pusztaság - ki segíthet itten?
Könyörüljél rajtunk hatalmas nagy Isten!

VÉGSŐ ÓHAJ.

Kék volt a láthatár, napos, világos,
Most elborítá zord felhőtömeg,
Kavargó szélvész már arczomba vágja
A sűrűn hulló esőcseppeket.

Ha szívem láthatára elhomályul,
Ha nem várt bánat hó lelkemre tör,
Ha élet láza égő gondolattal,
Dúló érzéssel kínozt és gyötört.

Egy kérésem van akkor is csak hozzád,
Örök, hatalmas, rendíthetlen ég:
Gyáva panasz szavát ne add ajkamra,
Ne nyomd szememre a kín bélyegét!

Küzdöttek mások is, elmúlt előlük
Vagy így - vagy úgy, az örömtelt kehely.
Ónsúly a fájdalom, ha itt, jelenben,
Könnyű, ha múlté, mint a hópehely.

Szeretve lenni, szeretve, megértve
Bánatban, ez a boldogok sora,
De szánva idegentől, megalázva
Szánalmunkkal, csak ezt nem - ezt soha!

FÉNYES MELEG.

Nyár van! langy szellő hordja széjjel
A mámorító illatot,
Fehér jázmin virága hull rám, -
A nyár varázsa megkapott.

Lángszínben égő szegfűszálak,
Nap csillog bíbor szirmokon,
Piros láng mellett fény-ezüstben
A büszke halvány liliom.

Csodás-mesés hósín virágok
Hajlongó száron inganak.
Szép nyár! midőn bágyadt örömben
A reggel is már álmatag.

Madárdal is a tiszta légben
Csak halkán lágyan tévedez,
Levélzizgés csak, suttogás csak, -
Az *élet* boldog csöndje ez.

Az *élet* boldogsága ébred
Szívemben is, megérezem:
Viruló föld nagy életével
Egy-oszthatatlan életem.

Ezer dal ébred, kél szívemben,
A nyár varázsa megkapott, -
Langy álmatag lég hordja széjjel
Az édes jázmin-illatot.

VIRÁG-HULLÁS.

Ha illatos nyár tova lebben,
Ősz tisztje, hogy virágot szedjen,
Ki kérdi, a selymes mezőt

Hány díszíté? - Később, előbb
Elhal mind, mind; majd jó a tél,
Kegyetlen-jó, hideg, fehér.
Elnémul élet, gondolat
A fehér szemfedél alatt.
S mit lázasan keresni véltünk,
Mit vártunk, óhajtánk, reméltünk,
A boldogság, a nyugalom
Ki tudja tán?....
Ott van a *túlsó* oldalon?

KÖD.

Elsárgult fák levélzetére
Hull híves őszi permeteg,
Az est homálya ködbe olvadt, -
Szívem' tavasz-vágy szállta meg.

Végig sívít az ősz fuvalma
Útszéli száraz giz-gazon,
A lég hideg, kihalt a tájék -
S én napsugárra szomjazom!

BÚCSÚ.

Először hogy ha elhagyott
Barátod, kedvesed,
Sötét lesz élted, fénytelen
Szíved majd megreped.

Ha másodszor egy kedves lényt
Sors tőled elragad,
Megkettőzött a fájdalom,
Mely lomhán rád szakad.

Ha harmadízben búcsúzál
Még égetőbb a seb,
A kín, mely lelked fogja át,
Még szörnyűbb, élesebb.

Mert már nem őrzöd vigaszul
Szentelt emlékidet,
Hiszen tudod: - előbb-utóbb
Feledni fog szíved.

DAL.

Szélnek bocsájtottam
A régi szerelmet,
Új nem virágzott ki
Az »egy« »régi« helyett.

Kifakad a bimbó
Első napsugárra,
Ritkán van a szívnek
Másodvirágzása.

Sötét felhő vonul
El a fejem felett,
Lelkemen is átfut
Sötét emlékezet.

Aztán napfény váltja -
De jó, hogy még élek!
Múló a »szerelem«,
»Szeretet« az élet!

NÉPDAL.

Ezer csillag ragyog, fénylik odafenn.
Csak az *egy*et soha többé nem lelem,
Régesrégen szerettem egy csillagot,
Mikor is volt, hogy sugárja
Eget, földet elhagyott?

Nem búsulok, nem nézek már utánad,
Lelkemből is rég kifoszlott a bánat;
Magas égről csillagfény száll szemembe -
Hulló csillag, csalfa sugár
Volt a szívem szerelme.

KORA REGGEL.

»Harmat van még a virágon,
Hova sietsz édes lányom?
Aludjál még - nincs az égbe
Csak a hajnal-csillag fénye.«

»»Hajnalcsillag szebb a napnál.
Édes anyám bocsáss, hagyjál!
Elsietek jó előre
Pihenni a temetőbe!««

(Dallam: Elmegyek a kapud előtt.)

MULANDÓSÁG.

Tél van, hólepte szép fehér hideg tél,
elmúlt a földről búbáj, szín és élet,
Csak csöndes álom - s vágyak végtelenje,
mely tetszhalott szívemben újra éled.
Miért vágyódnék fakadó tavaszra?
miért várnám a rózsza felnyílását,
Mért áhítnám az élet tünde fényét,
ha már előre látom elmúlását?

Magányos szívem néha visszadobban
más szív vigasztaló gyöngéd szavára,
Mit ér, mit ér, ha édes szeretetnek,
gyöngéd vigasznak keserű az ára?
Mit ér, hogy van még néhány jó barátom,
hogy szívem érez, hisz, remél, szeret?
Ha úgy is mind, mind elszakadnak tőlem,
mint őszi fáról hervadt levelek.

ÉJSZAKRÓL.

I. TÉLI SÉTA.

Leány tart az erdő felé,
Nagy hideg van, pirúl belé.
Megyen az erdőbe, hol a nyáron látott
Ezer tarka-barka, hajlongó, illatos
Erdei virágot.

Virágot a hó elfedte.
Csend, néma csend körölette,
Csak a harkály kopog egyhangún a fákon.
Vérveres fejével. Talán már más élet
Nincs is e világon!

Csillogó hó az erdőben -
Ezer gyémánt heverőben,
Mintha dúsgazdag úr láthatatlan kézzel
Hattyú fehér tollán, puha sima pelyhén
Szórta volna széjjel.

Meg-megakad a nap fénye
Zöld fenyűfa tetejébe,
Kopott zöldes tűin rezegve száll által,
Törzsét is bevonja, fényesre lángolja
Aranyos sugárral.

Hó felett, a fenyűk alatt
Hosszú füvek hajlonganak,
Néhányat a múlt nyár
Emlékbe itt hagyott,
A zöldelő élet belőlük már régen
Elfakúlt, kifagyott.

Rojtos virág, mogyorófán,
Meg-meglebben a szél után.
Még egy barna levél zsugorodott lapja
Vékony száron ott függ; a szél durva kézzel
Aztat is lekapja.

Szironyos hó tükre felett
Elröpíti a levelet,
Tépi, ránczigálja, ingerkedik vele,
Szédeltgősen forog, tánczol, ugrál, lebben
A fa *holt* levele. -

Siet a lány, elér végre
Erdő sötét belsejébe,
Hol mint sűrű magas sugár kenderszálak
Tömörült csoportban a legszebb fenyűfák
Hatalmasan állnak.

De már ritkúl sorjuk széle,
Belekapott fejsze éle.
Egy-egy levágott tönk feketél' a havon,
Kioltott életről néma gyászjelentés
Hófehér alapon.

Elszorúl a leány keble.
Csak a halál körülette!
Nedves tekintete rá esik egy fára,
Melynek alsó törzse könyörtelen kézzel
Mélyen be van vágva.

Áll a fa, de félig halott,
Tűt és dobozt lehullatott.
Pirosas a mély seb, a még élő fában,
Aranyszínű nehéz gyantás könyecsepp fakadt
A fejsze nyomában.

Elnézi a sebet a lány
A fiatal fa oldalán.
Piros puha ajka sebére a fának
Rásimúl; - suttogja: szeretlek, mert szenvedsz;
Szeretlek, *mert* szánlak!

II. A MOZGÓ PART.

Szép kis leány, - tiz éves
Még alig lehetett, -
Megúnta benn a házban
A zordon vén telet.
Hogy anyja meg ne lássa,
Kilép a ház elé,
Szalad a hó mezőn át
A zöld fenyves felé.

Nyáron nem járhat arra,
Mert tiltja a folyam,
Nincs híd és zúgó habja
Oly vad dühvel rohan.
Mostan sebes hulláma
Jégúttá dermedett,
Havas üvegjén járnak
A terhes szekerek.

»Ni! - felkiált a leányka, -
»Már a folyón vagyok.«
Nézi, a jég körülte
Mi élesen ragyog.
Gondolja majd: »Az erdőt
»Úgy is elérem én.«

Havas keréknyom útján
Megy a folyó jegén.

Csak megy, csak megy sietve,
Már régen elhaladt
A téli-álmú csendes
Vén úri kert alatt.
Tovább, tovább már itten
A fűzfás kis sziget,
Mely nyáron olyan zölden,
Oly hívón integet.

Mostan csak hó borítja,
S felébe hajlanak
Rostélyszerű fonatba
A barna fűzgalyak.
Hozzá fakulva szépen
A nagy dudvás vadon,
Bozót, sás, pelyhes magvak,
Nagy hervadt szárazokon.

Mi elmosódott, finom,
Szinvesztett az alap,
Oly élénk, életteli
A gyermek-lány alak
Rikító sárga kendő,
Kis kék zubony felett,
Piros szoknyája széle
Érinti a jeget.

Szemén virágnak kékje
És csillagfény ragyog,
Arczán tej s rózsapírja -
- Elcsépelet mondatok -
Ha bár a szó avúlt is,
De szép a látomány:
Ép, vidám, fürge gyermek,
Éltének hajnalán.

Kenderszín hajfonatját
A szél zilálta szét,
Az éles lég pirosra
Festette kis kezét.
Bár egyes léghullámon
Már szállong a meleg,
Tavaszi-viharnak árja
Csak annál élesebb.

Nem bánja a leányzó.
Mi szép itt a jegen!
Baloldalt végig nézhet
A pusztai réteken.
A jobb part mint magas fal,
Az égre felmered,

Fenyűfák hajladoznak
A sárga part felett.

Lerázták már az ágak
Télnek fehér porát,
Lehullaták már régen
A csilló zuzmorát,
De im, a meredélyen
Mi hó még felmaradt,
Fehér folttal tarkálja
Sárgás agyagfalat.

A fákon fenn vihar zúg,
Mely hozza a tavaszt,
Mely olvadó folyókon
Vad hullámot dagaszt.
És mintha visszhang volna:
Zúgás a jég alatt
Amott egy hely a szélen
Bogyogva felfakadt.

Itt-ott már víz borítja
A csillámló lapot
Kemény jégpánczéljába
A nap már bekapott.
De a gyerek nem látja,
Kíváncsin nézeget,
Merengve, álmodozva,
Vizsgálja a jeget.

Itt tejszinű homálylyal
Fehérített a jég,
Közötte csillog, fénylik
Sok apró buborék.
Tovább átlátszó, tiszta -
Egy zöld üvegdarab,
Tükör simább nincs nála.
Ott megdermedt a hab.

Hullámos lett a jég is,
Hol a hullám nagyobb,
Ellenszegülő daczczal,
De mégis befagyott,
Dúlt, tépett hely mutatja,
Ős küzdelmük mi nagy:
Hatalmas volt a hullám,
Erősebb volt a fagy.

Ott, végig tört vonalban,
Ezüstös-színesen.
Nagy hosszú repedések
Keresztül a jegen.
És új és új vonal jön,
Új repedés megint,

Keresztül s párhúzámban
A régiek szerint.

Súrlódás tompa hangja:
A jég ropog, recseg,
Tömör szövetjét bontják
Titokteljes kezek.
A gyermek még se hallja,
Vagy nem gondol vele,
Az ég viharját érzi,
A parton függ szeme.

Egyszerre csak - mi volt ez?
A part hajlik felé,
A fák megingadoznak -
Majd elszédül belé.
Most lassan indulóban
A hópecsét, a part,
Már csak mint csíkot látja
Az illanó avart.

Lenéz; a jég táblái
Körülte nyílnak mind,
Majd összetorlaszodnak, -
Majd szétválnak megint.
Előbb csak keskeny nyílás,
Majd szélesebb, nagyobb,
Már úszó jég-szigetre
Felcsapnak a habok.

Éles sikoly - a gyermek
Lerogyva fél, remeg,
Nem látnak már, csak *néznek*,
A tágra nyílt szemek.
A part rohanva száguld
A fák köszöntik őt,
Vízárja széjjeloszlik,
A zúgó jég előtt.

A gyermek néz és bámul,
Egyszerre felnevet:
Oly szépen himbálódzik
Vad hullámok felett.
Majd szédülő fejében
Ezerte gondolat,
Elillanó habokkal
Örült versenyt szalad.

Mi szépet életében
És kedvest láthatott,
Mind, mind elébe hozzák
A felzudúlt habok:
Lát bolyhos fehér bárányt,
Cseresnyés kerteket,

Fényes piros kis almát,
Szép tarka képeket.

Tavaly, a »hátas« hozta:
Szép képen kis leány,
Fehér galamb kezében,
Tűz-rózsa szög haján.
Mi fényes volt az arcza,
Rajt' csillogó ruha,
Arany rámába téve -
Annál szebbet soha!

Majd, mintha most is látná,
Régen, tavasz felé,
Mint ősz hajú öreg pap
Kis öcscsét temeté.
Gyertyák, hogy égtek nála,
S hogy irigyelte meg:
Hogy ottan térdepelnek
A »felnőtt« emberek.

Ha egyszer őt temetnék?
Őrültebb a roham,
Új jégtömeg, új vizár,
Dagad, nő a folyam.
A jégtáblát csavarja,
Eldobja távolabb,
Körülte felmagaslik,
Majd visszahull a hab.

Szétoszló vízparányok,
Mint finom permeteg,
Ködös fátyolba vonják
Az aggó gyermeket.
»Mi lesz velem?« - sikoltja -
Hullám borítja el,
Utolsó kérdésére
Zúgó vizár felel.

III. VENDÉGSZOBA.

Világos nagy szoba, tágas magas falak,
Egynehány év óta sokszor meglaktalak!
Jó, egyszerű bútor, mind a rendes helyen,
Senki sem gondolná, hogy ide »több« kelljen.
Kék és fehér csíkos szövet a pamlagon,
Fehér sűrű függöny a két nagy ablakon.
Nem mai ember volt, ki e bútort vette,
Ki ez aranyrámás tükröt ide tette.
- Érzelmős józanság - így érezhettek »ők«,

A kik *akkor* éltek - vagy hetven év előtt.
Még egy régibb érzés elfolyó hulláma:
A festett falakon sok kis vékony ráma,
Benne apró képek, színes rézmetszetek,
A mit ábrázolnak, csak játszó gyermekek.
De játéuk olyan, mint nagyoktól látták,
Mikor ostromolták a francia bástyát:
Véres nagy küzdelem ártalmatlan mása,
Viharzó szenvedély - gyermek felfogásba'.
Óriás nagy kályha, zöld cserépből rakva,
Ennek is rég letűnt ifjúsága napja.
De melegít híven - csak még annál jobban,
Nem mindig »új« a szív, mely melegen dobban.
E szobába' tölték már sok csendes napot,
Sok vidám gondolat meg-meglátogatott,
Viruló hársakat innen nézegetem,
Vagy ha hó csillámlik a közeli hegyen.
Ide hozom, hogy ha nyári nap világít,
Óriás csokorban a táj vadvirágít,
Melyeket rét, erdőn, kaszálókon tépek:
Piros kis vadszegfűk, fehér százszorszépek.
Selyem harangvirág lilaszínű kelyhe
Hozzá finom fűszál barna, puha pelyhe,
Illatos, pirosas, vadliliomszálak,
Nagy, sötétkék fürtje a sisak-virágnak.
Közte éles-sárgán, réti virág ragyog,
- Csokor közzé tévedt kis fényes csillagok. -

Most, a zöld cserépbe, színes virág helyett:
Sás fakult levele, aszott kóró mellett
Poros zöld fenyűgaly, tarkítja a képet, -
Igy hervad el minden, mit kezünk letépett.

Szép virág az öröm - csillog a levele,
Ha kórónak száradt, »emlék« már a neve.
Illatos volt, üde, míg nap süttött rája,
- A kórót is őrzik - ennek is van bája.
Elhervadt virágok, elavult emlékek,
Mindmegannyi kóbor, hazajáró lélek,
A tágas szobában, itt tanyáznak vélem,
Köztük jön mindig egy különös vendégem.
Magam sem mondhatnám: rém-e vagy gondolat?
De csak minden este híven meglátogat.
Alig hogy az égen, hold- s csillagfény ragyog,
Egy nagy fehér alak lepi az ablakot.
Lassan, óvatosan kinyílik a tábla,
Besiklik egy csontváz fehér hosszú lába.
Sima koponyája hajladoz, integet
Az áttetsző finom fehér csontváz felett.
Beljebb sohsem hatol, rádül az ablakra,
Kényelmesen leül a párkányos padra.

Onnan nézdel reám, ismerkedik vélem,
Örül, hogy ha mondom néki, hogy nem félem.

»Jól teszed«, feleli, »bár hatalmas vagyok,
»Elöttem egyformák a kicsinyek, nagyok.
»Az egyenlőséget én osztom egyedül,
»De zsarnokuk vagyok, én maradok felül.
»Születő életen növekszik hatalmam,
»Minden új élettel terjed birodalmam.
»Világ ura vagyok, előtttem hajlanak
»A túlművelt népek, a tudatlan vadak.
»Férfi, gyermek, asszony mind, mind előtttem áll,
»Én vagyok az örök halhatatlan halál!«

Aztán bizalmas lesz, elbeszéli nekem,
Hogy ma merre került, földön, tengereken.
Hány rabszolgát hozott híres országába,
Hány reményt tapodott egyszerre a sárba.

»Kinai nagy hajó, gazdag zsákmányt hozott,
»Kincsek terhe alatt meg-megingadozott.
»Bátor a legénység. Hullámozó tengeren
»Fosztogatni voltak - találkoztak velem.
»Mondtam a haboknak: megúntam már régen
»E rabló-hajókat - hozzátok el nékem.
»Engedelmes habok, hogy parancsom vették,
»Hajót s legénységet lábaimhoz tettek.

»Jó lány! vőlegénye sohasem megy mellőle -
»Szép volt a menyasszony - elszerettem tőle.
»Gazdag hatalmas úr! sok világot látott,
»Van pénze fizetni minden orvosságot,
»Családja szereti, ápolja, gondozza,
»Egyik híres orvost másik után hozza.
»Mindegy - énelöttem nincs zárva palota.
»El nem riaszt még oly fényes előszoba.
»Gunyhót sem kerülöm, ott is otthon vagyok,
»Hatalmam ott is csak oly fényesen ragyog.

»Vén czigányember ül felesége mellett!
»E kilenczven évnek elég egy lehellet.
»Azért csinyán bántam, elaltattam szépen,
»Fel se kelt, ott maradt, egy ülőhelyében.

»Aztán szolgálóimnak parancsom kiadtam,
»Mindegyiknek napi munkáját kiszabtam.
»Tudod, kik szolgálóim? hol és hányan vannak?
»Millió csekély szám - nincs határa annak.
»Földrengés, vadállat, öldöklő fegyverek,
»Lezuhanó szikla, méreg, hideg, meleg.
»Ezer láthatatlan parányok a légtérben,
»Egy vékony szakadás tükörsima jégben.
»Mardosó vad éhség, a túlterhelt gyomor,
»Elpuhító jólét, sanyargató nyomor.

»Villám tüzes csókja, tenger hideg mélye,
»Ember érzelmei, ember szenvedélye.«

Igy beszélt még soká halál ő felsége,
Érdekes volt nagyon, élénk vig beszéde.
Igazán kedves úr s mily' leereszkedő,
Noha szava olykor kissé dicsekedő.
Hiába, nem csoda, ha világ-hatalma
Néha dicsekedés hinárjába csalja.

Aztán pártfogólag, odaveti nekem:
»Sokszor emlegetted irtózatot képem.
»Szavakban, írásban sokszor felidéztél,
»De szemembe azért még soha sem néztél.
»Habár egy ideig a tréfát szeretem,
»Vigyázz, jól meggondold, hogyan tréfálsz *velem*.
»Ha egyszer eljönnék szavad hívására,
»Közelebb, közelebb, - no de elég mára.«

Egy nesz az ablakon - valaminek árnya,
Talán éjji madár elsuhanó szárnya?
Vagy megmozdította éjjeli fuvalom
Lombvesztett felkúszott a nagy hideg falon.
Felserczeg a gyertya - eddig nyugton égett,
- Mondják: nyugtalan lesz rossz szellemek végett -
Világos a szoba, mint akár csak nappal,
Gyertyafény árasztja arany sugarakkal,
Hozzásímul, olvad ablak közelébe,
A hold sugár halvány hideg kékes fénye.
Ott fehérlik, fénylik, csillog az ablakon,
Elsiklik távolabb a havas udvaron.

A TÁNCZTEREM.

I.

Erdő illatja terjed, lebben
Nagy álló déli napmelegben.
Fenyő szürkés zöld tűin által
Kaczerkodik a sok virággal
Szép napsugár. - Miként ha lelke
Erdőnek illatot lehelne.
Csak csend és illat, tünde fény:
Az erdő, nyári nap delén
Egy nesz: a rét virága rezdül,
Sötét kígyó siklott keresztül
A köves úton - már eltűne
A hullámozó nagyszálló fűbe,
Egy perczig még himbál utána
A fű barnás pelyhes virága.
Majd újra csend, lég mintha állna -

Az erdő bűvös déli álma.
És álmodón itt a hegyen
Egy deszkavár - a tánczterem.
Közel városka ifjú népe
Építé erdő zöld ölébe.
Deszkából durván összeróva
Itt áll e pajta évek óta.
Pár napja csak, hogy újra látott
Tánczban hevülő ifjúságot.
Virágos még a nagy bejárat
Felette zöld fenyűgaly szárad.
Ling-leng a szélben hervadt ága,
Pók szürke fátylát fonja rája.
A padlón elhült gyertyacseppek
Bágyadt fehérén fényelegnek.

Most a kerek terembe lépek,
Köröttem, ködhomályos képek.
Körül a tánczterem falába
Nyolcz széles ablak van bevágva.
A barna deszka ráma módra
E tünde képek foglalója,
Itt tündöklő világos kék
A nap csókolta tiszta ég,
Amott az erdő zöld sötéte
Tovább az elhullámzó légbe,
Egy halvány lilaszín darab:
Finom barnás fű az alap
Lilaszín bűbájt hint reája
A rét selymes harangvirága.
Itt a nyiló sötét terem
Kis városkát láttat velem,
Piros fedél, piros torony
Elbágyadó zöld alapon.
Ott távol tündérsátrak állnak;
Játéka hullámzó sugárnak,
Hegyek hatalmas sziklaormán.
A tünde léggel egybeforrván
Áttetsző lesz nehézkes aljuk,
Lágy, elmosódott körvonaljuk.

II.

Egy este ismét arra tévedt
Utam - a tánczteremben élet,
Hangzűrzavar, - dübörg a láb
Egy hang rikkant: tovább, tovább!
S tovább mint orsó hosszú szála
Fonódik bús melódiája
Egy keringőnek...

A hangot vék'nyan osztja szét
Egy hegedű s egy klarinét.
Mi dallamában megmaradt:
Itt, ott, egy édes fordulat,
Már az is savanyúra váltott,
Mint méz, melynek idő megártott.
Benn néhány vékony gyertya ég,
Por, füst és páratelt a lég,
Sűrűn borúl homályos fátyla
Pirosuló arczra, gyertyalángra.
Éltes kövér nők sorban ülnek,
Álmos beszéd közben hevülnek.
Nagy széles arczuk felmerül
Széles ruhák sötétiből.
Közöttük egy gyász lány-virág,
Melynek tavasz bűbájt nem ad,
A napsugár sohsem kereste
Munkába megtört lelke, teste.
Alakja fonnyadt, bús az arcza,
Kérlelhetlen volt élte harcza.
Itt némán még szemére hányják
Időelőtti hervadását.
Egy fordulat sem jut neki.
Egy szó sem - árván észleli.
Előtte itt a többi lány
Miként mulat - boldog talán?
S a tompán sajgó szívbe kap
Őrült, szédelgős gondolat:
Rosszul vagyok - nem hallja senki,
Mért kellett néki bálba menni?

A fülkében egy gyertya mellett
Gazdag polgárnép foglal helyet.
Mind - legalább saját szemében -
A város java, dísze épen.
Olcsó bor és beszéd körül
Arczuk koronként felderül,
Mind fényesebb pírt hint reája
Az önzés széles glóriája.

Tánczol az ifjú nép tovább,
A mell piheg, repül a láb.
Egy lány ott tánczoshoz simul
Arany haj lágy hullámiból
Egy szende szép arcz néz elő,
Oly megható, oly megnyerő.
Csinos fiú, ki karján tartja,
Meglátszik mindjárt: úri fajta.
Jól álló finom szép ruhája
Gond s csínnal van feladva rája.
Mint kis madár pelyhedző tolla

Magát felső ajkára tolja
Egy könnyű árny - bajusz talán?
Szerény dísz, lányos ajakán.
Legfőbb gondot fakaszt szívére,
Hogy még gyerekkor közelébe.
Tanuló évek végét várja,
Vágyódik férfikor nyarába.
Társa is azon korban van,
De e felett boldogtalan.
Tizennyolczéves *már* a lány,
S az ifjú annyi sincs talán.
Szerelmes a lány, de szerelme
Édes gondoskodással telve.
Mint jó anya, ki lelkén hordja,
Hogy boldog légyen kit szeret,
E női szívben összeolvad
A szerelem s a szeretet.
Önzést nem ösmer e leányzó
Csak érte hal, csak érte él,
Minden szava s mozdulatából
Az áldozatkész szív beszél.
Mert kedvese ma úgy kívánta -
Szó nélkül vígan jött a bálba.
Hogy hozzá inkább méltó légyen,
Miatta hogy ne érje szégyen,
Szorgalmasan, két éjjel át
Készíté ezt a kék ruhát.
Szegény leány! kár volt neked
Fárasztani fáradt kezed;
A ruha idegen marad,
Nem hozzád illő, rongydarab.
Könnyű járásod eltakarja
Nehézkesen leomló alja.
Miért akartál *úri* lenni?
Eszményi vagy, - hát ez már semmi?
Ah semmi most - a percz ragad,
Nincs élet már, nincs gondolat.
Egy érzés csak, az ég kegyéből.
A szerelem nagy édenéből
Egy elrablott percz báj varázsa,
Az istenség megálmodása.
Mit emberszív óhajt, remél,
Csak egy hasonló perczben él.
Mi boldogság, eszmény színében
Halandó szívnek megjelen,
Életrejtély értelme, kincse
Te vagy: szent, édes szerelem.

III.

És még egyszer virágot szedve,
Betévedék a tánczterembe
Mind hervadásban a virágok,
Köd sűrű könyét ontja rájuk.
Ellankad a viráglevél,
A köd remeg, sűvölt a szél.
Körültem bánat, hervadás,
Nagy néma csöndes elhalás,
Hervadt öröm, hervadt remény
Az élet fanyar gyökerén
Mint minden évben.....
Kezemben a nedves virág,
Hidegje szívem rezgi át
Hátha ott benn a tánczteremben
Feledném, hogy elmúlt a nyár,
Hátha ott hozzám visszaszállna
Egy régen látott napsugár?
Itt is minden borús, sötét,
Nedves, rideg, nehéz a lég,
Függönyként a köd fehér leple
Sűrűn az ablakokra vetve.
Egy padra ültem - csönd s magány.
A fülke lágy fa-asztalán
Mint élet össze-visszasága
Sok név és évszám van bevágva
Értelmetlen betűk, nevek,
Sok titkos, hallgatag jelek.
Hogy itt volt ez s ez e napon,
Arról szól e betű vadon.
Az ősz, örök hiúság véste
Asztalra, falra mind e jelt,
Mely elhangzott király-neveknek
Emléket ércz- s kőből emelt.
Itt volt! - ki? - Én! egy ember-féreg. -
- Értelmetlen, zavart az élet. -
És más és más név, újra más,
Az egyhangú nagy változás.
Azt hittem idegen nevekkal
Magam vagyok; s a szellemekkel,
Kik elhagyott helyek lakói
Beszélgeték.....
De nem, mást rejtnek e falak,
Amott egy megtört szép alak
Vonagló fájdalom beszél
Mozdulatából - szenved - él.
Zilált aranyszín hajfonat
Köríti a halvány nyakat.
Miért remeg úgy e leány?
A nedves nagy hideg talán

Fáradt alakját általjárja?
Hiszen szegény kopott ruhája
Szép idomit alig takarja,
Hidegbe kékül gyöngye karja.
Ott térdel, mint oltár előtt,
Mi másképp láttam itt e nőt.
A falra néz merő szemével,
Megérint reszkető kezével
Egy mélyen bevéssett nevet,
Majd halkán tompán felnevet:
Az ő tulajdon neve éppen,
Egy lángoló szív közepében.
A táncz után, itt véste be
Boldog szerelmes kedvese
Örök emlékül.....
Aztán mi történt? - nagy dolog;
Hogy a világ forog, forog!
Az ifjú végzé iskoláit,
Most más vidékre elkerült,
Köny volt a búcsúnál szemében,
De élte ismét felderült.
És a leány? - fog élni, élni,
Kár ily csekélységről beszélni.
Eljött, hogy egyszer még a helyet
Meglássa, hol szerelme mellett
Oly boldog volt.....
Még észre nem vett, meg nem látott,
Hagyjuk e hervadó virágot.

Ismét az erdő útját járom,
Kisért a szörnyű őszi álom,
Lépten, nyomon, völgyön, tetőn,
Ködlepte elhaló mezőn:
A hervadás.....

ZÚGÓ VÍZEN.

Felém zúg víznek árja,
Száguldnak a habok,
Partról letünni látok
Egy keskeny csolnakot.

Elterjed, széjjelúszik
Az érczes esti fény:
Holdsugár illanása
Folyó sikló vizén.

Habok tovább rohannak
Fényes páncél alatt,
Örült versenybe velök
Tévelygő sugarak.

Sötétkéék éjszakában
Szétáradt fény ragyog;
Sugárzanak az égen.
Kis vándor csillagok.

Éj álmodó varázsát
Nem látja földi szem,
Magam vagyok a csilló,
A fellázadt vizen.

Az ár ellen feszítve
Küzd ingó csolnakom,
Nehéz így fel, de vissza
Még nem fordíthatom.

Fel a hullámok ellen,
Mi érdes élvezet!
E csolnakázás jelzi
A küzdő életet.

Víznek halk locschanása
Felcsengő éji hang,
Egy keskeny hosszú csolnak
Mellettem elsuhant.

Fehér alak kormányán,
De a kifáradt kéz
Evezőjét leejtő,
Útja így nem nehéz.

Hullámozó ár sodorja,
Ringatják a habok
Folyó vizén lesikló
Kis könnyű csolnakot.

Mi édes-lágyan úszik,
Meggzűnt a küzdelem,
Feléje int a tenger,
A hívó végtelen.

Kéjes gyors utazása
Talán halált jelent?
Elszállt, eltűnt a csolnak
Körültem újra csend.

Magam vagyok - előre!
Fáradva, küzdve bár,
Míg nálam is kevélyebb,
Erősebb lesz az ár.

Csak fel! - Hullámok ellen
A csolnak merre jut?
A nyílt tenger felé majd
Mi könnyű lesz az út!

RÉGIEKRŐL.

HORVÁTH KLÁRA.

I.

BEVEZETÉS.

Forrongás van széles ez országba',
Toborzanak Bethlen táborába,
Üzenetek szállingóznak széjjel,
Gyors hírnökök járnak minden éjjel.
Gyors hírnök áll Nagy-Eőr kapujába,
Tajtékot hány kesely lova szája.
Vár urának érkezett üzenet,
Fejedelem írta e levelet:

»Édes fiam, hívem, Horváth Gergely,
»Könnyelműen ne játszáj fejeddel,
»Ha hogy fordul - meglehet hogy késem,
»Addig te légy helyettem a résen.
»Ijedséget éreztem a végett:
»Fel kell adni Nagy-Eőr erősséget.
»A többbit majd elmondja a posta,
»Biztos ember, ki levelem' hozta.«

Horváth rá néz: »Jó, hát biztos ember!
»Alig, alig, majd kísérem szemmel.
»Biztos ember alig akad már ma
»Nálunk is, - hát idegen országba!
»Látom Svécus. - Háború tüzében
»Sok gyom terem az ember szívében,
»Kikél benne minden, a mi földi,
»Mint a nap a kigyótojást költi.«

II.

ATYAI GONDOK.

»Hová sietsz? állj meg fiam, Klára
»Csak egy szóra, vendégünk jött mára,
»Étel, ital, jó bor, vidám beszéd
»Szítsa hozzánk, ha nem szívét - eszt.
»Tudod, az »ügy«, - hogy ne legyen károm, -
»Édes, okos kis tanácsos lányom,
»Hazánk java, házunk dicsősége
»Vesztegel ez idegen kezébe.
»Gondoskodjál, hogy az asztal teljen,
»Vacsoránkat szégyelni ne kelljen,
»Idegennek megszólása végett,
»Lásson a svéd magyar emberséget.

»Aztán, hallod, csinos is a legény,
»Ha eleped szép szemedért szegény,
»Az sem baj«, mond Horváth, »ám ő lássa.«
Komoly szavát fordítva tréfásra.

»»Apám uram, kigyelmed jól tudja,
»»Nem fordul a gondolatom útja
»»Legény felé - játék a szerelem -
»»Majd meglátnám, ki játszana *velem*!
»»Bori Gábor - tudja az esetét -
»»A mióta rám forgatja szemét
»»Meggyűlöltem. Epekedik érttem!
»»Vitéz úrnak mondhatom, nagy érdem.««

Szemöldökét Horváth összerántja,
Komorabb lesz sávós homlokráncza:
»Lányom, lányom, maradj te csak velünk,
»Bori Gábor leghívebb emberünk.
»Igaz, hogy nem szívesen adnálak,
»De legalább jó kézben tudnálak
»Ha meghalnék.« - »»Ejh, ugyan mit véli?
»»Apám uram javakorát éli.««

Az éléstár kulcsát előszedve,
Kimegy a lány, - elmúlt minden kedve.
Horváth Gergely hosszan néz utána,
Özvegyesen felsohajt magába:
»Hajh, hajh, nagy gond az ilyen lánygyermek
»Anya nélkül magányos embernek!
»De féltettem, hogy szíve feldobban,
»Árvaságtól féltem most már jobban.

»Különös lány! szikrákat hány szeme,
»De a jégnél hidegebb kebele
»Szerelemben - szeretni *tud* mégis,
»Ha megölel, csókja süt is, ég is.
»Az »ügyért«, meg a hazáért éppen
»Szívét adná - lelkes mindenképen,
»Már akárhogy, csak a mondó vagyok:
»Oly gyöngy ez, mely koronákon ragyog.

»Száz fiúnál jobb szeretem, mondom,
»Azért mégis, hej de nagy a gondom:
»A birtok, majd ha öcsémre száll át,
»Megérzi-e lány-voltának átkát?
»No de semmi, gondoskodom róla,
»Majd ha nem lesz gyámja, pártfogója,
»- Marháimból szépen hagyok rája -
»Ne legyen egy keserű órája.«

Simogatja Horváth nagy szakállát,
Fonja tovább gondolatja szálát;
Két gondolat: az »ügy«, meg a lánya
Egymást váltva, ide-oda hányja.

Mind sötétebb, szürkébb lesz a gondja,
Hogy az este alkonyatba vonja
A sötétlő nagy boltíves termet,
Szíve búja ijesztővé dermed.

A vasrácsos ablakon kihallgat:
Hogy csapkodnak a nyugtalan varjak!
Le a fáról, körül a nagy falon
Ide-oda, mit éreznek vajjon?
Majd nézését visszaigazítja
A tűzhelyre, parázs tüzét szítja,
El-elnézi, miképp nyaldos fénye
Pirosas rést a szürke sötétbe.

III.

PIROS SZEGFŰ.

Díszes asztal áll palotába',
Felterítve gazdag vacsorára,
Horváth maga ül az asztalfőre,
Két vendége jobbról-balról tőle.
Asztal végén szép hajadon lánya
Teljes díszben - apja így kívánja -
Kinálgatja a ritka vendéget,
Vacsorájuk sosem ér tán véget?

Egy fogás a más' után jön sorba',
Nincsen hiány eledelbe', borba',
Hogy elapad a drága bor nedve,
Magasbra száll a vendégek kedve.
Szép követjét küldte a svéd tábor,
Ott ül jobbról, balról Bori Gábor.
Mit beszélnek? hej, fontos ügy lehet,
Emlegetnek egy titkos levelet.

»Hagyjuk ezt most, urak«, szól a gazda,
»Ha virág, hát mért teremjen gazba?
»Gyenge plánta az öröm virága,
»Hamar befúl gondok dudvájába.
»Tegyünk félre aggodalmat, gondot
»Ez órában - okosabbat mondok,
»A bilikom telve arany nedvvel,
»Igyék ki-ki azért, a kit kedvel.

»Énnekem legdrágább e világon,
»Kiben hazánk megváltóját látom,
»Serlegemet érte emelem:
»Éljen Bethlen, a nagy fejedelem!«
Elefántcsont serleg a kezébe,
- Ősapjának drága öröksége, -
Oldalára művész kezek vették
Vénus asszony első fürödését.

Nyugalmasan serlegét kiiszsa,
Úgy helyezi az asztalra vissza,
Néhány borcsepp, mint arany permeteg,
Ott gyöngyözik nagy szakálla felett.
Barna keze szakállába mélyed,
Sok jelt hagytak a háborús évek
Barna kezén, ki nem hiszi, lássa,
Kardcsapásnak piros forradása.

Emelkedik most a pilla-fátyol
Horváth Klára szeme csillagáról,
Nyílt hangon szól, mint ki büszkén érez
S meg van szokva a bátor beszédhez:
»Hősiesség! erények virága,
»Légy az égtől ezerszer megáldva.
»Ki bátrabb, mint ő, kit imád népe?
»Gusztáv Adolf hősök mintaképe.«

Élesen vág vissza Bori Gábor:
»Szép húgom, hát a magyar nem bátor?
»Bátor a svéd, hős is, ki tagadja?
»De hős nevét a magyar se hagyja.«
Egyik szó a másikat kitoldja,
A vitán már izetlenség foltja,
De most a svéd békéltető észszel,
Kelyhét fogja keskeny vékony kézzel.

Arany kehely illik fehér kézbe,
Nem állja meg Klára, hogy ne nézze:
Fényes pánczél, rajta piros szalag,
Mosolygó ajk, göndör bajusz alatt.
Szőke haja hozzá simul szépen
Homlokára, arany hullámképen,
Halántékán halvány kékes erek
Tévedeznek - szép ez a svéd gyerek!

Fiatal még, bársonyos a hangja,
Azért már is »ezredesi« rangja.
Nagy hős lehet! - csatába hullt vére -
Homály borúl Kláríka szemére.
Aranycsipkés piros vállfűzője,
Mintha menten szűkebbre fűződne.
Fehér keblén - a mi összetartja -
Megfeszül a drága gyöngysor rajta.

Gyönggyel van szép sötét haja fonva,
Közte ékes rubint boglár gombja,
Hozzá díszül a várkert virága,
Piros szegfű fényeskedő szála.
Hajfonatját helyreigazítja,
Két kezével keskenyre szorítja,
Ha játékból, ha gondolatképen,
Ott marad a szegfű a kezében.

Szól most a svéd, hangja meleg, édes,
Égszín szeme ragyogó, beszédes:
»Érted iszom, erény koronája,
»Égi napnak tündöklő sugárja.
»Hős a férfi ilyen sugár alatt,
»Útja fel a csillagokig halad,
»Nélküle nincs boldogság, nincs érdem:
»A női szív hú szerelmét értem.«

Hogy jutott most Klárinak eszébe:
»Ha meghalna!« - fehér lett a képe.
Majd gondolja: »Ha csatába menne!«
Csak úgy szánja, mintha a n y j a lenne.
Bús gondolat, hogy szívébe vágott,
Felveszi a bíboros virágot:
Tán szerelem festé ily veresnek? -
Oda nyújtja a svéd ezredesnek.

Egy pillantás Bori két szeméből -
Igy hull néha a felhőtlen égből
Tüzes mennykő. - Gyilkos szemek vannak,
Kit így néznek, pusztítani kell annak.
Befúródott a sors hegyes éke
Egy gondtalan ember életébe:
Nincs menekvés - biztos - el van veszve,
Tétováz még, de közeleg veszte.

Lakomával alig végezésnek,
Már felhangzik bűvös édes ének,
Dalra nyílik Horváth Klára ajka,
Édesdeden kél az ének rajta.
Az ezredes felkapja a lantot,
Úgy kíséri a bűbajos hangot,
Előbb zsoltár, majd hősök hatalma,
Majd szerelem csendül meg a dalba.

Dal után jön férfi-beszéd sorra,
Fordúl a szó paripára, borra,
Mondja Horváth: »Házam büszkesége,
»Vár boltíves pincze helyisége,
»Fiam Klára, tartsd csak a világot!
»Hadd mutassam: itt az új lejárát,
»Megépítém e kis tornyos helyen,
»Távolra hogy fáradni ne kelljen.«

Nagy vaskulcsal van az ajtó zárva,
Símán fordul sokat használt zárba'.
Levilágít Klára a sötétbe,
Csigalépcső vezet le a mélybe.
Gyertyalángot a hideg megkapja,
Hogy nyílik a nehéz ajtó lapja,
Mint sírboltból száll a hideg pára
Hamvasan a gyertya világára.

Ott áll a svéd a szép leány mellett,
Fontolgatja: »Soha ilyen helyet!
»Egy oldalról csalogat az élet,
»Másrészt pedig - bizony Isten félek!«
Klára is tán veszedelmet képzel,
Visszafordul a remegő mécsessel,
A két szívre, egy borzalom talál,
Már közeleg - szerelem vagy halál?

IV.

A FORDULÓ KOCZKA.

Éjjel borult Lőcse városára,
Kihalt, csendes széles fő-utczája,
Csak egy ablak, alacsony ház falán
Fénylik, csillog - virrasztanak talán?
Virrasztanak! - drága halott felett,
Egyik neve: »édes emlékezet«,
Másik neve: »szív keserű átka«,
A harmadik: az a kétes »hátha?«

Benn a házban barna kereveten,
Hánykolódik egy szőke idegen,
Gondolkozik egész álló estve,
Nyugtalanság van arczára festve,
Majd rádől a nehézkes asztalra,
Hosszan bámul a kimeszelt falra,
Sziporkázó szilánk ég előtte
Gyertya helyett a vas csíptetőbe'.

Indulatja erős mindenképen,
Levelet tart remegő kezében,
Összegyűri, újra kisímítja,
Figyelmét az írásra fordítja:
Kúszált betűk, vonalak és pontok. -
Lélekölő apró házi gondok
Halmazával ömlenek belőle,
Megremeg az erős férfi tőle.

»Nem tudod már? - feleséged vagyok!
Két gyermeked a nyomorban hagyod?
Hát az esküd, meg a fogadásod?
Naponta csak mély síromat ásod.
Nyomorúlt vagy, gyáva! újra kérdem,
Asszonyt csalni, vitéz férfi-érdem?
Oltár előtt minden jót fogadtál,
De csak nyomort, búbanatot adtál.«

»Pénzt, pénzt keríts, van a svéd királynak,
- Ha ő fukar, akad más szolgálat.
Bármi úton-módon került legyen,
Csak ne veszítsd két gyermeked éhen.

Axél, Axél! tudod, hogy szeretlek,
Ha kívánod, menten felkereslek, -
Ha azt a két szőke angyalt látnád,
El nem birnád szegénységünk átkát.«

Szól a férfi, megtörve, zokogva:
»Mért tart a sors e rablánczon fogva?«
Hol piros, hol fakó lesz a képe:
»Gyáva, gyáva!« hangzik a fülébe.
Szívébe' forr gyűlölet, utálat,
Majd végtelen száanalom és bánat,
Fejét hajtja a gyűrt levél mellé,
Kézírását csókolná, ha merné.

Újra vívja az örökös harczot,
Látja azt a fáradt szőke arcot,
Szenvedélyes kimerült szemével.
Mért üldözi szörnyű szerelmével?
Mellette a csábító homályba,
Mintha még egy más alak is állna,
Minden tiszta, ékes, bűvös rajta,
Mennysorságot ígérget az ajka.

Mért nem mondta, hogy van neki párja?
Most a lány is szerelmesen várja.
Hogy is jött csak? ki tudja? ki mondja?
A szerelem tán a pokol gondja?
Előbb tréfált, - csak enyelgésképen,
Majd szerelem gyuladt ki szívében,
Rabja már vad, vétkes örületnek:
»Horváth Klára, szeretlek! szeretlek!«

Hányszor nézett bátran a halálba,
Azért mégis érzi most hogy gyáva,
Csak el innen! minek rémitgessék?
Segíteni! ez a kötelesség.
Nem adhat már nejének szerelmet,
Pénzt küld neki, *szeretete* helyett.
Siránkozó, szeszélyes az asszony,
Többé rá *oly* vádat ne támaszszon!

Felölti most kimenő ruháját,
Összenyomja fájó szíve táját:
Hol a koczka pohár mellett forog,
Feledést és pénzt ígérő dolog.
Mit neki már gyűlölet, utálat!
Felkeresi a víg czimborákat,
De a koczka hat lapja hej csaló,
Nem remegő úri kézbe való!

Hogy kifakad pirosan a reggel.
Körül tekint homályos szemekkel,
Úgy is mindegy - nem várja hogy kérjék, -
Oda dobja utolsó fillérjét.

Kitámolyog az utczára végre
Korai nap fájón süt szemére.
Barát-papok mennek hosszú sorba
Szent miséről szürke kolostorba.

»Most vagy soha! - hej de régen várják
»A titkomat, - megadnák az árát.
»Pénzt keritek! - hiszen voltaképen
»Nem árulás, nem is az én népem.«
Oda súgja: »Szent atyám egy szóra!
»Ha úgy tetszik, alkalmas az óra
»Elmondani, mit oly régen várnak
»Mit irt Bethlen svédek királyának.«

Még az este követ indul Bécsbe
Barátoktól levél a zsebébe
Meg van írva biztos tudomásra:
»Bethlen a svéd szövetséges társa.«
Egy más írást kiállítanak szépen
Tenger kincsről, hálálkodásképen,
Még az este Axél kézhez kapja,
- Gazdag klastrom - nem fukar a papja.

V. A TANÁCSKOZÁS.

Azon este, ugyanaz órában
Tanácskoznak a nagy-eőri várban.
Egymást váltja kérdés és felelet,
Ítélnék egy emberélet felett.
Mondja Horváth: »Tudod fiam Klára,
»Mindíg adtam szavad tanácsára,
»De most szinte tanácsodtól félek.
»Bátor ész kell ide, s erős lélek.
»Tudod a svéd - hányszor volt vendégünk,
»Hej de még is gazul játszott vélünk,
»Üzenet jött a toporczi várból,
»Csak az imént hozta Bori Gábor.
»Egyik hívünk saját szemmel látta
»Ma reggel hogy Lőcsén útját állta
»A papoknak - azok irtak Bécsbe,
»Ellenünkkel játszanak egy kézre.
»Hogy ha úgy van, meg kell halni néki,
»Az árulót a törvény sem védi,
»Tisztítsuk meg ezt a rossz világot,
»Tegyünk magunk kemény igazságot.«
»»Apám uram, mondja Horváth Klára,
»»Sohse hajtson irigyek szavára,
»»Ereiben nem hősi vér folya?
»»Nemes ember! - miért tette volna?««

»Pénzért, pénzért! a gaz beste lélek,
 »Nincsen ennél utálatosb vétek,
 »Mondják ugyan úgy engesztelőbe:
 »Felesége kérte volna tőle.«
 »»Felesége!?«« - visszariad Klára,
 Felvonaglik hókadt hideg szája,
 »Igen, hallom« feleli az apja,
 »Asszonya van, s két szöszhajú fattyja.«
 »Értök volt tán alávaló tette,
 »Ugy is mindegy - ha egyszer megtette,
 »Ha felette ítéletet mondunk,
 »Kivégezni - az már a mi gondunk.«
 Nagy néma csend. - Felel Klára végre,
 Mintha távol harang zúgna vészre,
 Tompán, halkán: »»Meg *kell* halni néki,
 »»Az árulót a törvény sem védi. -««

VI. HAJSZÁLON MÚLT.

Holdvilág süt a nagy-eőri falra,
 Sokszor járt a svéd ezredes arra,
 Ha ráborúlt a nagy kapu ive,
 Új örömben dobbant meg a szive.
 De most, mintha kísértetet látna.
 Merev szemmel tekint fel a várra
 Mint örvénybe - bele szédül végre:
 »Látnom kell még, bár mi legyen vége!«
 »Meg is hívtak. - Minek küldtek értem?
 »Nem tudják még gyalázatom, vétkem,
 »Azt sem tudják, hogy őtet szeretem,
 »Örültté tett kétség és szerelem, -
 »Csak még egyszer láthassalak téged
 »Aztán veszzen e nyomorúlt élet!
 »Fonalát még kezem között tartom
 »Hamar vége - hisz éles a kardom!
 »Kárhozzak el, pokol tüzén égjek
 »Csak még egyszer ajkán rózsát tépjek,
 »Csak még egyszer nézzek a szemébe,
 »Csókját vigyem a pokol tüzébe.« -
 Lassan nyilik most a nagy bejárat,
 - Vén toronyőr gondozza a várat -
 A svéd előtt éjjel nappal nyitva,
 Vár urának nincs előtte titka.
 Látja Axél hogy szívesen várják,
 Oda dobja lova kantárszárát,
 Indúlna fel, de megcsuklik lába:
 Előtte áll a gyönyörű Klára.

Fehér szövet redősen takarja,
Kiviláglik hamvas fehér karja,
Lázás gyorsan piheg hó kebele,
Lázás tűzben csillog-villog szeme.

Nem szól, csak a lépcsőn jön lefelé,
Majd befordúl a hársfasor felé,
Int Axélnak, ez megyen utána,
Mámorosan tekint a szép lányra. -
Tölgyfa áll a nagy-eőri kert-végen,
Egyetlen tölgy e hideg vidéken,
Ágai közt víg madarak laknak:
Emlékei sok szép letűnt napnak.

Ledől Klára fa alatti padra,
Gyöngesége hogy úgy sziven kapta!
Axél mostan magához szorítja,
Piros ajkát csókokkal borítja.
Horváth Klára elborzadt e csókra,
Az ő ajkán egy áruló csókja!
A szivében egy áruló képe!
Azért jött le, hogy onnan kitépje.

De már késő, a lelkébe égett.
Felsivítta: gyalázat és vétek!
Hiszi, tudja; utálatos, vétkes,
Még is, még is jaj de nagyon édes!
Süti ajkát mint egy tüzes bélyeg,
Öli lelkét mint keserű méreg,
Mindegy még is, - hogy ha nem is kérte -
Oda'dná a mennyországot érte.

Felébred most a büszkeség lángja?
Gyalázatát majd szemére hányja!
Nem teheti - oda borúl végre
Szeretője bűnös kebelére. -
Ha egy perczre végkép összeolvad
Az örök lét nincs már *ma* és *holnap*.
Pokol és menny ha egy tűzben égnek,
Azontúl már nincs erény és vétek.

Nincs már semmi csak a percz varázsa,
Két tüzes szív heves dobbanása,
Ész, gondolat világi fogalmak
A mindenség öszvegébe halnak.
Elsiklanak hullámozó tengeren,
Körülettök: halál és szerelem.
Ragyogó üdv, gyötrelmeknek átka
Egy magasztos nyugalommá válva.

Mámorából a lány most felébred:
Megérinté a hideg vas vértet,
Gondolatja vissza jön szivére,
Ereiben fagyosan foly' vére. -

Felleg gyűlt fel a keleti égen,
Késő lehet, itt ülhetnek régen,
Ha most nem szól, Axél el van veszve,
Száz halállal - lelkén lesz a veszte.

Nyitná ajkát megmentő beszédre,
Eszébe jut Axél felesége:
Szőke asszony - vad indulat támad
A szívében: »vessz el! úgy sem bánlak,
»Áruló vagy! - jaj de még sem lehet,
»Meghaljon, kit Horváth Klára szeret?« -
Megcsendül most - élesen száll hangja -
A vártorony kisebbik harangja.

»»Isten veled, szívem gyöngye, Klára,
»»Nem késhetem, megyek fel a várba,
»»Korán vón még - apád meg ne tudja,
»»Merre vitt hű szerelmemnek útja.
»»Vissza jövök, megvárlak itt téged,
»»Csak vacsoránk érne hamar véget!...««
Felel Klára, gonddal van eltelve:
»Nem vagyok ma asztalhoz rendelve.«

»»Jó, hát később itt a tölgyfa mellett,
»»Áldom ezt az igézetes helyet!««
»Nem látsz többé« mondja Horváth Klára,
»Maradj itten, ne menj vacsorára.«
»»Üdvösségem, csak egy rövid óra,
»»Apád meghítt egy két komoly szóra.««
»Az egy-két szó sohasem ér tán véget.
»Axél maradj, hisz oly szép az élet!«

Alig mozdult meg a leány ajka,
Vagy a szó tán meg sem csendült rajta?
Vagy elkapta szavát a szél árja.
Vagy csókjától nem hallotta párja,
Ott megy már a hársfasorba lépve,
Titkos jövő sötétje elébe,
Kavicsúton csikorgva lép lába,
Szédül a lány, nem mehet utána..

VII.

AZ ITÉLET.

Csendesen ért a lakoma véget,
Elküldték az összves cselédséget.
Horváth Gergely komoly hangon mondja:
»Ime urak jön a haza gondja.
»Megvetném az oly nyomorúlt embert,
»Kit az Isten magasb helyre rendelt,
»S meg nem értve szent kötelességét,
»Nem büntetné az árulás vétjét.«

Sok komoly arcz elsápad szavára,
Érzi Axél: nem messze halála,
Megérdemli, nem bánja, csak legyen,
Mért vágyott fel, - lejtő van a hegyen. -
Elvezeti a vendégsereget
Horváth Gergely. - Boltos pincze felett
Keskeny torony, rőf széles a falja,
Kíváncsi fül titkát meg ne hallja.

Vas ajtaján lángoló tüznyelvek
Magyarázzák értelmét e helynek:
Itélnek e torony belsejében
Hol igazság, hol önkény nevében.
Csak egy gyöngé halvány mécs világít,
Szűk falakon a sötétség tágít,
Foltot, ha vet itt-ott a mécs fénye,
Az is bevész titokteljes éjbe.

Körülnéz most Axél kék szemével,
Minden arcz oly sötét mint az éjjel,
Minden szemből gyilkosan hull rája
A megvetés, s gyűlölet szikrája.
Fájdalom kél a szép, lányos arczban:
Mért nem halhat bátor büszke harczban?
Úgy is mindegy - nyomorúlt lesz vége,
De legalább bátran megy elébe.

»Urak!« mondja »nem fordítok hátat,
»Ne mondjátok azt a szörnyű vádat,
»Igaz minden, halált érdemeltem,
»Testem földé, Istené a lelkem.«
Könnyű kézzel leoldja a vértet,
Felsőséggel, nyugodtan hajt térdet,
Imádkozik, a végcsapást várva,
Ifjú keblét halálnak kitárva.

Megcsillan a penge érczes kékje
Bori Gábor hatalmas kezébe,
Jaj de mégis - hogy vihesse véghez?
Horváth Gergely komolyan szól: »végezz!«
Szívben a vas, ontja Axél vérit,
Piros vér folyt fehér kezén végig,
Torzulástól szép orcáját óvja
Horváth Klára legutolsó csókja.

VIII. FEHÉR ÁRNYÉK.

Vihar támadt, mindinkább közeleg,
Repülnek a sötétlő fellegek -
Mint vitorlák rongyos tépett vászna
Kavarognak örületes tánczba.

Még az imént csöndes volt az éjjel,
Horváth Klára ijedve néz széjjel:
Meddig állt itt? mikor ment el tőle
Bársony hangú szőke szeretője?

»Úgy sem igaz a mit reád mondtak,
»Szép vagy, jó vagy, hálójukba vontak
»Irigységből - megmentlek ha élek,
»Bátor vagyok, apámtól se félek.«
Szalad a lány meg-megcsukló térddel,
A kis torony ajtajához ért el,
Majd kinyitja - próbálja - de zárja
Meg se mozdul - erős, - el van zárva!

Hí, kér, kiált, de nem jön felelet,
Minden csendes, csak is feje felett
Le a fáról varjú-fiak néznek,
Szélben forog a nagy varjúfészek.
Falhoz simúl, mint egy fehér árnyék
Horváth Klára - nem remél - de vár még,
Szörnyű e csend, - mikor lesz már vége?
Tompá zöreje hangja hallszik végre?

Fáradt szíve lázasan megdobban:
Kemény tárgy, mely a lépcsőkön koppan.
Egyszer, kétszer, harminczszor is számra
Súrlódó hang hallatszik utána.
Húznak tán egy élettelen testet?
Mi lehet az? Horváth Klára reszket,
Ismét egy hang, nem is távol tőle,
Kapa éle ütődik egy kőbe.

A pinczében lassan hant hull hantra.
Hogy megborzad e távolas hangra!
Érzi, tudja: a mentség már késve.
Ez Axélnék csöndes temetése.
Éles sikoly, de senki nem hallja,
Elhangzik a közel zivatarba,
Új erővel ront a szélvész rája,
Libeg-lobog hófehér ruhája.

Nem is áll már; mintha szárnya nőne,
Fellebeg a közel dombtetőre,
Int, hajladoz, mint mámoros kéjben,
Hosszú haja csapdos a nagy szélben,
Visszalöki hosszú haja fátylát,
Tekintete tán az égen átlát?
Éles szemét szegezi az égnek
Vadul hangzik ajakán az ének:

»Ki vagyok? mi vagyok?
Horváth Gergely lánya,
Furcsa ünnep van ma
Fent a palotába'.

Sok vendéget hívtak.
Talán az én nászom? -
Ha egér, hát véle
Macskamódra játszom.

Én öltem meg? - dehogy -
Nincs kezemen vére,
Álnok szerelemnek
Gyilkosság a bére.

Mért vagyok egyedül
Itt e széles mezőn?
Talán nem is mezőn,
Elhagyott temetőn.

Miért ijesztgettek
Irtóztató képek?
Minden lépésemmel
Egy holttestre lépek.

Hagyjatok, hagyjatok!
Nem tehetek róla,
Helyes ítélet volt
A gaz árulóra.

Sűrű sötét felhő
Mért kisérsz az éjben?
Csak fekete hajam
Repül a nagy szélben.

Ott - vad fehér kutyák -
Csak fehér virágok,
Azt hittem széttépnek -
Mégfogott az átok.

Mint egy kemény pánczél
Borongó hold fénye
Hidegen terül a
Mező közepére.

Ilyen volt pánczélja,
Hideg, ezüst-fajta
Nem nézhetem tovább' -
Jaj - vért látok rajta!

Távol Svédországba'
Van egy szőke párja,
S két árva gyermeke
Mind hiába várja.

Tán ott a tarlóba'
Gyermeke siratja
Eh - dehogy - megszólalt
A rét pitypalatyja.

Szőke asszonyodnál
Szebb vagyok, szebb vagyok!
Nézd szemem - azt mondád:
Pokoltűzben ragyog.

Hogyha pokol tüze
Lelked égjen tőle!
Én vagyok a szíved
Drága szeretője.

Galambom, kedvesem,
Ugy-e csókom édes?
Csak suttogva - lassan -
Ne légy oly beszédes.

Szeretlek, szeretlek!
Tudod a szerelem
Tűzlevelű gyémánt
Virágokat terem.

Várj csak, mindjárt virul.
Istenem - hát még se?

Felhangzik a lánynak
Hosszú nevetése.

IX.

A REGGEL.

Szép nap virradt a viharos éjre,
Üde hajnal. Tiszta a menny kékje,
Fényes arany hálót borít rája
Felkelő nap legelső sugárja.
Harmatos a mező minden szála,
Illatos a kakukfű virága,
Friss erején a reggeli légnek
Bűbájosan hullámszik az élet.

Ki jár itten, korán, virradóra?
Mi ültette ezt a harczost lóra?
E szép reggel, ajka miért kékül?
Álmatlanság látszik a szeméből.
Megugrik a paripa alatta:
»Nem mész' nyugton mindjárt, ördög-adta!«
Összerántja - nem mehet előre -
Fehér alak ült a szürke kőre.

Csajtos, sáros hosszú fehér leple,
Tövisektől felszakítva keble,
Hosszú haja biboros sötétje
Bojtorjántól bozontosra tépve.
Szemét veti a halvány lovasra,
Felugrik a széles kengyelvasra:
»Régen várlak, mint hajnal a napot,
»Bori Gábor, menyasszonyod vagyok!

»Szemed szívem' jaj de hányszor várta!
»Itt a kezem, nem kell már a párta,
»Elvihetsz most mindjárt lovad hátán,
»Lidércz vagyok, te pedig a sátán!«
Két szép karját ölelésre tárja
Hideg arczczal Bori csókját várja,
De ez borzad, remeg a csókjától,
Horváth Klárát eldobja magától.

Nyargal, vágat, vissza sem mer nézni,
Halál üldi - legalább úgy érzi.
Klára nézi, nyitott üres szemmel
Lassan mondja: »Bolond ez az ember!«...
Ha a sors nem - kedveztek az évek
Horváth Gergely hosszú életének,
Úgy múlt el, mint egy fakult álom -
Néha mondta: »Volt nekem egy lányom«.

FESZTETICS JUDIT.

(Tanulmányfej.)

Sötét rámában hajporos nő,
De sokszor is elnéztelek,
Képednél múlt időkbe vonzott
A visszavágyó képzelet.

Mi adta rád a férfi dolmányt?
Tekinteted hisz' oly szelid!
Mért osztád meg te gyöngé asszony
Vad férfiakkal harczait?

Hősnő nem voltál, nem vezérelt
Rajongó bátor hősi vér,
Kalandvágy nem tölté be lelked,
Nem hit, sem rózsa, sem babér.

Mi hát, mi vitt véres csatába?
Arczodra nézek - s képzelem:
Egy érzés szól tekintetedből:
A hű, az édes szerelem.

Regényes múlt, regény-alakja:
Csatában küzdő gyöngé nő,
Lelkeddel ellentétes élted,
Mi egyszerűen érthető.

Hogyan? ámúlva kérdik mások,
»Csatába ment s nem volt merész?«
Szeretted férjed, elkísérted,
- Így értem én, - ez az egész.

Arany hímzésű zöld ruhában
Csak néki vágytál tetszeni,
Azért oly szép, kaczer a dolmány,
Mely könnyű termeted fedí.

Nyakad körül dús csipke fodra,
Kebled felett nyíló virág,
Igy készül a *hitves* csatába, -
Mi édes, bájos léhaság!

Nem volt nagy, hősi felfogásod,
Dicsőség nem áradt reád,
De édes volt szíved szerelme,
Szeretni férjed jól tudád.

ORCZY LŐRINCZ SÍRJÁNÁL.

Tarna-Őrs.

Régi magyar költő, késő unokája, -
Elzarándokoltam, vonzott sírod tája.
Szívem kegyeletét, ide hoztam néked;
Megköszönni édes-, átkos örökséget
Eljöttem tehozzád. - Hej előttem zárva
Sírboltod ajtaja, fel nem nyílik zárja,
A hűvös, nedves lég, a borongó árnyak,
Néma sírod felett kísértetként járnak.

Kopott márványlapra szemem reátapad:
Itt nyugszik a költő; a márványlap alatt!
Csendes kis falusi templom belsejébe,
Hozzám jó alakod földön járó képe.
Költő-generális, földesúr és magyar,
Kinek szíve érzi, a mit esze akar.
Szeretted a népet, mikor megvetették,
Szép nyelvét beszélted, mikor kinevették.

Szeretted az Alföld gyönyörű lapályát,
Mikor mások még csak a »hegyeket« látták,
Érzem: bennem él a te érzésed mása,
Szívemben még ma is, szíved dobbanása.
Templomból kilépek a tavaszi fénybe,

Előttem a síkság elragadó képe.
Arany nap sugárzik, a zöld vetés felett:
Életadó, bűvös, fakadó kikelet.
Éltet költ a földből nap áradó fénye,
Csak épp úgy, mint Orczy Lőrincz idejébe.
Kökény-töviságra virághintő tavasz,
Csak épp úgy, mint akkor, fehér bimbót havaz.
Új búzaszem kél, hol egykor mások voltak,
Megmozdul az élet, ébrednek a holtak.
S a szív látására lázasan megdobbán,
Csak épp úgy, mint akkor, - ki tudja - tán jobban?

A KÖNYVEK.

(Mese.)

Éjfél van! - másképp hogy is kezdeném?
Mese, mit írok s nem verses regény.
Lesz hallgatója? hm, alig hiszem.
Mesében már ma gyermek sem hiszen.
Hisz a mit lát és azt sem érti meg,
Manapság a sok tudákos gyerek.
Jó, hát csak saját örömömre festem,
Mit könyveimről ez éjjel kilestem:
Sötét volt, egyszer csak mi fénye árad
Mint egy titokteljes kék holdvilágnak?
Nézem: honnan hatolt ide a fény?
Egy könyvből jó a ritka tünemény,
Kilép belőle egy mesés alak,
Körülte terjeng a fény-áradat.
Csak nő, csak nő: fél démon, félig ember,
Fáradt mosolylyal, égő izzó szemmel.
A többi könyvet megvetőleg nézi
Egy- s másik címét gúnyosan idézi:
»Mi régiek! mi ósdi felfogás!
»Mi szűk volt hajdan mégis a »tudás.«
»Önök valóban meghatón avúltak,
»Mint tudomány s művészet bár »kimúltak,«
»Azért önök engem még érdekelnek,
»Kuriozumként figyelmet érdemelnek.
»Nézzék, mi más a »jelen« embere,
»- Mert én vagyok az Újkor szelleme.
»Eremben vér helyett villam-folyam,
»Körültem a szabadság lángja van.
»Ha melegít-e lángja, avagy éget?
»Ki gondolkozna ily csekélység végett?
»Ha lángtüzemben hamvad egy világ, -
»A vég fényes volt, elmúlt - nincs tovább.«

Megindul most egy csodás mozgalom,
A recsegő nagy könyv-állványokon.
Minden könyv nyílik, ebből itt kinéz
Egy szende lány, - amabból egy vitéz.
Itt hajporos, parókás, tudós népek,
Ott fátyolos nők, mámorító szépek,
Kelet varázsló szép leányai, -
A távol éjszak zordon hősei.
Mesés királynők, - a rabszolga néger
Rájuk csak bambán, ólálkodva nézdel,
Most nyílik itt egy fehér vastag tábla:
A magyar nemzet régi krónikája.

Kik ebből jönnek a legdélcezebbek,
A többenél nagyobbak, nemesebbek.
A szívben akarat, erő a karban,
- Nem tétlen gyöngé bábuk - díszmagyarban -
Szívükben áldozatkész bölcs erő,
Tűzhelyet boldogító, hadverő.
Egy más könyvből kilép egy más alak,
»Ez hozzánk méltó«, mondják - »nem salak.«
Jó Toldi Miklós arcza felragyog:
»Igen, csak hozzátok való vagyok!«

És tarkább, mindig tarkább a sereg,
Jön férfi, asszony, ifjú, lány, gyerek.
Az Újkor szelleme vígan mulat,
Most egy gépész-kováccsal elhalad;
Bizalmasan szól hozzá: »Látod testvér,
»Mi érdekes lett ez a - jelmez-estély.«
De im, megszólal a kísértet-óra,
Nagy izgalom támad a kakasszóra
Meneküljön ki hogy tud! el, csak el!
Nincs maradás, a hajnal már közel.
S úgy kavarg most a szellem-sereg,
Miként ha űzné szilaj fergeteg.
Ki-ki keresi saját könyv-lakását,
Vagy véle jött, most láthatatlan társát.

De megtalálni őket oly nehéz,
S így, mely kezébe téved, más a kéz,
Mint az, kivel jött. - Pál Virginiája
Szűz karját fűzi Toldi hős nyakába.
Ott mennek együtt a gonosz vén »Ármány«,
S Cordélia, a jólelkű királylány.
E szöke férfi itten senki más,
Mint a sákkingi lantos-trombitás.
Megy egy kis barna pusztáról jött társsal,
- Szép Margaréta elment úgy is mással -
Illemtudón, megy a színpadi »Fösvény«
Kis Nausika után, - oly szűk az ösvény -
Dörmögve mond: »A természet hibázott,

Hogy ennyi bájt egy lényre felruházott,
És aztán, ha már ennyi bája van,
Kezén s lábán minek még az arany?
E szomorú, szép halvány képű úr
Hamlet, vele - Madame de Pompadour.«
Ophélia ezt látva, mit tegyen?
Az Újkor szelleme felé megyen.
Ez szól hozzá: »De hisz ön *csak* mese,
»Sohsem élt a dán herczeg kedvese.
- »Ön ellenmondás lenne itt e téren. -
»E könyv, mely most lakásom - nézze kérem,
»Czukorgyár, vasgyár, - s több hasznos dolog,
»De benne annyi gépkerék forog,
»Hogy ön nyitott hajával be se menne,
»Hulló virágiért mi nagy kár lenne.«

Hulló virág! - Hulló virágit látom,
Az illat édes, tündöklő az álom.
Egy hang ébreszt fel - rám süt napvilág!
»Szent Isten, mennyi temérdek virág!
»Ne tórd meg a virágot éjszakára,
»Bódító méreg rejlik a virágba',
»Onnan jönnek a csalfa zagyva álmok,
»Ne tórd éjjelre ezt a sok virágot!«

ESTÉLY.

A rács bezárult, kertbe léptünk,
Porondos út - mely felvezet
A lépcsőházig, - jobbról-balról
Bokor- s füvel szegélyezett.

Az utcán künn lámpák világa,
Két hosszú sorba bészalad,
Hullámszik a fény a sötétkék
Csillagsugáros ég alatt.

Bámulva nézünk - lámpafényről,
Ha egy pillantást felvetünk,
Hogy itt is még, város szívében,
A csillagok, az ég velünk.

Lombvesztett felkúszó növényzet
Inog, himbál a ház falán,
Hideg falhoz hozzásimúlva
A nyárról álmodik talán.

Az őszi dér már róla régen
Lesepré a levélzetet,
Indája hajló, vékony szála
Csak árván, némán integet.

De benn a házban fény, melegség,
Barátságos derült kedély,
Összhangzó bűvös ellentétek,
Felcsillanó művész szeszély.

Emitt a költő birodalma,
Csendes nyugodtsággal fogad.
Itt éri legszebb aratását
A bőven termő gondolat

Bőven terem, mert tiszta forrás
A szív, a melyből életét
Meríti - onnan áradozva
Terül áldása szerteszét.

Bámulva, hogy ha nem szeretném,
Gazdag sorsát írigyleném,
Oh hány villám, de mennyi sugár
Hullámozott élte tág egén.

Látott szerencsét, bút, szerelmet,
Küzdelmes hősi nagy csatát,
Lezajlott nagy múlt szép időket
Nagy forró szívvel élte át.

Szegényes kor késő szülőtti,
Kit lelkesülés nem hevít,
Mi földiek, ne háborítsuk
A költő égi álmait.

Egy más szentély megnyílt előttünk
Világos színes-fényesen,
Művészi dísze összhangjában
A széles, tágas műterem.

Itt csillogó fény terjed, árad,
Kelmék gazdag redőzetén,
Bűbájos félhomályú árnyak
A távolabbik szögletén.

A művész egy-egy gondolatja
Vászonra vetve könnyeden:
Egy elmúlt álom - ebből kép lesz -
Szándékát értjük már ezen.

Itt álmodá el azt a képet,
Melyen ős fájdalom zokog:
Kiszenvedett Krisztus sírjánál
A gyászoló szent asszonyok.

Ők néma gyászban, de fölöttük
A szeretet, a hit, remény,
Megnyugvás tündöklő sugára
A fájdalomnak éjjelén.

Derült lelkében itt szövődnek
Világos képek színesen,
Itt mondá vidám öntudattal:
»Hisz a világ piros nekem!«

Meghitt barátja szól most hozzá,
Arczára bú fátyolt borít,
Keblében hordja ő az élet
Sötétebb színű árnyait.

Sötétebb szín, de mi nemes, nagy,
Művész-lelkében felragyog
Mint hold nélküli csöndes éjben
Az örök fényű csillagok.

Egy harmadik még - éles elme,
Taglal, bonczolgat; tág szemén,
Mint tükörlapról visszacsillan
Az árnynyal egyaránt a fény.

Taglal, bonczolgat, érvel, kérdez,
Ellenmondást sohasem kerül,
Egy tárgy új oldalát kilesve -
A szellem győz, marad felül.

És mások még - nevezzem őket?
Művész, tudós, ki itt jelen.
Élénk beszéd vidám hangjától
Visszhangzik a nagy műterem.

Hallgatva ismét elmerengünk
Egy mélyértelmű szó felett,
Oly vonzó érdekes vitájuk,
Oly bűvös, színes a keret.

A bájos ifjú háziasszony
Teát kínál. - Nem - már elég. -
Ruháján fehér gyémánt csillog,
Mint napba fénylő tiszta jég.

Most szól az egyik tiszta hangon:
»A décadence-nak embere,
»Kinek éltél teremtő eszme,
»Tevékenység, nem tölti be.«

Beszélnék a küzdő jelenről,
Múltban keresvén az okát,
Múltnak kezével fellebbentik
Jövendő titkos fátyolát.

Mint gyöngyszem egymáshoz fűződik
Sok bátor röptű gondolat,
Mig végre, eszme-füzér szála
A nirvanánál megszakad.

Utoljára ki szólt, ezt mondá:

»Ha az anyag feloszlana

»Egyenletesen a nagy űrben,

»Elérkeznék a nirvana.«

»Nirvana!« - hangzik még fülemben

Majd: - »Hisz *piros* a nagy világ!« -

S áldom, a bűvös, fanyar-édes

Remélve küzdő - Sansarát.

A KÓASSZONY.

I.

Ki jó velem járatlan messze útra,
Világfeledte büszke sziklacsúcsra?
Hol már virág, fa, fűszál nem terem;
Zord sziklafalra fel, ki jó velem?

Nem kísér senki! - Jöjj hát képzelet,
Vigyél a magasságba engemet,
Hol elröpülve, mint sötétlő szárnyak,
Hazátlan, kóbor, vándor felhők járnak.
Majd összezsap a sűrű felleg-tábor,
Majd kiderül a fény-homályos távol,
Láttatva tünde, elmosódó báját,
Virágos rétet, erdők koronáját.

Tovább - ott - mintha házak is lennének,
Talán azokba' emberek is élnek?
Hogy a világon emberek is vannak!
Mi hihetetlen, különös ez annak,
Ki vándor felhőként felköltözött,
Egyedül áll az ég és föld között.
Ide nem hat fel népes utcák zaja,
Az emberélet zsibongó moraja.

Egy hangja sem a sok fehérlő háznak,
Egy hangja sem a lélekgyötrő láznak,
Mely odalenn a szívet körülfonja,
S reménytelen vad küzdelembe vonja.
Fájó vonaglás, de hogy más ne lássa,
Remegő ajkunk kész'ti mosolygásra.
A másik is beteg, szenved velünk,
De mi azért csak vígan nevetünk,
Egymásnak mondva: - különös dolog -
Hogy mi vagyunk e földön boldogok.
Boldogság! - Hátha minden, a mi édes,
Mi tetszetős és mi gyönyörűséges
Dús garmadával ránk halmozva lenne,
Azt gondoljátok, ez boldoggá tenne?
Vagy gondoljátok, a láz érzemény
Megszűnne ott a szívünk közepén?
Nem óvja azt meg boldogságnak kérge,
Hisz' itt a levegőbe van a mérge,
Beszívjuk - mint szívünkön tova széled,
Pusztít, kínozt, gyötört - és ez az élet!
Fel, fel a sziklacsúcsra - fáj az élet -
Itt nyugodtabban pihenhet a lélek.
Rég elhagyám a völgyek távolát,
Zöld erdőségnek fenyves sátorát.

Itt a fenyők már csak a földön kúsznak,
Tekervényes kigyó-alakban csúsznak,
S ravasz ál-gyöngeséggel vetnek gátat
Felette haladó tudatlan lábnak.

Mindinkább ritkúl, gyérül a növény,
Már csak mohák közt jár a jövevény.
Az ezerágú szürke hegymoha,
Melyet lapályban nem látni soha,
Elosonó zergéknek legelője
A puszta bércznek hamvas terítője.

Egy sziklafal azt mondja: ne tovább,
Rajtam támpontot nem talál a láb.
De nem kell más, csak erős akarat,
És megmászhatjuk a kopár falat.
A szédülés? ejh mit! a ki leszédül,
Legalább könnyen vált meg életétől.
Tán' temető is ez? hol sírkövek
Vad zűrzavarban szétgördültenek.
Talán itt már szólt a feltámadásra
Az angyaloknak ébresztő hívása?
Nagy siettőkben ébredő halottak
Minden követ - ki hogy - egymásra dobtak.
Vagy ez a hely talán egy csatatér,
Melyről már rég lehervadt a babér?
Elpusztúlt óriások harcztere
Vad rombolások nyomával tele.

Tovább, tovább, hisz' nem is oly nehéz,
Hol a láb gyengül, segítsen a kéz,
S az akaratot mindkettőhöz véve,
Felérünk a kopár hegy tetejére.
Te büszke csúcs, végre elértelek!
A távol völgyből hányszor néztelek,
De magasságod mondá: »Fel ne jöjj,
Nagyságom elragad, lesújt, megöl.«
És végre, végre, mégis itt vagyok.
Nézem, hideg szikládön mint ragyog
A napsugár tündöklő játszi fénye,
Mi fénynyel van oltárod körülvéve.
Mert oltár ez, mit az örök természet
Maga emelt itt a nagy Istenségnek.
Két-három nagy kő, ennyi az egész,
Alapja beláthatlan mélybe vész.
Körülte a szédítő mélység árnya,
Mellette elsuhanó felhő szárnya.
Mi szép sziklához felhő simulása,
Lágyságban, kéjben nincs e földön mása.

Az ismert életből itten közel,
Nincs semmi hang, nincs semmiféle jel,
De mi itt méla csendben tova széled,

Egy ösmeretlen légi szellemélet.
Ha száll az éjjel, ha feljő a hold,
Mi napsugárban néma és kiholt,
Zord sziklafalnak tája népesül,
A szellemhad felette elrepül,
Vagy csúcsos ormán néha megpihen
Eltépett szárnyú pille képiben.
A légből, vízből mind eljöttenek
Sok száz alakban röpke szellemek. -
A föld legfukarabb, de az is éled,
Átrezgi könnyű, játszi szellemélet.
Sok gondja van a jó földnek, hiába!
Hogy gyermekit ruházza és táplálja,
Gondoskodik, mint szorgos jó anya,
Kinek nincs éjje, napja, hajnala.
A kis növény, az utolsó bogárka,
Táplálékát, mind, mind csak tőle várja,
Hozzá fordul, mindent csak tőle kér;
A gondos föld álmodni rá nem ér.
De ne higgyétek, hogy költészete
Munkás serény éltéből kivesze.
Mért álmodják, ki dolgozhat, tehet?
S nem álmodik, de *él* költészetet.
Nagy szívének is vannak álmai,
De soha senki nem találja ki.
Ott ég szíve magányos szentélyébe'
Az Istenség legtisztább ékesb képe.
Imájának emel szentélyeket,
Erdőhomályban, sziklacsúcs felett
Barlang mélyébe, ismeretlen parton,
Hogy fáradt lelke ott pihenőt tartson.
Még gyermekeinek sem adja át
Haszonra, szíve féltett templomát.
Elszárja, utat hozzá nem vezet,
Magának őrzi e költészetet.
Mint jó hívő, kinek azért van kincse,
Hogy szentelt oltár zsámolyára hintse,
S hitetlen néző mondja: hasztalan!
Kincsből az oltárnak mi haszna van?
A föld is úgy; legdrágább kincseit
Elszórja, feldiszíti templomit.
Nem bánja, hogy nem látja senki sem,
Hogy nem bámulja itt kíváncsi szem.
Hisz' minden jó, nemes, szép, e világon
Magától termett, mint egy tündér-álom.
Ki kérdezné: mi haszonra? mi célra?
A szépség a magasság élte célja.

De most, a szirt, mintha megcsengene,
Körülte mintha ének lengene,
Vagy mintha szólna távol érczhang,

Erősbödik, majd elhal, száll a hang.
És éled a szírt száz mesés alakja,
Éj éltet ad sok dermedt kő-alakba.
Ott, mintha óriási szarvas-állat
Megrázná koronáját agancsának,
A sziklafalnak ezercsúcsú ága
Csalóka képet nyújt a holdvilágba,
Virágnak majd, majd szörnyetegnek látszik
Mint éjji fény hulláma rajta játszik.

Amott egy karcsú, vékony szirtorom,
Mint egy merész révparti őrtorony.
Megrendül a toronynak eleje,
Feltárul mély üregű belseje,
Kilép belőle egy tündéri nő,
Szép arcza halvány, méla, szenvedő,

Mi szép e szirt magányos szelleme!
Vonásin ifjúságnak kelleme,
De olyan bágyadt közönyös bús képe
Mintha kifáradt volna életébe.
Megúnta tán e zordon kővilágot?
Az örökös nem múló ifjúságot?
E szép alakban érző szív ha van,
Fáj is talán? a szív oly nyugtalan!
Felveti a hölgy könnyű fátyolát
És felsohajt: »élek, élek tehát!
»Meg nem halok soha és ifjúságom
»Nem hervadó, mint másé, e világon.
»De mit ér ifjúságom, életem,
»Ha egyiket sem bánom, élvezem?
»Mért adtál szívet, oh hatalmas ég,
»Ha az csak fájó néma lángban ég?
»Gyöngének alkotád a sziveket,
»S még is adtál belé érzelmeket
»Mit el nem bir, csak hánykódik alatta
»Mint érczhajó alatt a tenger habja.
»Jövel, jövel! csak most hallgass reám
»Hatalmas bölcs tündér-keresztanyám!
»Igérted: hogy meghallod sóhajom,
»Hogy teljesíted végső ohajom.
»Ilyen boldogtalan, mint most, soha
»Még nem valék - ne légy hát mostoha!«

II.

Fehér felhő száll a völgy mélyiből,
A völgy sötét párkányin elterül,
Habos hulláma elterjed tovább,
Már tetejére süt a holdvilág.

Felszálló felhő im, a szirttel szélel,
Majd ködpárája oszladozik széjjel
Vagy tömörül; mi abból megmarad,
Egy ösmeretlen fehér nő-alak.
Jóságos arczán ifjuság varázsa
Már nem ragyog; hosszú tapasztalása
Éltének, véste fájdalmas jelét
Arczára, homlokára, szerte-szét.
Most immár tündér, élte napja áll,
Nem közelíthet hozzá a halál.
Szive pihen nyugodtan, hidegen,
Gond, változás, előtte idegen.
De mi ott volt, a tündérség előtt:
Az ősz haját, barázdos mély redőt
El nem simítja a tündér keze.
A múlton nem változtat semmi se'.
Bár mostan már válthatna ifjú arczot,
Letagadhatná a nagy élet-harczot,
De idomin az álarcz lenne csak.
Mit ér, mit ér, ha a szív hervatag?
Éltünk napját ha az idő feliszsza,
Nem jó az többé soha, soha vissza.
Jelen, jövő, az még miénk lehet,
A múlttól már az Isten sem tehet.

Szól mélyen, lágyan az új jövevény:
»Elheda, itt vagyok, bérczed kövén,
»Te hivatál és emlékeztetél
»Igéretemre. Mondd hát, mit remél
»Tőlem szived? Tudod, jó gyermekem,
»Csak végső vágyad teljesíthetem.«

Az ifjú hölgy már lábánál zokog:
»»Keresztanyám, boldogtalan vagyok!
»»Elszenderedtem s éppen álmodám:
»»Elöttem áll királyi jó atyám
»»Megőszülve, megtörve, bús-magába,
»»Egyedül volt a márvány palotába.
»»Hol vágyva vár rám édes agg szülém
»»Atyám szívéhez vissza vágyom én!««

»Elheda, álmod csak csalóka volt.
»Atyád lakhelye föld alatti bolt,
»Hol hosszú sorban ősid nyugszanak,
»Várkapornában, főoltár alatt -«

Elheda felsívít: »»ne mondd tovább,
»»Minden remény hát múló délibáb?
»»Most látom csak, mi vétkesen tevém,
»»Hogy elhagyám jóságos agg szülém.
»»Megundorodtam udvarunk zajától,
»»Az aranyfényű hitvány nagy világtól.

»»Eltompúlt lelkem önző bánatában
»»Azt hitte: majd meggyógyúl a magányban,
»»De a magányt tovább nem tűrhetem.
»»Keresztanyám, oh jójj, oh jójj velem
»»Akár hová, hisz' vágyam oly kevés:
»»Csak egy rövidke óra feledés.««

»Elheda, ez még nem *utolsó* vágyad.
»Hiába soh'se hivd keresztanyádat!
»Egy óra feledés? Szegény leány!
»Tudod mi jó a feledés után?
»Emlékezet, ha újra vissza száll,
»Mint a fészkeről elzavart madár,
»Szárnyával csapdos, nyugtalankodik,
»A szívet háborítja napokig. -
»Tündér-testvérim, ifjú szép leányok,
»Ezt is megadhatják, fordulj hozzájuk.
»Megadtak eddig mindent mit kívántál,
»De boldogságot azért nem találtál,
»Mert ez az egy, mi nem található.
»Sok van e földön, mi kedves, mi jó.
»De boldogság! - mi balga fogalom!
»Ha egybe forna halál-nyugalom
»Az élet izzó, lángoló tűzével,
»Ha víz és tűz együtt áradna széjjel,
»A jéghideg s forró - akkor talán?
»Jó, meglehet, ott van a sír után.
»De boldogság a földön oly egész,
»Mely millió szétszórt porszembe vész,
»S a meglevőt, mig másat keresünk
»Elejti, hullatja lankadt kezünk. -
»Midőn a tündérséget vállalám,
»Túl voltam jól már életem nyarán,
»Ott volt szivemben a tapasztalás:
»Egy lázas harcz az élet, semmi más
»Fáradtan hagytam el a harczteret
»Küzdöttem rajta, több mint eleget.
»Midőn hozzánk jött tündérek királya,
»Hatalmat adni sziv kívánatára,
»S kérdezte tőlem: mit kívánok én?
»Enyém legyen az utolsó remény!
»Enyém ez most is s néked adhatom
»Ha szíved hozzám fordul egy napon
»A *végső vágy*, Elheda ne feledd,
»Még teljesülhet. Most Isten veled.«

III.

Feltárja a sötét szirt belsejét,
Láttatni hagyja rejtett velejét,
Sziklában át húzódó vízerek
Halvány ezüst szalagként fénylenek.
Lentebb a törpék izzó birodalma,
Tüzes előmlő érczek forradalma,
Hol éjjel-nappal szítják a tüzet
Elosonó kis földi szellemek.
Amott egy barlang rejtett kincses tára
Oly drágaság, a melynek nincsen ára.
A színarany, csillámló ékkövek,
Varázsló fényben itt tündöklenek,
Tovább, nagy termék, folyosók sora,
Mely napvilágot nem látott soha,
Átlátszó cseppkő oszlopára szépen
Reá ívelve boltos templomképen.
Belőle keskeny börtöni bejárat,
Melyen vándorló utas sohsem fárad
Egy földalatti mély tóhoz vezet.

Ki tudja még, mi bűvös élvezet,
Melynek a föld felszínén nincsen párja,
Vár arra, ki e titkos utat járja?
E mély, titokzatos tó partinál
Nem hajlong fű, fa és bokor nem áll,
De mint egy csipkekendő fehér leple,
Fehéren, lágyan, könnyen odavetve,
Cseppkő homályos átlátszó fehére
Világot vet a tó sötét vizére,
Titkon munkálkodó mesés kezek
Kőhalmazába éltet öntenek,
Formálnak majd belőle koronát,
Majd Betlehem szerényke jászolát.
Majd száz alakban oszlopdíszeket,
Hatalmas büszke síremlékeket;
Majd néma kőbe varázsolva hangot,
Belőle formálnak csengő harangot.
Ha tündérszárny mellette elsuhant
És érinté, megcsendül a harang,
Bűbájos hangja zengve árad, széled,
A néma barlang száz visszhangra éled,
Sejtetve még sok szebb, mesésebb helyet,
A láttatott barlang csodája mellett.
Nem hatol ide soha, soha le
A napvilág éltető ereje,
De önfényben, mint éjjeli szövétnek,
Karbunkulus és gyémántkövek égnek.

Egy pillanat és újra rejtve zárva
A földalatti birodalmak tára.
Egy percz s Elheda lábai előtt
Föld elnyelé az agg tündéri nőt.

Ismét ott áll Elheda egyedül.
Sohaja a nagy éjbe bevegyül:
»El nem marad, nem enyhül bánatom,
»Még résztvevő szívnek sem mondhatom.
»Legjobban bánt, legjobban fáj nekem,
»Hogy a jövőbe, nem remélkedem.
»Miért gyötör e kínzó lassú méreg?
»Kegyes jók voltak hozzám a tündérek,
»Megadtak mindent, a mit eddig kértem,
»De szívem vágyát azért el nem értem.
»Elérhetetlen marad az, hiába!
»Ki mondhatná meg, mi a szíve vágya?
»A puszta szó, egy tört tükördarab,
»Kicsinyke részét veti vissza csak
»Felette elvonuló tarka képnek,
»Azon kimondhatatlan nagy egésznek.
»Mi az egész? Azért kimondhatatlan,
»Mert nem lel helyet, szóban, gondolatban;
»Mi esztelen, mi vak valék, mi dőre,
»Múló időt siettetém előre.
»Most újra csak a múltba visszavágyom,
»Jöjj feledés, jöjj csendes, édes álom!«

Legott álomképek veszik körül,
A hölgy mély csendes szenderbe merül.
Elcsalogatja, viszi ötlet álma
Rég elhagyott királyi otthonába.
Mert bölcsejét egykor ott rengeték.

Elmondom nektek bús történetét:

IV.

A szellemekkel közelebb rokon
Voltak a földiek még akkoron,
Még értették a bűbajos danát,
A nagy természet édes szózatát.
S mit most csodának hívunk ridegen,
Még az sem volt előttök idegen,
De minden napos kedves esemény,
Nyíló virág föld zöldelő tövén.
Akkor sem volt a földnek más törvénye,
De finomabb az érző ember lénye,
Nem foglalá azt, mi kimondhatatlan,
Sok mércsikéló apró gondolatban,

Még nem »tudott«, de »hitt« és »szeretett«,
Megérté így a nagy természetet.
Hívó szemének nem volt rejtve, zárva
A szellemek mesés csodás világa.
Örökkön ifjú, víg tündér sereg,
Mint kedves, vidor, pajzán gyermekek,
Ha elhagyák tündéri táncukat
Az illatos virágzó hárs alatt,
Vagy holdvilágos harmatos gyepen,
A házaktól sem voltak idegen.
Szép nyári este, hogy ha nyílt az ablak,
Kedvenczeikhez el-ellátogattak.
S hogy ösmerős szem könnyen meg ne lelje,
Mindegyiknek volt rejtett búvóhelye.
Függöny fodrába simult könnyű árnyok,
Majd elrejték a cserepes virágok,
Majd kép vagy tükör mögül kandikáltak,
Majd pihentek, majd ide-odaszálltak.
Legkedvesebb mulatság volt nekik,
Ha elleshették szíve vágyait
Egy szép leánynak, szende ifjú nőnek,
Beteg gyereknek, fáradt szenvedőnek:
Elaggott özvegy, kinek unokája,
Már rég nem írt, hogy ne hiába várja
A hírt - másnap a rég várt levél helyett
Az ifjú maga áll az özvegy mellett.
Szelíd leányzó, kinek szíve álma
A szerelem zöld hínárjába járna,
De csalódástól, búbánattól félve,
Alig mer gondolni a kedvesére.
Szelíd leányzó hófehér kezén,
Csodálatos, nem is várt tünemény,
Fényes kerek jegygyűrű hirdeti,
Hogy teljesültek szíve álmai.
Ott sopánkodva kél jámbor szegény,
Mert elveszett az egyetlen tehén,
Reggel korán aggódó bús gazdája
Kis tehenét az ól előtt találja.
Tarkálik a zöld fűben síma szőre,
Lágy mély hangon bög ösmert legelőre,
S a pázsiton, mely előtte terül,
Szelíd szemével félve néz körül. -
Hol tündér járt, meggyógyul a beteg,
Vígabbak, szebbek ott a gyermekek.
Az éjji álmok édesebbek és
Derültebb reggel a felébredés.
Régtől majdnem sajátos otthona
Tündéreknak a tágas palota,
A híres régi nagy királyi vár,
Mely századok során sértetlen áll.

Ha már a szolgahad lecsendesült,
A vár ura álomba szenderült,
A nagy terem oly néma, hallgatag,
Magányos képét veti vissza csak
Kristálytükör az aranyos falon,
Ha mozdul ő, éjji őráraton,
Az is oly mélán, álmodozva néz,
Tán' alszik is nyílt szemmel a vitéz?
Álomnak hiszi reggel legalább
Mi, mint egy tünde, lenge délibáb,
Mellette elsuhan, igézőn szépen,
Varázsló bűvös tündérálomképen.
Csikordul halkan a fényes kilincs,
Egy-két alak - nem tűz, - oh száma sincs -
Betódul a terembe egy sugárral,
Az előzőnlő fényes holdvilággal.
Mind ifjak, szépek s oly különbözők,
Viráglevél s harmatba öltözők,
Virág színétől gazdag, ékesek,
Holdártól, napsugártól fényesek.
Oly szépen mosolyognak, könnyen járnak,
Mint tarka hímes nyári pilleszárnyak.

Egyik a tükörlapra integet,
Másik rózsákra csókot hinteget,
Egy harmadik felült a nagy csillárra,
Kristálykarján magát vígan himbálva,
Aztán leszökdél s elnézi legott
A szépszövéssü drága kárpitot.
Ezüst szállal, kék selyem alapon
Kivarvra ékes liliom vagyon.
A tündér felkiált: »Oh nézzetek
»Ilyet szőhettek emberi kezek!
»Ki gondolná, hogy durva ujjaik
»Lemásolják a kert virágait?
»Igaz! a kert még szebb mint e terem,
»Királyi kertbe le, ki jó velem?«
A kertben ő oly nagy kedvét lel.

Indulnak már a lépcsőház felé,
Hol harminczágú lámpa egész éjjel
Sárgás világát árasztgatja széjjel.
A lépcső egyenes nem tekervényes,
Csiszolt vörös márvány kövekkel fényes;
Nem fordul vissza, mint ki útját bánja,
Egyenest vezet fel a palotába.
- Jelképezve szól a király népéhez:
Ily egyenes út vezet nagy szívéhez -
A lépcső márványfal között halad,
Fehér korlát tetézi a falat,
Fehér átlátszó alabastrom ágak

Szolgalnak a piros fal korlátjának.
Már lent a kertben vannak a tündérek,
Már a szökőkút mellett szól az ének,
Tündéri hangjuk lágyan egyesül
Vízloccsanással ott a kút körül.
Egy vízirózsa hókelyhéből száll
Az ég felé átlátszó vízsugár.
A sugár visszacseppen halvány fénybe
A vízirózsa barna levelére.
Mert barna ércz ez óriás levél,
De mintha hajtogatná esti szél,
Oly könnyen van tányéra visszahajtva,
Tartalma csillámlóan túlcsap rajta.
A tiszta vízben víg arany halak
Virgonczan, fürgén, szépen játszanak,
Ha idegennek érzik közelét,
Czikázva gyorsan úsznak szerteszét.

Királyi kertnek fényes pázsitán,
Játékot űz a sok tündéri lány.
Könnyű ruhájuk lenge fodra széle,
Ha rezgő fűhöz ér, harmat hull véle,
Mi zöldes fényű harmatos a rét!
A holdsugár hullámszik szerteszét.
Ezüstös lesz a lombok nyári zöldje.
Mesés az ember napmegunta földje.

Mi lángoló tüzfényben égnek ott
Az óriási vörös pipacsok!
S tovább, a sárga rózsá halvány ága,
A hyacintok tarka sokasága.
Az édes illat száll és elmerül,
Libeg-lobog az ékes kert körül.
Beszáll a nagy királyi palotába,
Szép fehér márványoszlop-csarnokába.
Holdfénye ott még hűvösbb, kétesebb,
A mámorító illat édesebb,
Mert minden karcsú oszlop derekát
Vadszőlő s fehér jázmin fogja át.
Mi páratlan, mi hajlékony, mi gyöngye
Távol mesés keletnek drága gyöngye,
Fehér jázmin kifodrozott zöld ága
Csillagszerű fehér hulló virága.
Királyi kertnek nyírott lombfalán
Éjféli dalra kél a csalogány,
Ezüstös hold az ég alján letéved,
Hajnal előtti hűvös szellő ébred.
Tündérleányok ismét útra kelnek,
A csalogánnyal versenyt énekelnek.
Egy mondja: »Nézzünk be a palotába
»Még egyszer, jó-e a királyné álma?

»Vigyünk, hogy jó legyen mit álmodott,
»Ezerjófűről néki harmatot.«
S a mint bemennek, a mint hozzászállnak
Arany bölcsőben kis leányt találnak,
Halványpiros selyem a takarója,
Kerekded arczát csipkefátyol ója.
Egy gyémántcsillag tündöklék felette,
A nemlét álma leng még körülötte.
Virágzó május kora hajnalán,
Mint rózsabimbó csipke zöld galyán,
Felébredett a kis lány e világra,
Hogy gyöngye lába tövis útját járja.

V.

Keresztelő van a királya várban,
Sok főpapok, nehéz arany ruhában
Hozzák az áldást; a nagy égtől kérve
Kicsiny királykisasszony szép fejére.
Csillog körulte szenteltvíznek cseppje,
Már homlokán szentelt olaj kenetje,
Érinti ajkát bölcsesség sava,
Felette zeng az egyház szózata.
A gyermeket felkéri feleletre:
Fenséges éltes nő felel helyette,
Fenséges agg nő a keresztanya,
Nem látták még az udvarnál soha,
Nem ösmerik; de érzi a ki látja,
Hogy méltó helye van a palotába'.

Elszállt a hang, lecsendesült az ének,
Már régen vége a nagy ünnepélynek.
Aranynyal áttört hamuszín ruháját,
Gyémántkövekkel ékes koronáját
A szép királynő immár félretette
Királyi díszét régen levetette.
Patyolat hósín lenge köntösébe'
Mosoly' gva hajlik a bölcső felébe.
Mosoly' gva nézik ez ígésző képet,
Tündérleányok, a kik eljövének,
Sok gazdag, szép ajándékot hozának
A gyermeknek s a boldog hű anyának:
»Királyasszony, mit kívánsz gyermekednek?
»A tündérek tudod, mindent tehetnek.«
Az anya szól: »»Ígésző szép legyen,
»»Jó és nemes kedves kis gyermekem.
»»Fejlődjön szíve, teste, szelleme,
»»Övé legyen virágok kelleme,
»»És végre bármi lenne szíve vágya

»»Örvendjen néki, teljesítve látva.«»
 »Meglesz, királyné, teljesülni fog,
 »Bármit kíván jövőben magzatod.
 »Akármi legyen ifjú szíve álma,
 »Bármit kíván, ne kívánjon hiába.«
 Örül a nő e kedves feleletnek;
 Tündérek gyermekével enyelegnek.
 De most előlép a keresztanya,
 Komoly, méltóságteljes szózata
 Így hangzik: »Oh szegény nő elfeledted,
 »Hogy gyermeked' mi szánandóvá tetted.
 »Mert elvevél, már teljes jóelőre
 »Még a reményt is bölcsejében tőle.
 »Hát nem tudod, hogy éltünk éjjelén
 »Egyetlen sugár: kételkedő remény?
 »Nem megtagadott vágyak sokasága,
 »De a vágy maga éltünk kínos átka.
 »Még nem tudod királyné - ne is tudjad!
 »Reménytelen szív mily örvénybe juthat.
 »Midőn lelkünkbe megfordúl a kés,
 »S előttünk áll a kétségbeesés.
 »Midőn talán már nem is fáj a seb,
 »Mert hogy fájdalma százszor élesebb.
 »Midőn saját, s mások fájdalomnál
 »Ajkunk csak hangos kaczagásra áll.
 »Hisz' a *világon* nem segíthetünk!
 »Tehát a tréfán vígan nevetünk,
 »Oly vígan, hogy szívünk majd megszakad
 »Az írtózatoss nagy vígság alatt.
 »Látod királyné, én ezt mind megéltem,
 »Küzdöttem, túrtam addig míg reméltem,
 »De már midőn remény is elhagyott,
 »Nem állhatám a szörnyű bánatot.
 »Nem menekültem tőle a halálba,
 »Visszariasztott az a kétes, *hátha*?
 »Hátha halál is csak rossz folytatás,
 »Egy rossz kezdetnek többje? - semmi más?
 »Tündérkirályhoz folyamodtam végre,
 »Vegyen fel a tündérek seregébe,
 »Nem kértem vissza eltűnt ifjúságot,
 »Kifáradt szív csak nyugalomra vágyott;
 »Örökkön tartó szép lenne az élet
 »Ha ott nem volna az a lassú méreg
 »»Érzés« mely cseppenként a szívből árad,
 »Melytől az élet megbénul, kifárad.
 »Nyugodt, vidám a tündérek kedélye,
 »Mert érzésüknek nincsen árnya, mélye,
 »Minden csak künn a felszínen marad,
 »Nem érzés már pusztán csak gondolat.
 »Királyné, hogyha kisdéd gyermeked

»Igaz meggondolt szívvel szeretted,
»Ne kívánd hogy való legyen az álma,
»Hogy teljesüljön minden dőre vágya.«

Büszkén, mosoly' gva szól a szép anya:
»»Tündérkirályné, bölcs Propertia,
»»Nem hallád? azt kívántam *jó* legyen,
»»*Jó és nemes* kedves kis gyermekem.
»»Jó és nemes szívének kívánsága,
»»Nem fordulhat éltének viszájára.
»»Elheda boldog lesz tudom!««

Nevet.

Propertia, ennyi a felelet -
Majd felsohajt: »Boldog? - jó, de ha mégis,
»Erre is ráúnt, itt vagyok még én is
»Ha már kifárad a sok boldogságba,
»Még ott leszek végső vigasztalásra.
»Egy vágy, utolsó, visszavonhatatlan,
»Mely ott lesz minden dőre gondolatban,
»Ha ezt kimondja teljesítem én,
»Ez lesz szívén az utolsó remény.«

VI.

Királyi kertnek felnőtt szép virága,
Elheda lett az ország legszebb lánya,
Mosolya kedves, szép szeme beszédes,
Járása tetsző, pillantása édes,
S oly jó mint szép; imádta atyja népe
Nagy országának gazdagja szegénye.
És boldog volt - még körülette jártak
Gyöngy álmai letűnt gyermekkorának.
Még nem gyanítá a szép hajadon,
Hogy túlhaladt a bűvös vonalon,
Mely körülfonja azt az édenkertet,
Melyből bennünket évek száma kerget.
Becsapódik a nagy ajtó mögöttünk,
Borús, homályos lesz az ég fölöttünk,
Ezután már csak a pusztába járunk,
Hol nyugodalmat, enyhet nem találunk.
S ha mégis útunk arra elvezet,
Az út, mit úgy hívnak *emlékezet*,
Csak a komor vasrácsos nézünk át
Csak így láthatjuk szívünk otthonát.
Oh gyermekkori bűvös édenünk!
Mért nem végződik ottan életünk,
Miért e hosszú sivár vándor-út
Melyen az ember csak pusztába jut?
A sivatag izzó fövenyét járja,

Hol nem üdíti lombok enyhe árnya,
És üldi azt a bűvös titkos képet,
Mely még halandó elé sohsem lépett,
A boldogságot. - Űzi, kergeti
Tovább, tovább - de el nem érheti.
Eltikad végre, kimerül, kifárad,
De nem fordulhat vissza, meg nem állhat.
Csalóka kép előtte tánczol, lebben,
Utána, csak utána sebesebben!
Felviszi néha vad bércz tetejére,
De mi a vándor fáradsága bére?
Kietlen bércznek zordon kőfokán
Az »igéret földjét« meglátja tán'?Nem azt soha - de ha a síkon égett,
Hideg hulláma bércz lehelletének,
Dermesztőn átsívít, szivén, fején,
Fagytól remeg az árva jövevény.

Elheda még a kertben járhatott,
Nem látta még leszállni a napot,
De gyorsan elterül az élet ködje,
Hogy tiszta kék ég arany napját földje,
És gyorsan ébred, száguld a veszély,
Zúgó vihar háborgó szenvedély.
Az eddig békés, nyugvó szép hazát
Harcz riadalmas zajja lengi át.
Véle jön éhség, kétségbeesés.
Ezer fajtáju fanyar szenvedés
Száz undok torzalakját felveté.
Félelmes arcát békés táj felé
Fordítja háborúnak angyala;
Már felpiroslott véres hajnala.
Elheda látta, s meg nem foghata
Hogy szép honát úgy elváltoztatá;
Még lába a rózsákon tétozott
Midőn már arcza sűrű könytől ázott,
Fülébe hörgött a halálnyögés,
Előtte zajlott kétségbeesés.
Özvegy menyasszony tördelte kezét,
Kereste, várta elhalt kedvesét,
Az országot koldulva, sírva járták
Tűzhelyöktől elzüllött üldött árvák.
Házok leégett, atyjok föld alatt,
Jó anyjok szíve régen megszakadt,
S előllök az utolsó kenyeret
Elkapkodák istentelen kezek.
Boldog csak az volt széles e hazába',
Ki a dicsőség véres mámorába
Befúlt, behalt - egy végső pillanat -
S az élet zord határin túl haladt.
Egy pillanat csak - a végső, dicső,

Melyben a már elszálló költöző
Lélek itt hagyja földi életét,
De átélvezi teljes gyönyörét
Az anyaföld, s a távol mennyországnak.
A dicsőséges hősi nagy halálnak.
Ha még vezet a boldogsághoz út,
Az járja csak, ki lelkesülni tud.
Muló gyönyör, mint minden más, talán
Rajongva nyúlni eszménykép után?
De e porlepte éltünk éjjelén
Az egyedüli bűvös égi fény.
Elheda látta ezt is, s ottan égett
Szívében az a lángoló szövétnek
A messze elvilágló fényes fáklya:
Honszeretet és lelkesülés lángja.
De midőn látta, imádott honát
Mivé tevék a dúló nagy csaták,
És látta azt a nyomor-verte népet,
Melyet a harczok zivatarja tépett,
Szívébe szállt - nem önző félelem -
De mélyen fájó részvét-érzelem
És felkiáltott: »csillapulna már
»E zúgó-dúló riadalmas ár!
»Légyen hozzám a sors bár mostoha,
»Csak ezt, csak ezt ne lássam már soha?«
»Bár hogy fordúljon sorsom, életem,
»Csak béke, nyugalom legyen velem.«
És úgy lőn. - Már a táj lecsendesült,
A gyászos néma béke elterült.
Ha sírva bolygott hű emlékezet
Tört szívek és nagy sírdombok felett,
Elszállt az is, elmúlt majd az idővel.
Ki gondolna mindig a temetővel?

VII.

Békében élt a hosszú harcz után,
Mint óhajtá, a szép királyleány.
Fájó emlék mindinkább elmosódott,
Feledés fátyla feléje húzódott.
Ha volt könnyörteljes szívének vágya,
Leginkább mások, nem saját javára.
Ő volt a nép öröme, vigasza,
Király atyjának legjobb támasza.
Csak egyhez szólt hiába szép beszéde,
Csak egy szívből maradt el még a béke,
Egy gyászolt még, egy sírt a palotába:
Királykisasszony kedvencz játszótársa.
Gertrud, a kedves szőke szép leány,

Zokogva búsong kedvese után,
Ki a végső csatába elesett,
Éltével véve meg a hős nevet.
Őszinte részt vesz' Gertrud bánatába'
Hű játszótársa, a király leánya,
De annál jobban szánja, szereti
Hogy kedvesét ez el nem feledi.
Jól tudta: vigasz nála nem segít,
Csak arra kérte tündér védnökít,
Hogy bárha késő, bárha évek múlva,
Gertrud szívgyásza szelíddé simúlva, -
Csekély kárpótlás képében talán, -
Vigaszt találjon a kedves leány.
Majd gondolatja más irányba tévedt,
És folytatá magában a beszédet:
»Saját szívem nem féltem ilyen gyásztól,
»Mentve leszek hasonló bánat-láztól.
»Hisz' én, ki egész népem szeretem,
»Nem fogom tudni, mi a szerelem,
»Ki egy egész népet híven szeret,
»Igaz szívvel az *egyé* nem lehet.«

VIII.

Megy az idő, ki látja haladását?
Ki veszi észre zajtalan folyását?
Csak ha egy emberélet beledobva,
Mint sárguló levél, illó habokba
Belé merül, tovább száll, ez mutatja:
Nem állhat, nem pihenhet síma habja.
Lágy síma hab, mely mégis oly kemény
Ha kő akad a folyó fenekén,
Mint habja hizelgően körfolya,
Szegletes élet simára csiszolja.
Oly irgalmatlan az idő folyása,
Nincs soha nyugta, nincsen maradása,
Lágy érintésű, érczhatalmú kézzel
Sziklákat, ember éltét zúzza széjjel,
Beolvad az ősz hideg tél havába,
Tavas virága befonnyad a nyárba,
Fa lett a magból, virág nőtt a fából,
A tegnap elmúlt, s tegnap lett a »má«-ból.

Királykisasszony vágyi teljesültek,
A mint lelkében ébredtek s lehültek,
De ott derengett, mint végső remény,
Egy édes álom Elheda szívéen.
Mit várt ő a jövőtől, mit remélt?
Mi vágya volt még, a mit el nem ért?

Ah semmi, semmi, s épp az fáj neki,
Hogy ő a szenvedést nem ismeri.
Kívánatára többé sohsem látott
Vad szenvedélytől viharzó világot.
Kívánatára régen elvesztette
Még az idő is hatalmát felette.
Hervadhatatlan lett kívánatára
Élte viruló, bájló ifjúsága,
Örök a földi élet, édes szép
Egy fényben úszó árnyalatlan kép.
Miért borúl hát felhő szép szemére?
Miért vonaglik néha ajka széle?
Mért nézett sokszor oly beszédesen,
Mért sóhajtott oly fájón kétesen?
Kérdés, a melyre nincsen felelet.
De egyszer sűrű könnye megeredt
És felkiáltott: »Most már jól tudom,
»Miért oly véghetetlen bánatom.
»Hiszen, már a teremtés reggelén
»Így szólt az Úr: ,te gyöngé jövevény
»E földön: női szív, szenvedj, szeress!
»Más boldogságot *itten* ne keress.'
»És én kerestem mindig, s nem találtam,
»Mert e kettőtől olyan távol álltam,
»Oh jöjjetek, maradjatok velem,
»Jöjj szenvedés, jöjj édes szerelem!«

IX.

Terjed, terjed már az éjjel,
Kél az égnek holdvilága,
Nyári éjjel harmatot hint
Szép Gertrudnak szöghajára.
Szöghajáról harmatgyöngyét
Esti szellő majd lefújja,
Hizelgően elsímítja,
Szép királylány gyöngé újja:
»Jöszte, jöszte szöke lánykám,
»Jó barátném, hú testvérem,
»Zöld folyónak hús partjához,
»Zöld vizéhez jöss-e vélem?«
»»Hogy ha hínál a halálba,
»»Véled mennék, szép királylány,
»»Hogyha lenne kívánságod,
»»Megvenném az éltém árán.««
»Balga lányka, szöke lányka,
»Hogy hívnálak a halálba?
»Zöld hullámon csolnakázni,
»E mulatság nem oly drága.«

Zöld hullámon ezüst háló
 Van már holdsugárból vetve,
 Aztat nézi a királylány,
 Abban telik neki kedve.
 Fényes hullám lágy ölébe,
 Ringatózik már a sajka,
 Víg nevetve, énekelve,
 A két szép lány himbál rajta.
 Hosszú árnyék barna foltja
 Hézagot hagy síma fényben,
 Mintha nyílnék a folyónak
 Sötét mélye, víz tükrében,
 Bástyafalnak komor árnya
 Rá borúl a víz színére,
 Mintha szemfedő borulna
 Gyászkoporsó tetejére.
 Bástyafalba mély a börtön,
 A ki abba' eltemetve,
 Hogyha él is, fél halál az,
 Életéhez nincsen kedve.
 Bástyafalnak üregéből
 Édes ének hangja árad,
 Édes ének lágy danája
 Körül zengi a nagy várat.
 Elhullámszik, száll az ének
 Börtönürből a folyóra,
 Édes vágytól félve, néz fel
 Szép királylány, hallgatója:
 »Oh Gertrud, kedves barátném,
 »Milyen édes ez az ének!
 »Szívem ég és fázik tőle,
 »Isten tudja mért - de félek.
 »Mondd Gertrud, ki énekelhet
 »Ilyen búsan, ilyen szépen?
 »Ki van ottan eltemetve
 »Börtön szörnyű éjjelében?
 »Hisz' atyád király-atyámnak
 »Legmeghittebb jó barátja,
 »Ő az, ki e várnak minden
 »Titkos útját járja, látja.
 »Nem hallottad, nem gyanítod,
 »Ki van ottan eltemetve?
 »Ki szól vissza a világhoz,
 »Mely már ötlet elfeledte?«
 Szól Gertrud: »»Te szép királylány,
 »»A titok, mely ajkam zárja,
 »»Nagy s nehéz, de te előtted
 »»Lelkem nyitva, szívem tárva.
 »»Hozna bár veszélyt fejemre,
 »»Lenne bármi bűsz az átok,

»»Mely lelkekre nehezülne,
 »»Mégis szólok, ha kívánod.
 »»Te emeltél fel a porból.
 »»Gyöngéd szíved melegével
 »»Vigasztaltál, midőn rám szállt
 »»Az a szörnyű bánat-éjjel.
 »»Velem sírtál, majd viseltél
 »»Bánatot, keservet értem.
 »»Az imádattal határos
 »»Hálám; tied szívem, éltem.
 »»Halld tehát: ki olyan szépen
 »»Énekel, atyádnak foglya
 »»A nagy harcznak végeztétől
 »»Tartja ötöt ottan fogva.
 »»Szép, szelid és bátor ifjú,
 »»Bár ha harczolt, vétke nincsen.
 »»Édesanyja visszavált' ná,
 »»Élte árán, drága kincsen.
 »»Hadifoglyok visszatértek
 »»Otthonukba; csak ez egynek
 »»Mért nem ád atyád kegyelmet,
 »»E legjobb, legnemesebbnek?
 »»Mért? - Megmondom. - Hogy a nagy harcz
 »»Zivatarja elviharzott
 »»Hadifoglyok nagy sorába
 »»Lát király egy ismert arcot.
 »»Elborul elméje, szíve.
 »»Ezt már egyszer látta, látta,
 »»Nap ha kél, ez gondolatja,
 »»Éj ha száll, ez éji álma.
 »»Ugyanaz a büszke homlok,
 »»Gúnyos, finom piros ajkak,
 »»Édes szempár, mely beszédes,
 »»Hogy ha a száj némán hallgat
 »»Ama régen látott arcznak
 »»Ezen ifjú képemása;
 »»Elfordul király a néptől
 »»Indulatját hogy ne lássa.
 »»Aztán egy hang cseng fülébe,
 »»Az egyetlen »nem« szót mondva,
 »»Amaz is egykor a »nem« szót
 »»Ilyen büszkén, bátran mondta,
 »»Mikor örült szenvedélylyel
 »»A király térdelt előtte,
 »»Ilyen büszkén, bátran mondta:
 »»Hogy már *más* a szeretője.
 »»Boldog lett ő férje mellett,
 »»Ki imádta, kit imádott,
 »»De a király nem feledte,
 »»Átkozta e boldogságot.

»»S im most fia áll előtte,
»»Képemása. - Hő szívére
»»A királynak, rája támad
»»Bosszú mérges kelevénye:
»»»Hadifoglyok, kicseréllek,
»»Békeségben elmehettek;
»»Kisérjétek a határig
»»Mind - csak ezt nem - ezt az egyet.
»»Foglyom vagy! mért ingerelted
»»Háborúra népem ellen
»»A te néped? Most hatalmam
»»Érezd meg, te büszke szellem!«
»»Szól az ifjú: »Harczban voltam,
»»De a népnek sem vezére
»»Nem vagyok, sem ámítója;
»»Hogy ha börtön harczos bére,
»»Szót sem szólok, elfogadtam.
»»Igaz okod lehet rája;
»»Hiszen mondják: te vagy a föld
»»Legbölcsebb, legjobb királya.««
Szép Elheda, szép királylány
Édes, bűvös mély szemébe
Mint villámlik, mint cikázik
Örületnek szenvedélye.
Atyja, kiről ő a nagyság
Hő, magasztos álmát költi,
Ő, a nagy királyi lélek,
Hát csak ő is gyöngé - földi.
S édesanyja, a királyné,
Egy más nő miatt feledve,
Gyöngé szíve eltiporva,
Megalázva, nem szeretve!
És az udvar fénye, dísze,
Csak lidérczfény, tünde, csalfa,
Azt, ki boldogságot lát ott,
Csak a külszín mázza csalja.
Némán hallgat a királylány,
Végre így szól: »Miért mondtad?«
Szép Gertrud felel szeliden:
»»Elheda, *te* parancsoltad.««

X.

Elterjed a hír: ki oly régen fogva,
A nagy királynak féltve őrzött foglya,
Kinek kegyelmet százan, ezren kértek,
Kiért váltságul kincseket ígértek,
A szép királylány egyetlen szavára
Ma fogságából el leszen bocsájtva.

S mi több, király személyéhez rendelték,
Ottan marad, mint tisztelt drága vendég.
Midőn először jött a palotába,
Elheda ott állt rózsaszín ruhába
Fehér fátyollal, atyja trónja mellett,
Az ifjút ő fogadta atyja helyett.
Előtte meghajolt e büszke homlok:
»Megmentőm vagy!« - és lábaihoz omlott.
A hölgy előtt meghajlott mélyen térde,
Tekintete rá tévedt, szólva, kérde:
»Szeretsz? - Szeretlek! megtalállak végre,
»Szívem megálmodott szent oltárképe!«
Ha szó, ha hang nem szállott a teremben,
Beh sok beszéd van két szerelmes szemben!
Ki tudja, hogy mint ébred szívek álma?
Az aranyos pillangó honnan szálla
Virág kelyhére; hol szedik a mézet
A zsongó méhek? Hogy jó az ígézet
A szivbe? Föld legédesebb csodáját
Ki fejti meg, ki érti tünde báját?
Midőn szó el nem hagyta még az ajkat,
A szem beszél csak, míg az némán hallgat,
Midőn a boldogság még messze, kétes,
A fájdalom oly kimondhatlan édes,
A mely szívünket csordultig megtölti,
A föld virága - oh de még se földi!
Mi illat a virágon, fény az égen,
Mi elhullámzó dallam, tiszta légben,
Hajnalkorán pacsirta éneklése,
Az, szívünknek szerelmünk ébredése. -
Ne érintsd a virágot, mert lehullna,
Pille után kezéd hiába nyúlna,
Vagy távolabb újabb virágra szállna,
Vagy eltépődne gyöngye tarka szárnya. -
Csak egy rövidke nyár, de Elhedára
Rászállt a napnak minden hő sugára,
Az eget sohsem látta ilyen kéken,
Még soha ennyi csillagot az égen.
Sohsem volt még ily búvfénye a holdnak.
Nap, ha leszáll, feljő majd újra holnap,
A holnap is csak néki rejteget
Új boldogságot, ezer örömet,
Ábrándot, égben járó földi békét,
Mert látja, látja szíve bálványképét.
És ő, az ifjú, Elhedát ha látja,
Szent örülettel kíséri, imádja,
Látásból kéj lesz, mámor lesz a kéjből:
»Megmentettél a börtön éjjeléből,
»Megmentettél a sivár pusztaságtól,
»Mit életnek neveznek; a haláltól

»Megmentél - nem haltam meg, nem is élek,
 »Öröklétben szabadon száll a lélek.
 »Értsd meg leány, mi hozzád köt, nem hála -
 »Értéktelen halvány bágyadt virága
 »Esőtől hajlik, naptól fonnyad, szárad,
 »Szél letöri a vékony gyöngye szarát.
 »Nem hála, nem, de lelkem hő szerelme
 »Tiéd örökre, szívem fejedelme.«
 Elheda boldog, nincs vágya, reménye,
 Az édes perczé minden érzeménye,
 Minden idő egy édes perczbe olvad,
 Csak egy »ma« van, nincsen már »tegnap« »holnap«
 Csak egy »ma« van, és annak csak egy napja,
 Szívének csak egy égő gondolatja:
 Manfréd, Manfréd! világa, lelke kincse,
 Hogy szíve lángját körülötte hintse.
 Hő szíve, mely, mint egykor, a pusztába'
 A csipkebokra, ég pirosuló lángba,
 S ott van, mint érzés, ige, gondolat,
 Az Istenség maga a láng alatt.
 Elheda áll a fehér kő erkélyen,
 Elméje álmodozva száll az éjjen,
 Tovább, tovább, hogy végre megtalálja
 Azt, a ki őt is oly epedve várja.
 Megrezzen a levél a kerti fákon,
 Egy hang simul keresztül a virágon,
 Egy édes hang. Ki hangja? - szél fuvalma,
 Ettől rettent fel az éj nyugodalma.
 Rózsás lugasban, mi világlik ottan?
 Elheda szíve lázasan megdobbán,
 Ki lehet az ily késő? Hát ki volna?
 Levélzetén a csillagfény csalóka.
 Nem csillagfény az, nem is esti szellő,
 Ösmert a hang, igézetes és kellő;
 Jó közelebb, már szavakat is képez,
 Tisztán hatol fel Elheda szívéhez.
 Hozzá szól, őtet hívja, kéri, áldja.
 Nem, nem lehet, hisz egy más hang is váltja!
 »Manfréd!« »Gertrud!« »Manfréd!« »»Szeretsz?«« »Szeretlek!«
 Beszédje szenvedélyes örületnek.
 Egy csók, egy sohaj, néma, hosszú, édes,
 A hallgatásnak szava is beszédes.
 Hűség, igazság, szerelem feledve
 Hatalmas szenvedélyes örületbe.
 Mi ott szívükben ég, nem Mózes bokra.
 De a gonosznak tüzes izzó pokla
 Pokol tüzéből száll egy szikra feljebb
 Elheda szíve lészen attól »teljebb«
 Pokol tüze, mely lángol, perzsel, éget,
 Vet boldogsága édenének véget.

Előbb nem érti, majd feleszmél végre,
Mennyből pokolba viszi ébredése.
Gondolatot, majd szavat lel idővel:
»*Legjobb* barátném, ott, a szeretőmmel!«

XI.

Láttál-e már szeliden, nyugton, békén,
Szép nyári estét csendes ház környékén?
A nádfedél ezüstös és a házfal
Versenyt fehérlik fehér holdvilággal.
Tornác ereszét vékony oszlop tartja,
Folyondár, komló himbálódzik rajta,
Hol sűrűbb zöldje pihenésre késztet,
Vidám madárka rakott benne fészket.
Már elpihent a fészek kis lakója,
Tollas testével gyermekeit óvja,
Melengeti kis pelyhes kebelével,
Az anyaszívnek áldott melegével.
Ő maga is már nyugalomra készül.
Pelyhes fiókok mentek minden vésztil.
Mi vész jöhetne eme csendes tájon?
Nincs itt rossz szellem, ki most erre járjon.

De megzendül a távol égnek boltja.
Csillagmezőjén barna felhő faltja
Sötétlik, rá nő hosszú széles árnya
A kékből úszó tiszta holdvilágra.
Egy csepp, majd kettő, majd száz, majd ezernyi,
Kezdi a házat ostromolni, verni,
Sáros pecséttel tarkul tiszta lapja,
A mint a zápor árját hozzacsapja.
A komló függöny ingó sűrűsége,
Víztől nehéz, széltépte, vége, vége:
Kis fészek már leverve, föld porába,
Elúszik a patakzó zagyva sárba.
Erősbödik a zápor, zúgva terjed,
Felhő sötétjén villám lángja gerjed,
Zuhogva hull az égnek hűvös árja.
Csattogva hull az égnek lángsugárja.
Az ég a földet háborgatja, bontja,
Rá vízözönjét, tüzfolyóját ontja,
Ijesztgeti súvöltő viharával,
Mennydörgés megrendítő szózatával.
Egy láng, egy szikra, lecsap a földbe,
Már ég a ház vakító, izzó fénybe,
Víz meg nem őrzi, eső már nem oltja,
Tűz erejét zúgó vihar még toldja.
A ház lakói félve kivonulnak,

Parázssgerendák sisteregve hullnak,
Sziporkázó tűzszikra omlik széjjel,
Piros lesz tőle a nagy barna éjjel.

És reggel a kegyetlen nap sugára
Reá süt éjnek szörnyű munkájára.
Egy füstölgő kihalt rom méla képe
Az egykor boldog, kedves ház vidéke,
Körülte kormos zagyva pocsolyák.
Fedetlenek a leégett szobák,
Az otthon nyitva sok kíváncsi szemnek
Bús látványosság kandi idegennek.
Ember kerüli, denevér ha rebben,
Tátongó füstös ablak-üregekben
A szögleteknek, ha akad lakója,
Magányos pók, - üres marad hálója, -
Az is kiéhezik, - csak könnyű váza
Libeg-lobog, ha esti szellő rázza.
Jó szellemek, mind, mind elűzetének,
Ottan tanyáznak szörnyű éjji rémek,
A *semmi*, öntudatra ébredése,
Az unalomnak csöndes öröklése
És egykor - oh ki gondolna a múltra -
Ez örületnek ne továbbja volna.

Elheda szíve volt e békés tájék,
Leégett már, csak puszta romja áll még,
Megtelik majd sok kínzó gondolattal,
A rémek járnak benne éjjel-nappal.
A köny, a sohaj, az csak kisebb búé,
Elmúló, elvonuló szívborúé,
De bőszebb átok hallgatás hatalma,
A tetszhalottak szörnyű nyugodalma.
Mig benn az elme és a szív viharzik,
Nyugodt az arcz, a szem lecsukva alszik,
De milyen álmot! A nagy költő álma
Ki képzelmében poklok mélyét járta,
Szelídebb volt, mert jámbor kéz vezette
Poklon keresztül égi üdvözetre.
Ha üdvözet van túl a sír határán,
Ki tétovázna, alkudozna árán?
De hogy ha minden, minden porba döntve
A szeretet s a hitnek drága gyöngye,
»Remény is elszállt, elröpült előlünk,
Ki várhat még erőt, bizalmat tőlünk?«

Elheda szíve elmerült e vészbe,
Sötétre fordult kétségbeesése:
»Én, én szerettem? mondá, hisz az semmi,
»Nincs elmúlt már, - ki tudná észrevenni
»Hogy volt? - mi volt - egy színes buborék.
»Hát nem tündöklük szivárványos ég

»Hétszinű fényben? De mi tudjuk mégis:
 »Hazug csalárdan tündöklék az ég is.
 »És én a szerelemnek mámorából
 »Szivárványt szőttem undok föld porából,
 »Most mért csodálom, színevesztett képe
 »Hogy elmerült sötétség éjjelébe?«
 Fellázad a lánynak büszkesége,
 Szívére támad múlt idők emléke,
 Mi édes volt, de keserűre váltott,
 Undorral nézi a család világát.
 El tőle el, csak el a zord magányba!
 Majd hön kívánja: oh bár kővé válna
 Az érző szív! de hasztalan óhajtja,
 Az örök élet kínos átka rajta.
 Örökkön tartó ifjúságot kére,
 Most rája támad nyugtalan szívére.
 Az átkos áldás. Bármiként kívánja
 El nem muland, nem hajlik ifjúsága.
 Esengve szól: »Ti szép tündér testvérek,
 »Hallgassatok meg, utoljára kérek:
 »Ne hagyjatok; vigyetek a magányba,
 »Az érzéketlen, zordon kővilágba.
 »Ha ottan, távol az ösmert világtól,
 »Egy kőszobor lesz élő Elhedából,
 »Talán, talán, ha az idő lezajlik,
 »Szívem felé még nyugalom is hajlik.«
 Meglett, megtörtént, megkövült - de lelke
 Érzéktelen nyugalmát fel nem lelte.
 Élő szobor lett a királyleányból,
 Királyi fényes, gazdag otthonából
 A jó tündérek elszállottak véle
 Kopár hegycsúcsnak zordon tetejére.
 Ott évek óta szírtoromba fogva
 A szép királylány, durva kőszál foglya,
 Teszi hogy alszik, teszi hogy nem érzi,
 Hogy szívét mindig régi emlék vérzi
 De mindhiába; hogyha belefásul
 A fájdalom tüzébe, mostan mástól
 Remeg, irtózik, fél a hegylakója,
 Felébe nő unalom pókhálója,
 Szívéből minden fénysugárt kizárva,
 Körülte tesped finom szürke szála,
 Majd némán terjed szürke leple széjjel,
A gyöngeségnek ádáz erejével.
 Így múlik élte a bércz asszonyának
 Majd sóhajt ajka bűvös Elhedának:
 »Tündérek, oldjatok fel e varázstól.
 »E perczenkénti élve-meghalástól,
 »Ha szenvedtem s szerettem, mégis éltem,
 »Halálnál százszor sívárabb most éltem.

»Egy fényt, egy sugárt, lenne bár szemernyi,
»Csak ezt meg tudnám még a múltból nyerni,
»Egy fényt, egy sugárt, csak egy pillanatját
»A múltnak édes, illatos zamatját,
»Letűnt napoknak hullámzó zenéjét,
»A lelkesülés égi szenvedélyét.
»Letűnt, nincs, - elmúlt. - Csak még egyszer állna
»Előttem ifjúságom bűvös álma.
»Csak egyszer láthatnám még Manfréd képét,
»Csak én vihetnék neki üdvöt, békét!«

XII.

Szegényes ház áll künn a város végén,
Nyomor tanyázik elhagyott környékén,
Kik itten laknak, ólálkodva járnak,
Jövőtől, égtől, földtől mit se várnak,
Ki itt az utcát járja, lopva lépdél,
Ijedt szemekkel félve pillant széjjel,
Mint üldött állat, zordon vad tanyára
Osonva lép be sívár otthonába.
Lehet, hogy bántja bűnös öntudatja,
Tekintetéből hogy kiolvashatja
Akárki élte lázas tévedését,
Ezernyi bűnét, lelke sülyedését,
De meglehet, hogy azért lépdél félve,
Mert szíve tiszta, s büszke lelke mélye,
Csak a nyomornak véres áldozatja.
Ne lássa hát meg az ég fényes napja,
Hogy ő mit szenved, mint nyomúl reája,
Az élet szörnyű töviskoronája. -
Sok elhagyott ház közt legelhagyottabb,
Még társinál is undokabb, kopottabb,
Egy rozzant viskó, ablak nincsen rajta,
Az ajtót már csak egyik sarka tartja,
Az is beroszdált; éles nyikorgása
Fel-felsívítgat minden szélfúvásra.
Rossz szalma-ágyon odabenn a házban,
Beteg hánykódik, forró, kínzó lázban,
Magába, - nincsen gondos ápolója,
Ki vigasztalná, hozzá szépen szólna.
Nincs senki, senki, ki hozzá betérne,
Ki bánná őt még? ki gondolna véle
Most, a midőn már közeleg halála? -
Hisz a többi még nyomorultabb nála.
Volt egyszer neki ifjú hitvese,
Szép kondorfürtű szőke gyermeke.
Meghalt a gyermek, hűtlen lett az asszony,
Nincs senki most, ki mellette viraszson.

Volt neki egykor kincse régesrégen,
 Békés otthonja gazdag szép vidéken,
 De hogy hűtlen lett nője, kit imádott,
 Megútálta a földi boldogságot.
 Elszórta kincsét, otthonát ledönté,
 Boldogság kelyhét fenéig kiönté.
 És lett a földnek árva bujdosója,
 E puszta háznak nyomorúlt lakója.
 Hideg a ház, - sötét - már beleszállnak
 Alaktalan nagy szürke esti árnyak!
 Csak egy cseréptál színes mázos széle
 Csillámlik még utolsó estifénybe.
 Nyög a beteg: »Oh csak még itt maradna,
 A napnak ez utolsó kis darabja!«
 De mindhiába, száll az lejjebb, lejjebb,
 Jön a hideg sötétség mindig feljebb.
 De nem, - hisz visszajött a nap sugara,
 Varázsló fényben tündöklük világa.
 Varázsló fényben égi angyal szállott
 Le a beteghez, égi angyal áll ott.
 Egy égi angyal fénysugáros képe
 Hajlik szelíden a beteg fölébe.
 »Elheda, itt! te vagy? - oh hogy lehetne? -
 »Az én Elhedám hozzám hogy jöhetne?
 »Az én Elhedám? - hiszen már enyémnek
 »Nem vallhatom, - ez égi tüneménynek
 »Képmása volt enyém, de ezt a gyöngyöt
 »Eldobtam - érte vettem egy göröngyöt.
 »A föld porából s azt szívemre tettem,
 »Mit bámulom, hogy szétporladt felettem?
 »Elheda? - nem, - hisz szebb vagy a valónál,
 »Bűbájosabb, szebb minden földlakónál.
 »Azóta mennyi hosszú évek múltak!
 »Fejed felett oly nyomnélkül símultak
 »A hosszú évek el? - s te vissza szálltál
 »Hú szíveddel még most is megtaláltál.
 »Bocsáss meg, oh bocsáss meg, angyal - álom -
 »Bocsánatoddal édesítsd halálom.«
 A hölgy szól: »»Manfréd, régen megbocsájték,
 »»Múljon szívedről ez a bánat-árnyék!««
 Érinti szívét keskeny lágy kezével,
 Érintésétől élet omlik széjjel.
 Élettelen hideg Manfréd alakja,
 Lehullott róla már a föld salakja,
 Megdicsőülve szerelem tüzébe
 Megújult lelke tisztán száll az égbe.

XIII.

És ismét fent van vadbérczes magányba
Zord sziklacsúcson a király leánya,
Hiszen nem elhagyottabb, árvaabb itten,
Mint odalenn, hol ötlet ember, Isten
Elhagyta; hol szívének minden vágya
Alámerült a sáros föld porába,
Hol méreggé vált minden, a mi édes,
Undokra fordult a gyönyörűséges.
Eltűnt, mi szép volt s nem maradt belőle
Csak az undornak poshadt levegője.
Magába van kietlen kötanyán
A bűvös arcú szép királyleány.
Hosszú haját, lágy fehér köntösét
A bércz viharja tépi szerteszét.
Majd éles hanggal elsívít felette,
A légtenger hullámszik körülötte,
Majd új erővel, bőszen visszafordul
A sziklarepedése megcsikordul.
Hogy háborognak a vad elemek!
A szikla ingadoz, a bércz remeg,
Vihar a völgybe mint hulláma látszik
Az erdővel csak enyelegve játszik.
Démoni játék! ezredéves fák,
Cseróriások, nyírfák koronák
Hogy hajladoznak, hajlongnak előtte,
Lenyomja őket a megingó földre,
Csavarja nyúlánk, hosszú sudarát,
Majd tépi minden egyes kis galyát,
Míg tépett, nem lehullás-kész levéllel
Sűrűn terítve, minden szerteszéjjel.
Jaj olyan fának, mely magát még védi,
Vihar felrántja, gyökerét kitepi.
Mozdul a földnek barna hantja véle
Omlik, rendül vihar lehelletére.
Ledönti a hatalmas fát a földre,
Fájó sebet szakít a barna földbe.
S mint vérző szívtől letépett erek,
A megszakított, kuszált gyökerek
Reszkette tartják szálaik alatt
A kis földet, mely még velök szakadt.
Vihar feldúlja az erdő vidékét,
Reája nyomja pusztulás pecsétjét,
Miként ha szólna a hatalmas Isten:
»Ember remegj, mert én időztem itten!«

De fent erősebb még szélvész riadalma,
Növekszik mindig óriás hatalma,
Miként ha jönne száguldó sereg.
Lovak nyerítnek, és a fegyverek

Csörömpölése hangzik szerteszéjjel,
 Viharral népes lesz a csendes éjjel.
 Mi úszik ott a hullámozó viharba? ⁷
 Tán a halottak éjji riadalma?
 Ha testök elmúlt, felszállott a lélek,
 Kóbor vendégi a villámos éjnek,
 Mint fékeveszett futó paripákon
 Száguldva jönnek a viharhullámon.
 Növekszik, terjed, közeleg a zaj,
 Halálnyögés és hangos gúnykaczaj,
 Majd suttogó szó félve hangzik abban,
 Mind egyé olvad, a nagy légi habban.
 Feljő hulláma bűvös Elhedához,
 Moraja felszáll a királyleányhoz.
 De ő csak némán hallgat a zsibajra
 Nyugodt szemekkel néz a zivatarba.
 Vihar nem árthat - bár árthatna néki! -
 Mert őt a tündérek varázsa védi.
 Mint egykor dőre vakságában kérte,
 Veszélytől ment, örökkön biztos élte.
 E biztonság is csak szívére átok,
 Kizár erőt félelmet, bátorságot.
 Oh bár ha egyszer, kétkedően, félve
 Nézhetne a veszélynek elejébe!
 Vagy hogy ha lelke *saját erejéből*
 Bátorságot meríthetne szívéből,
 S magasztos lélek nagyságával nézne
 Jól ösmert, de nem rettegett veszélybe.
 De így! - ő fogva, bűvös, átkos körbe, -
 Érdektelen az élet, gyöngé, törpe,
 Beteljesült kívánság élvezet
 Csakis reménytelenséghez vezet!
 Fárasztó küzködés erőt vesz' rajta,
 Panaszra nyílik büszke néma ajka:
 »Miért vagyok csak én úgy elhagyatva?
 »Miért világít az ég fényes napja
 »Oly sugárzóan minden élő lényre?
 »Csak én maradtam a hideg sötétbe.
 »Mindenki boldog, s ha nincs boldogsága,
 »Remélkedőn azt a jövőtől várja.
 »Epedve várja a jövőendő naptól,
 »Az alkonyattól és a virradattól,
 »Vagy hogy ha békét, nyugtot nem talált,
 »Végenyhülésül várja a halált.
 »De mit várhatnék, mit kívánjak én?
 »Megszűnt a vágy, megtört minden remény.
 »Keresztanyám, oh bölcs keresztanyám,
 »Utolszór, egyszer, most hallgass reám!
 »Végy vissza mindent, mit a jó tündérek
 »Kegyes csalódás folytán megígérték.

»Ne engeddd többé minden dőre vágyam,
 »Hogy jó előre teljesülve lássam.
 »Ha tört szívemnek még egy vágya lenne,
 »A félelem s remény harcoljon benne.
 »Oh szünjék rólam ez a tündér-átok,
 »Add vissza nékem a halandóságot!«

Újult erővel száll a szélvész vissza,
 Hideg hullámát légtenger feliszsza.
 Ki most ott áll a szikla kőfokán,
 Csak egy erőtlen, gyöngé szép leány.
 Nem védi őt, nem oltalmazza semmi,
 Nem tud megállni, el sem tudna menni.
 Feszült erővel gyöngé fehér karja
 A sziklatönköt görcsösen takarja.
 Elfásult lelkén, megkövült szívéen
 Először küzd a félelem s remény.
 Felébredett az életöszton benne:
 »El a veszélytől!« - menekülne, menne -
 De nem lehet - majd erre újra ébred
 A rég elszunnyadt bátor büszke lélek:
 »Veszély van? - Jó - hát nézünk a veszélybe!«
 Merész szemekkel bátran néz a mélybe,
 Hol őtet csendes széles völgyű sírja
 Borzalmas édes sejtelemmel hívja.
 De nem, most még nem! - erejét kitoldja
 Erős'bb szövésű akaratnak foltja.
 Még tart egy órát, - kettőt is talán -
 Zúg a vihar, de bátran küzd a lány.
 Bőszebb lesz a roham, - egy pillanat -
 Merging a kő a gyöngé láb alatt.
 Erősebben simúl a sziklalapra
 Keskeny kezének gyöngé fehér habja.
 De szürke sziklán már lazul fogása,
 Gyengül a kéz, nincs többé maradása.
 És mintha nyárba liljomszirmok hullnak,
 Lesiklanak a fehér gyöngé ujjak.
 Kezéből elsikamlík szikla széle,
 Lehull a kéz, a kar hanyatlik véle.
 A szép alak, megtörve, visszahajtva
 Libeg-lobog, mert még a szélvész tartja,
 Majd lejebb-lejebb lassan száll a mélybe,
 Mig elmerül a pusztá barna éjbe!

SÁRDHY RÓZSA.

(A szerelem evolúciójához.)

I.

Elaggott törzs késő virága -
Fáradtan jött már a világra.
Törékeny teste: múltó álom,
Orczája: liliom-fehér,
Mert hosszú, százados csatákon
Már megfogyott a hősi vér.

Letűnt kor megkésett alakja
A múlté lelke, gondolatja.
Csilló fényét lobogva váltja
Félig behúnyt sötét szemén,
Egy öntudatlan érzés lángja:
Öröklött szenvedély s remény.

Előkelő ifjú leányba'
Gyászos! - Hisz' ma a nagy világba
Tilos a szenvedély-okozta,
A bátrabb hangú szívverés.
- Lelkét szürkére fátyolozta
A finomított nevelés. -

Egyedül nőtt fel otthonába'
Tornyos bástyájú ősi várba',
Majd járta aztán a világot,
Élvezte a fényt, a zenét,
A sok közül kiket csak látott, -
Gér Istvánnak nyújtá kezét.

Új szerelemnek méze édes,
- Szavuk ha nincs, a csók beszédes -
Gér István rabja volt nejének,
És boldog lett a szép leány
Előkelő csinos férjének
Oldalán.

II.

Kék tengerparti délvidéken
Reczés törzsű pálmák alatt,
Széles sétány fehér porondján
A napsugár már elhaladt,
Még itt-ott visszacsillan fénye
A tenger fodrozott vizére.
Kék égről élesen leválnak
Sötétlő fésűs pálmaágak.

Minden színben, minden vonalban
Összhangja napsugáros délnek,
Megreszkető fény áramában
Ókor regéi újra élnek.
Lázás szerelmek édessége
Gyöngéd fuvalmú esti légbe'.
A sós habok leheletével
Menyegzőt tart itt minden éjjel
Ezer távol s közel virágnak
Napfényen lankadt illata,
Illattól kéjes, fénytől ékes
A mámorító éjszaka.

Sétány úton ezernyi léptek
Az éj csöndjébe foltot tépnek.
Divatos ruhák suhogása
Gyorsan csicssergett lány szavak,
Mint egy vándorló hangyafészek
Sok nép tolong, majd elhalad.
- Góczpontja ez itt a divatnak -
Csak jönnek, jönnek, elhaladnak:
Ifjú urak, vén fáradt arczczal,
Sok vékony, halvány, gyöngé nő,
Egy-egy kis műremek ruhájuk,
Mosolyuk bágyadt, szenvedő.
Mindegyiket gyorsan ragadja
A század kórja, gondolatja.
Mindegyiknek szemébe égve;
Egy titkos jel: a század vége.
Amott egy légies jelenség,
Művész-ízléssel öltözött.
Mohos szín, szürkés-zöld ruhája
Feltűnő itt is - sok között.
Korlát kőpárkányához dőlve -
Két oldalt, jobbról-balról tőle,
A korlát egy-egy szögletén
Két óriás virágédény.
Világítón az est homályba
Lángot vet bíborszín virága.
A korlát hézagit kitoldja
Átsillanó kék tenger foltja. -
Csak áll az asszony önfeledve,
Körvonalát az égre vetve,
Mintha emelkednék az égbe.
Kevés a szín a bűvös képbe',
De finom, tiszta, biztos rajza
Dicséri a művész-kezet,
Teremtőjét e műremeknek:
A nagy, örök természetet.
Láng csillan fel a nő szemébe'.
Egy férfi közeleg feléje.

Kezet fognak, egymásra néznek,
Gyorsan néhány szót váltanak,
Szinházzól, könyvről, versenyekről -
Értéktelen könnyed szavak,
Aztán szavuk halkabbra tompúl
Növekvő, rejtett izgalomtól:
»Hisz' mondtam már, édes barátom,
»Lássa, mint itt a többi mind
»Olyan vagyok - se jobb, se rosszabb.«
A férfi hosszan rá tekint:
»»Nem; nem olyan, ott ég szívébe'
»»Elolthatatlan szenvedélye.
»»Hiába vonja szép szemére
»»Pillája sűrű fátyolát,
»»Tekintetét az őserőnek
»»Egy késett lángja fényli át.««

Az asszony halkán felnevet:
»Én s őserő? Nagy istenek!
»Azért járnám így a világot
»Enyhet keresve, évek óta?
»Idegbajról, szívbánalomról
»Azért e hosszú régi nóta?
»Azért e sok nagy híres orvos?
»Barátom, mindent elfelejt!
»Egy harsány hang, erősebb illat,
»Egy éles szín kétségbe ejt.
»Ez őserő?«

»»Oh nem - de mégis,
»»Ott van a tűz, a büszkeség is.
»»És lássa, épp ez szenvedése:
»»Az őserő lelkébe véve,
»»Törékeny hüvelybe lehelve
»»Hősök erős, vad, bátor lelke.
»»Ma is - megösmérés korában -
»»Szeretni tudna végtelen.««

Az asszony büszke mozdulattal:
»De hiszen férjem szeretem!«

A férfi meghajlik előtte,
Gyöngéden néz az ifjú nőre.
Keskeny kezét nyújt búcsúzóra
Társának a szép Sárdhy Rózsa.

III.

Szállóban nagy terem,
Fényes, - ízléstelen,
Köznapi czifraság:
Márvány, arany, virág.

Itt várja szép nejét
Gér István. Most belép
A halvány ifjú nő,
A férj elébe jó:
»Hol jártál, édesem?
»Rózsám, szerelmesem!
»Megárt az esti lég. -
»Nézd, szállásunk mi szép!«
»»Szép!««

Elhallgat megint. -
Gér István rátekint,
Mosoly van ajakán:
»Láttad Kálmánt talán?«
»»Láttam.«« - S szemébe néz,
Szívében dúl a vész,
Orczája lángba csap,
De ajka hallgatólag:
E mosoly ő neki!
Hát mégsem ösmeri?
Gyanakvó, kétkedő,
Hát nem tudná, ki *ő*?
Ha hiszi, ölje meg!
Hisz' férfi, nem gyerek.

Bámulva néz a férj;
Mi ez a szenvedély?
Szent Isten, e szemek!
Fél tőle, megreteg. -
Hízolgón, édesen
Szólítja: »Édesem,
»Hiszen tudom: szeretsz,
»Aztán bármit tehetsz,
»Csak ne nézz hidegen,
»Csak ne légy idegen,
»Csak csókolj és én mitse látok,
»Ölelj s én mindent megbocsájtok.«

Mint egy csepp izzó, irtó méreg
Ez egy szó úgy szívébe égett.
Egy férj, ki mindent megbocsájthat!
És neki, *néki* e bocsánat?
Jól tudja: elhamvadt a tűz,
Mely szívet forrón szívhe' fűz.
Férje szereti örülettel
Szép idomit, sötét szemét,
Gyöngéd kezének érintését
Hajlékony könnyű termetét.
De mindig ottan volt szívébe'
A gyöngesség kegyetlensége.
Szerelmével, féltékenységgel
Kínozza mindig egyaránt,

Vészes démonná változtatta
A tiszta lelkű büszke lányt. -
És tudni: hogy van a világon
Még egy ésbontó édes álom!
Van még egy magasröptű lélek,
Ki érti őt, kit ő megérthet. -
Ez nem, - ez emlék szent - de mások,
Hisz' gazdag, szép a nagy világ!
Most lázongó szívvel kívánja
Az élve könnyű mámorát,
Hogy egyszer visszadobja néki
A soh'sem kért »bocsánatot«,
Ez egy szótól az asszony szíve
Mérges kigyóvá változott.

IV.

Hangszerek hangolása,
A zenekar bejött,
Ruhák elsuhanása
A színfalak mögött.
A páholyajtók nyílnak
Kis ajtókon betéved
Forrongó lüktetéssel
Egy darab emberélet.

Egy finom hang csengése:
Az első hegedű,
Átlátszó tiszta ének,
A dallam egyszerű,
Emelkedik csapongva,
Majd, bonyolultabb szála
Símán, tekergőn olvad
Nagy összhang csillamába.
A hangsugárok szállnak,
Sohajtanak, nevetnek,
Zúgó viharja támad
Az összes hangszereknek,
Visznek, eláradoznak,
Elérhetetlen fénybe,
Hanghullám közzé olvad
Csillárok tünde fénye.
Az emberélet lázas álma,
Mintha itt valósággá válna
Égő csilló szemek,
Forró lehellek,
És zúg az élet hangja
Tompá morajú hangba,
És zúg az élet árja

Ezer delej-sugárba'.
Ki bánja és ki tudja,
Hová visz lázas útja?
Egy szép asszony szemén
Hogy mit jelent e fény?
A páholy szögletébe
Egy férfi ül melléje.
Ezernyi édes, bűvös hangban
Száll ajkiról a vallomás:
»Egyedül vagyunk a világon,
»Nincs rajtunk kívül senki más.
»Ha boldognak tudnálak,
»Kerülném útadat,
»De szenvedsz más karjába'!
»Megöl e gondolat.
»Rózsám, tündérszerelmem
»Elviszlek, jer velem;
»Egy cél van a világon:
»A boldog szerelem!«

Feléje hajlik Sárdhy Rózsa.
Szerelmi vágy, örült remény.
Egy, csóknál édesebb tekintet
Csillan fel fátyolos szemén:

»Kálmán!« - Suttog, hogy más ne hallja,
Szava elhangzik a morajba.
Ez egy szó, ez az egy tekintet
Mindent ígér, mindent megád,
Hajlik felé - mint kora reggel
Egy harmattól nehéz virág.
A függöny-ajtót tolja félre
Egy kéz - belépett Rózsa férje.

Szikrázó fény az asszony arczán:
»Megmondom néki - nem lehet -
»Én, az *erősebb* törjem össze
»E gyöngé hitvány életet?«

S karját a férj karjába fűzve:
»Jer István, vége a darabnak!«
Nem néz Kálmánra, nem köszönti,
A folyosón már elhaladnak.
»Im, egy boldog pár!« - mondják többen,
»Egy szép pár!« - és utánuk néznek.
»Felettük nem lehet hatalma
»Bánatnak, bűnnek, földi vésznek.«
S az asszonyarcz, hol felmerült,
Titokteljes, nyugodt, derült,
Minden erénye, minden vétke:
A szív öröklött büszkesége.